ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE KONU UZMANLIĞI ÇALIŞMALARI

Ali Can UÇAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Çankırı – 2019

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE' DE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE KONU UZMANLIĞI ÇALIŞMALARI

Ali Can UÇAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Çankırı – 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi iv
Önsöz vi
Tez Özeti vii
Summary viii
Tablo Listesi ix
Şekil Listesi x
1.GİRİŞ 1
1.1. Konu 1
1.2. Amaç ve Hipotez 2
1.3. Önem 3
1.4. Yöntem 4
1.4.1. Kavramsal Çerçeve 7
1.4.2. Kapsam 10
1.5. Evren 10
1.6. Düzen 10
2. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE KONU UZMANLIĞI VE KONU UZMANLARI 11
2.1. Kütüphane Konu Uzmanı 11
2.1.1. Konu Uzmanının Görevleri 12
2.1.1.1 Kullanıcı Eğitimi 14
2.1.1.2. Danışma Hizmetleri 20
2.1.1.3. Derme Geliştirme 22
2.1.1.4. Dijital Arayüzlerin Yönetimi 23
2.1.1.5 Kaynak Seçimi 24
2.1.1.6. E-Öğrenme Desteği 26
2.1.1.7. Kullanıcı Araştırmalarına Destek 27
2.1.1.7.1 Akademik Danışmanlık ve Kaynak Sağlama 28
2.1.1.7.2 Bilimsel Yayın Hazırlama 28
2.1.1.7.3. Atıf ve Telif Hakkı 29
2.2. Kütüphane Konu Uzmanlığı 29
2.2.1. Konu Uzmanlığının Tarihçesi 32
2.2.2. Konu Rehberleri 33

2.2.2.1. İnternet Konu Rehberleri 34
2.2.2.1.1 Libguides 35
2.2.2.1.2. Libdata 36
2.2.2.1.3. Subject Plus 37
2.3. Dünya'da Konu Uzmanlığı Çalışmaları 37
2.4. Türkiye'de Konu Uzmanlığı Çalışmaları 42
2.4.1. Eğitim ve Araştırma Desteği 42
2.4.2. Derme Geliştirme 44
2.4.3 Bilgi Kaynakları Rehberliği 45
3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME 48
3.1. Katılımcı Bilgileri 49
3.2. Konu Uzmanı Algısı 50
3.3. Konu Uzmanlığı Algısı 51
3.4. Kütüphane Hizmetleri 52
3.5. Derme Değerlendirme ve Geliştirme 53
3.6. Konu Uzmanının Yayın Bilgilendirme Hizmeti 54
3.7. Akademik Kadro ve Kütüphane Hizmetleri 55
3.8. Uzaktan Eğitim Öğrencilerine Yönelik Hizmetler 56
3.9. Konu Uzmanlığı Faaliyetlerinin Yeterlilik Düzeyi 58
3.10. Konu Uzmanlığı Faaliyet Değerlendirmesi 59
3.11. Akademisyenlerin Konu Uzmanlığına Yönelik İhtiyaçları 60
3.12. Lisansüstü Öğrenciler İçin Konu Uzmanlığı Desteği 61
3.13. Konu Rehberlerinin Değerlendirilmesi 63
3.14. Konu Uzmanlığında Personel Durumu 64
3.15. Konu Uzmanlığında Bütçe Değerlendirmesi 66
3.16. Konu Uzmanlığında Bütçe İlişkisi 67
3.17. Akademisyenlerin Konu Uzmanlığı Talepleri 68
3.18. Konu Rehberi Desteği 70
3.19. Kurumların Bibliyografik Künye ve Kaynak Yönetimine Bakışı 71
3.20. Makale Araştırma ve Yazım Eğitimi Değerlendirmesi 72
3.21. Konu Uzmanlığı Uygulamaları ve Kurum İlişkisi 73
3.22. Konu Uzmanlığında Eğitim Faaliyetleri 74
3.23. Konu Uzmanlığında Yöneticinin Tutumu 75
3.24. Personelin Konu Uzmanlığına Bakışı 76

3.25. Konu Uzmanlığında Alan Dışı Personel İstihdamı....78
3.26. Konu Uzmanlığı Lisans Eğitimi Yeterliliği....79
3.27. Konu Rehberliği Önermelerinin Değerlendirilmesi....80
3.28. Konu Uzmanlığı Önermelerinin Değerlendirilmesi....81

4. SONUÇ VE ÖNERİLER....85
4.1. Sonuç....85
4.2. Öneriler....89

KAYNAKÇA....93
EKLER....101
ÖZGEÇMİŞ....108

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım Türkiye'de Üniversite Kütüphanelerinde Konu Uzmanlığı Çalışmaları adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

28 / 11 / 2019

İmza

Ali Can Uçar

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ali Can UÇAR tarafından hazırlanan Türkiye' de Üniversite Kütüphanelerinde Konu Uzmanlığı Çalışmaları başlıklı bu çalışma, *29/03/2019* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliği* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı*'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ	……..
Üye	: Prof. Dr. Coşkun POLAT	……..
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Tolga ÇAKMAK	…….

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 21/03/2019 tarih ve 2019/13-2-B sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Türkiye'de Üniversite Kütüphanelerinde Konu Uzmanlığı Çalışmaları adlı bu çalışmada, ülkemizde konu uzmanlığı ile ilgili yapılan çalışmaların durumu araştırılarak, söz konusu çalışmaların gelişimi için öneriler sunulmuştur. Konu uzmanlığının amacı, üniversitelerin bilimsel faaliyetlerini artırmaya ve geliştirmeye katkı sağlayabilmek için kullanıcılara bilimsel kaynakları bulmayı, erişmeyi ve kullanmayı öğretmenin yanı sıra, onlara eğitim verilmesini temin etmektir. Üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığından yeterli düzeyde yararlanılabildiği takdirde, üniversitelerin bilimsel gelişimi ve bilimsel üretkenliği arttırılabilecektir. Çalışmada Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde sürdürülen konu uzmanlığı çalışmaları değerlendirilmektedir. Elde edilen bulgular konu uzmanlığı faaliyetlerinin daha nitelikli şekilde sürdürülebilmesini olanaklı kılmanın yanı sıra konu uzmanlığı kapsamındaki hizmetlerin neler olduğunun bilinmesine de yardımcı olacaktır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında engin bilgi birikimini ve tüm yoğunluğuna rağmen yardımlarını esirgemeyen saygı değer hocam, Prof. Dr. Hüseyin Odabaş'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bilgileriyle çalışmama katkı sağlayan, vizyon kazandıran, üniversite hayatım boyunca desteğini ve sevgisini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Coşkun Polat'a; anket sorularımın şekillenmesine katkı sağlayan değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Kasım Binici'ye, her zaman bilimsel çalışmalarıma destek veren Daire Başkanım Sayın Kasım Çelik'e, çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen değerli kardeşlerim Hasan Basri Selçuk, Nagehan Selçuk ve Burak Delibaş'a ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamın tamamlanması konusunda desteğini esirgemeyen canım ablam Elif Gökçe Uçar'a ve zorluklarla mücadelede hep yanımda olan, dualarını esirgemeyen annem Yasemin Uçar ve babam Mehmet Uçar'a en içten sevgilerimi sunar ve teşekkür ederim.

28/11/2018

Ali Can UÇAR

Tez Özeti

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : Türkiye'de Üniversite Kütüphanelerinde Konu Uzmanlığı Çalışmaları
Tezin Yazarı : Ali Can UÇAR
Danışman : Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ
Anabilim Dalı: Bilgi ve Belge Yönetimi
Bilim Dalı : ---
Kabul Tarihi :
Sayfa Sayısı : XIII (ön kısım) + 92 (tez) + ekler)
Kütüphaneler, üniversitelerin temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilen ve araştırma süreçlerinde yararlanılması gereken önemli merkezlerin başında gelmektedir. Üniversite kütüphaneleri, eğitim sistemi içinde gerekli güncel ve bilimsel bilginin hizmete sunulması görevini baş aktör konumunda yerine getiren birimlerdir. Konu uzmanlığı kütüphane hizmetleri arasında önemli bir yerdedir. Çalışma, konu uzmanlığının üniversite kütüphanelerindeki gelişimini irdelemek ve kütüphaneciler arasında konuya ilişkin farkındalık değerlendirmesi yapmak amacıyla hazırlanmıştır. Bununla beraber konu uzmanlığı faaliyetlerinin önemli alanlarından biri olan konu rehberliği alanı da çalışma içerisinde irdelenmiştir. Bu faaliyete ilişkin kütüphanecilerin tutum ve davranışlarına yönelik veriler derlenmiş ve bu veriler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. *Araştırmanın bulguları anket tekniği ile derlenen verilerin analiz edilmesiyle oluşturulmuştur. Anket, Türkiye'de iki yüz altı üniversite kütüphanesinde hizmet veren üç yüz on üç kütüphaneciye gönderilmiştir. Yüz kütüphaneden 115 kütüphaneci anket formunu doldurmak suretiyle çalışmaya katkıda bulunmuştur. Veriler üzerinde yapılan değerlendirmeler sonucunda üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı çalışmalarının yetersiz olduğu, konu uzmanlığı hususunun lisans ve üzeri ders müfredatlarında yer almadığı anlaşılmıştır. Konu uzmanlığının gelişmesinde personel, bütçe ve yönetici tutumu gibi faktörlerin önemli faktör olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca konu uzmanlığı konusunda en iyi faaliyetlerin vakıf üniversiteleri tarafından yürütüldüğü ortaya çıkmıştır.* *Bu sonuçlar doğrultusunda öncelikle üniversite kütüphanelerinde personel ve bütçe sorunlarının giderilmesi gerektiği farkedilmiştir. Konu uzmanlığı alanında daha nitelikli hizmetler için eğitim programlarının oluşturulması ve kütüphanecilerin bu programlardan yararlanması sağlanmalıdır. Ayrıca lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde ilgili programlarda konu uzmanlığı eğitimlerinin verilmesi ve/veya ders içeriklerinin eklenmesi önemlidir.*
Anahtar Kelimeler: *Üniversite kütüphanesi, kütüphane konu uzmanı, konu uzmanlığı, konu rehberliği, kütüphane konu uzmanı, konu kütüphanecisi, akademik konu kütüphanecisi, akademik destek kütüphanecisi, irtibat kütüphanecisi, akademik destek danışmanı, bilgi uzmanı, konu rehberleri*

Summary

Çankırı Karatekin Üniversity Graduate School of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Subject Speciality Studies at University Libraries in Turkey	
Author	**:** Ali Can UÇAR
Supervisor	**:** Professor Hüseyin ODABAŞ
Department	**:** Department of Information Management
Sub-field	**: ---**
Date	**:**

Libraries are one of the most important centers that are considered as one of the basic components of universities and should be used in research processes. University libraries are the units that carry out the task of providing the current and scientific information required within the education system as the main actor. Subject specialization is in an important place among whole library services. The study is prepared to examine the development of subject specialization in university libraries and to get awareness assessment among the librarians. In addition, the subject guidance sub-area, which is one of the important areas of subject specialization activities, has also been examined in the study. Data on the attitudes and behaviors of librarians regarding this activity were compiled and evaluations were made on these data.

The findings of the study were prepared by analyzing the data compiled with the survey technique. The survey was sent to three hundred thirteen librarians serving the two hundred and six university libraries in Turkey. One hundred and fifteen librarians in a hundred libraries contributed to the study by filling out the questionnaire. As a result of the evaluations on the data, it was understood that the subject specialization studies were insufficient in the university libraries and the course content related to the subject specialization is not included in the undergraduate and above course curricula. It has been understood that factors such as personnel, budget and executive attitude are important in the development of subject specialization. In addition, it has been revealed that the best activities in subject specialization are carried out by foundation universities.

In line with these results, it was realized that staff and budget problems should be eliminated in university libraries. Training programs should be developed for more qualified services in the field of subject specialization and librarians should benefit from these programs. In addition, it is important to give subject specialization training and / or to add course contents in related programs at undergraduate, postgraduate and doctoral level.

Keywords: *University library, **s**ubject speacialization, subject guidence, library subject specialist, subject specialist, academic subject librarian, academic support librarian, liaison librarian, academic support consultant, information specialist, subject guides*

TABLO LİSTESİ

Tablo No **Sayfa**

Tablo 2.2: Üniversitelerde konu rehberliği……..……...42
Tablo 3.1: Katılımcılara ilişkin bilgiler..... 49
Tablo 3.2: Kütüphanelerde verilen hizmetler..... 53
Tablo 3.3: Derme geliştirme sürecinde konu uzmanlığı 54
Tablo 3.4: Konu uzmanı ve yayın hizmetleri..... 55
Tablo 3.5: Akademik kadro ile kütüphane hizmetleri değerlendirmesi..... 56
Tablo 3.6: İnternet konu rehberi hazırlama durumu 57
Tablo 3.7: Faaliyet yeterlilik düzeyi 58
Tablo 3.8: Konu uzmanlığında üniversitelerin faaliyetleri 59
Tablo 3.9: Konu uzmanlığı ve akademisyenlerin ihtiyaç düzeyi..... 61
Tablo 3.10: Lisansüstü öğrencilere yönelik destek..... 62
Tablo 3.11: Kurumlarda konu rehberi hazırlama durumu 63
Tablo 3.12: Kurumlarda konu rehberlerinin web ortamına açılması 64
Tablo 3.13: Konu uzmanlığı için kurumda personel yeterliliği ölçümü 65
Tablo 3.14: Konu uzmanlığı için genel personel yeterliliği ve yetkinliği ölçümü 65
Tablo 3.15: Konu uzmanlığı için bütçe yeterliliği ölçümü 66
Tablo 3.16: Konu uzmanlığı değerlendirmesinde bütçe faktörü..... 68
Tablo 3.17: Akademisyenlerin konu uzmanlığı talepleri ve kurum ilişkileri 69
Tablo 3.18: Konu rehberliği desteği ve unvan..... 70
Tablo 3.19: Kaynakça yönetim yazılımı ve kurum değerlendirmesi..... 71
Tablo 3.20: Makale araştırma ve yazma eğitimi ile kurum ilişkisi..... 72
Tablo 3.21: Konu uzmanlığı uygulamalarının kurumlardaki başarısı 74
Tablo 3.22: Konu uzmanlığında eğitim faaliyetleri değerlendirmesi 75
Tablo 3.23: Konu uzmanlığında yönetici faktörü 76
Tablo 3.24: Personelin konu uzmanlığına bakışının değerlendirilmesi..... 77
Tablo 3.25: Konu uzmanlığında alan dışından personel istihdamı değerlendirmesi . 78
Tablo 3.26: Personel istihdam politikası değerlendirme..... 79
Tablo 3.27: Lisans döneminde konu uzmanlığı eğitimi..... 80
Tablo 3.28: Konu rehberi değerlendirmesi 81
Tablo 3.29: Konu uzmanlığı genel değerlendirme..... 83

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No **Sayfa**

Şekil 1: Bilgi okuryazarlığı ve konu rehberliği ilişkisi 18
Şekil 2: Amerikan Üniversitesi Kütüphanesi konu rehberleri 18
Şekil 3: Wisconsin-Milwaukee Üniversitesi Kütüphanesi konu rehberleri 19
Şekil 4: Saint Francis Üniversitesi Kütüphanesi konu rehberi 20
Şekil 5: Değişen konu uzmanlığı modeli 31

1. GİRİŞ

1.1. Konu

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, yaşamın her kesiminde olduğu gibi toplumun ve kamuya açık her örgütün yapısında önemli dönüşümlerin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Günümüz insanı, dijital teknolojilerin yaşamsal süreçlere uyarlandığı ve önemsendiği bir çağa şahitlik etmektedir. Bununla beraber günümüz insanının kamusal süreçlerden beklentileri de teknoloji odaklı olmaya doğru evrilmektedir. Kullanıcıların ihtiyaç duydukları bilgiyi çağa uygun araçlar üzerinde ve hizmet türleri içinde almak istemeleri, kütüphaneleri de bilgi hizmeti sağlamada farklı ortam ve koşulları geliştirmeye yöneltmektedir. Kütüphaneler, kullanıcı beklentisine yönelik oluşturdukları hizmetlerini sürekli geliştirerek bağlı oldukları kurumların gelişiminin de önünü açmaktadırlar. Bazı üniversitelerde "kütüphane üniversitenin kalbidir" yaklaşımının prensip olarak benimsenmiş olması, bu durumun bir yansıması olarak kurumun bütün olarak gelişimine ve değişimine pozitif katkılar sağlamaktadır. Bu bağlamda bir kısım üniversite, kütüphanelerinde değişen bilgi ve iletişim teknolojilerine ayak uydurma gayreti gösterirken; değişen kullanıcı beklentilerini de karşılamak için çalışmaktadır (Çakın, 1983: 63).

Üniversite kütüphaneleri eğitim sistemi içinde gerekli olan güncel bilimsel bilginin toplanması ve hizmete sunulması görevini baş aktör konumunda yerine getiren birimlerdir. Üniversite kütüphanelerinden yararlanan okuyucu grupları, gerek eğitim durumları, gerekse işleri gereği çok farklı bilgilere gereksinim duyarlar. Bu nedenle kullanıcılara daha iyi bir kütüphane hizmetinin verilebilmesi için, onların bireysel özellikleri ve ilgi alanlarına ek olarak, kütüphane kullanım becerilerine yönelik hizmetlerin geliştirilmesi gerekir (Alar, 2004: 306).

Çoğu kamu üniversitesinde fakülte, bölüm ve enstitü gibi akademik birimlerin kendilerine özel kütüphaneleri bulunmaktadır. Özel üniversitelerde ise merkez kütüphane haricinde herhangi bir birime bağlı başka kütüphanelerin kurulmasına genellikle izin verilmemektedir (Odabaş ve Polat, 2011: 322). Buna karşın günümüzde özel üniversitelerde merkez kütüphane dışında herhangi bir birime bağlı diğer

kütüphanelerin de kurulmaya başladığı bilinmektedir. Avrupa ülkelerinde genel olarak üniversitelerde konu kütüphanecileri, 'fakülte kütüphanecisi' (faculty librarian), 'konu kütüphanecisi' (subject librarian) ve 'akademik kütüphaneci' (academic librarian) adlarıyla hizmet verdiği bilinmektedir (Brewerton, 2011). Bu bağlamda araştırmanın asıl konusunu üniversite kütüphanelerinde konu kütüphaneciliği oluşturmaktadır. Araştırmada üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığının doğuşu, gelişimi ve genel özellikleri hakkında değerlendirme yapıldıktan sonra; konu uzmanlarında bulunması gereken yeterlilikler hakkında bilgiler verilmektedir. Aynı zamanda konu uzmanlarının sorumluluklarının incelendiği bu çalışmada, ülkemizde konu uzmanlığının durumu üzerinde genel bir değerlendirme de yapılmaktadır. Ayrıca konu uzmanlığı kapsamında hazırlanmakta olan konu rehberlerinin tanımı, özellikleri ve uygulama yöntemleri hakkında değerlendirmelere yer verilmekte; Türkiye'de üniversitelerde konu rehberlerinin yaşamsallığı üzerinde saptamalar yapılmaktadır.

1.2. Amaç ve Hipotez

Konu uzmanlığı, Türkiye'de kütüphanelerde yaygınlıkla yaşam bulan uygulama alanları arasında yer almamakta ve buna bağlı olarak kütüphane paydaşları arasında tam ve doğru bilinilen bir alan sorumluluğu olarak görülmemektedir. Kütüphaneciler zaman içerisinde belirli bir konuda ihtisas yaparak ya da bireysel olarak kendilerini özel bir alanda geliştirerek alan hakimiyeti kazanabilmektedir. Kütüphaneciler arasında görece son dönemlerde gelişen tıp kütüphaneciliği ve hukuk kütüphaneciliği gibi özel alt uzmanlık alanları ile konu uzmanlığı arasında anlam ilişkisi kurulmakta; bunun gibi alanlarda sürdürülen kütüphane hizmetlerinin konu uzmanlığı olduğu düşünülmektedir. Kütüphanecilik camiası içerisinde konu uzmanlığına yönelik farkındalık ve bilinç düzeyi yavaş da olsa artmaya devam etmektedir.

Çalışmanın ilk amacı, Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığının gelişimini irdelemek ve kütüphaneciler arasında konuya ilişkin farkındalık değerlendirmesi yapmaktır. Diğer bir amaç ise, üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı faaliyetinin alanlarından biri olan konu rehberleri ile ilgili bölümleri inceleyerek konu rehberleri ile ilgili önerilerde bulunmaktır. Aynı zamanda konu uzmanlığı ve konu rehberliği uygulamalarının durumunu ortaya çıkararak, konunun

önemi hakkında üniversite kütüphanelerinin yöneticileri üzerinde olumlu etkiler bırakmak ve onlara bu konuda çaba göstermeye teşvik edecek veriler kazandırmaktır.

Çalışma kapsamında savunulan hipotezler şu şekildedir:

1. Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı yeteri kadar bilinmemektedir.

2. Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı uygulamaları zayıftır.

3. Türkiye'de konu uzmanlığı çalışmalarını yürütme konusunda üniversite kütüphanelerinde yeterli ve yetkin personel bulunmamaktadır.

4. Türkiye'de konu uzmanlığı konusunda en iyi faaliyetler özel üniversiteler tarafından yürütülmektedir.

5. Türkiye'de konu uzmanlığında başarılı olunmasını engelleyen en önemli sorun yetersiz personel ve bütçedir.

1.3. Önem

Ülkemizde yetmiş ikisi vakıf üniversitesi, beşi vakıf meslek yüksekokulu ve yüz yirmi dokuzu devlet üniversite adı altında toplam iki yüz altı üniversite faaliyetlerini sürdürmektedir (YÖK, 2018). Üniversite kütüphaneleri sahip oldukları olanaklara bağlı olarak gerek akademisyen, gerekse öğrenciler ve araştırma yapan kullanıcılar tarafından farklı istatistik ölçütleri nispetince kullanılmaktadır. Diğer bir ifade ile olanakları yönüyle zengin olan kütüphaneler, daha yoğun olarak kullanılmaktadır.

Dünya'da 1940'lı yıllarda İngiltere'de Oxford ve Cambridge üniversitelerinde tanıtılan konu uzmanlığı, ilerleyen zamanda diğer üniversitelere de yayılmıştır (Mashroofa, 2013: 3). Üniversite web siteleri incelendiğinde ve gerekli literatür taramaları yapıldığında Türkiye'de konu uzmanlığının daha tam olarak bilinmediği ve bu alanda az sayıda çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Türkiye konu uzmanlığı alanında Avrupa'dan ve Amerika'dan hayli geride olduğu yine literatür taraması sonucunda anlaşılmaktadır. Türkiye'de konu uzmanlığına yönelik en yakın çalışma Alkan'ın (2002) "Günümüzde Tıp ve Sağlık Bilimleri Kütüphaneciliği" adlı çalışmasıdır. Aynı yazar 2008 yılında "Klinik Tıp Kütüphaneciliği" adlı çalışma ile

yine bu alana katkı yapmıştır. İlerleyen dönemde Zencir ve Ünel'in (2009), "Suna Kıraç Kütüphanesi Danışma Hizmetlerinde Bir WEB 2.0 Uygulaması LIBGUIDES" adlı çalışmaları, konu uzmanlığının en yaygın web uygulamasını içeren bir çalışmadır. Binici'nin (2013) konu rehberleri üzerine sunduğu "Bilgi Erişiminde Konu Rehberleri: Türkiye'deki Kütüphaneler Üzerine Bir Değerlendirme" adlı çalışması da, yine bu alanda yazılmış az sayıdaki çalışmalar arasında yer almaktadır. Polat ve Akkaya'nın (2017) konu uzmanlığı ve konu rehberlerini içeren "Kütüphane Bilgi Kaynaklarının Etkin Kullanımında Konu Uzmanlığı ve Konu Rehberleri" adlı çalışması literatürde şuana kadarki en güncel çalışmadır. Literatüre kazandırılan kaynakların tamamı bu kadarla sınırlı kalmıştır.

Türkiye'de konu uzmanlığına yönelik bilinirliğin yeterli düzeyde olmaması, buna yönelik çalışmaların azlığı ve konuya yönelik yayınlanmış hiç tezin olmaması, bu konu üzerinde çalışma yapılmasını değerli kılmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı alanında genel durumu ortaya koyan ve aynı zamanda kütüphanecilerin söz konusu alan ile ilgili tutum ve davranışlarını gösteren veriler saptanmış ve bu veriler üzerinde değerIendirmeler yapılmıştır. Çalışma bu haliyle üniversite kütüphanelerinde başta yöneticiler olmak üzere görev yapmakta olan personelin tamamı tarafından ilgilenilecek değerlendirmeler ihtiva etmektedir. Çalışma ile birlikte üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığının başlatılması ve/veya geliştirilmesine yönelik dolaylı bir katkı sağlanabilecektir. Üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı çalışmalarıyla birlikte daha nitelikli kütüphane hizmetlerinin ve bunun uzantısı olarak daha nitelikli bilimsel yayın üretiminin güçlendirilmesi sağlanabilecektir.

1.4. Yöntem

Çalışmada betimleme yönteminden yararlanılmıştır. Betimleme yöntemi, belirli bir durumu saptamak, bir hipotezi test etmek için yapılan çalışmadır. Araştırmanın konusu hakkında genel bir bakış açısı kazanmak için uygun bir yöntemdir. Bu yöntemde olgular arasında neden sonuç ilişkisi aranmamaktadır (Arlı ve Nazik, 2003: 6). Çalışmanın verileri, veri toplama teknikleri arasında bilinen kaynak tarama ve anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Ayrıca anket çalışmasının dışında görüşme tekniğinden de yararlanılmış, yurt dışından ve yurt içinde alanında söz sahibi

kütüphanecilere konuya ilişkin sorular yöneltilmiştir. Konu rehberleri incelemesi için Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinin web sayfaları da incelenmiş ve çalışmada değerlendirilmiştir.

Çalışmada örneklem yöntemlerinden kota örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kota örneklemede sınırlı bir evren, araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacının öngördüğü belirli değişkenlere göre sınıflandırılır. Bu değişkenler yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, hastalık olabileceği gibi, etnik köken, kırsal/kentsel yaşam değişkenleri de olabilir. (Gökçe, 1988: 83). Araştırmacı seçtiği değişkenler açısından evreni benzer alt gruplara ayırır. Çalışacağı birim sayısını da kendi olanakları çerçevesinde saptar. Örneğin belirli bir hastalık üzerinde yapılacak araştırmada, hastanede yatan hasta sayısı 500 ise ve araştırmacı bunlardan 100 kişiyle görüşmeye karar vermişse araştırmada kullanılacak kota (Q ile gösterilir) = 100/500 = 1/5 tir. Araştırmacı saptadığı değişkenlerin oluşturduğu her alt gruptan 20 hasta ile görüşecek demektir. Kota saptandıktan sonra tanımlanan her alt gruptan kota oranına uygun olmak kaydıyla istenilen hasta ile görüşülebilir (Gökçe, 1988:83).

Anket formu, Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde kütüphanecilik formasyonuna sahip personele e-posta yoluyla ulaştırılmış ve uygulanmıştır. Personelin kütüphanecilik formasyonua sahip olmadığının tespiti ise telefon ile arayarak ve e-posta yolu ile elde edilmiştir. E-posta adresleri üniversite kütüphanelerinin web adreslerinde 'iletişim' veya 'personel' başlıklarında yer alan, kurum içinde çalışan personellerin bilgilerinin olduğu yerden alındı. Bazı personelin bilgilerine ulaşılamadığı durumda kütüphane telefon ile arayarak bilgi alınmış ve anket gönderilip gönderilmeyeceğine karar verilmiştir. Kütüphanecilik formasyonuna sahip olmayan kullanıcılara anket formu gönderilmemiştir.

Dinamik form biçiminde hazırlanan anket, üniversite kütüphanelerinde çalışan personelin e-posta adreslerine 19 Şubat 2018-20 Mart 2018 tarihleri arasında gönderilerek uygulanmıştır.

Anket formu, Türkiye'de yükseköğretim kapsamında hizmet veren iki yüz altı üniversite kütüphanesinde 313 kütüphaneciye gönderilmiştir. Konu hakkında farklı görüşleri saptayabilmek amacıyla kurumsal farklılıklarına (özel/vakıf-devlet üniversiteleri, küçük-büyük üniversiteler veya eski-yeni üniversiteler) dikkat edilmiş;

özellikleri itibariyle birbirine uzak olanların değerlendirmeye alınmasına özen gösterilmiştir.

Anket için katılım sayısının yeterliliği Cochran Doğrulama Formülü'ne göre yüksek güven düzeyinde ve kabul gören düşük hata payında sonuç verecek şekilde araştırılmıştır. Araştırmanın ana kütle büyüklüğünü, anketin iletildiği 313 araştırmacı (N) oluşturmaktadır. %95 güven düzeyinde ve +/- %10 kabul edilebilir hata oranında sonuç verecek şekilde ankete en az 74 kişinin katılması yeterlidir.

$$n = \frac{Np(1-p)Z_{a^2}}{(N-1)E^2 + p(1-p)Z_{a^2}}$$

N: Ana kütle büyüklüğü

n: Örneklem büyüklüğü

Z_a: Güven düzeyi ($Z_{0,95}$=1,96)

p: Normal koşullarda en kapsamlı örneklemin ortaya çıkması içi 0,5 kabul edilir.

E: Kabul edile +/- hata oranı (Cochran, 1977)

- Ankete katılım sayısı (n) 115 olup, %95 güven düzeyinde ve +/-%7,3 oranında sonuç verecek şekilde yeterli olduğu ortaya çıkmıştır.

Anket uygulaması için belirtilen tarihlerin bitiminde sonuçlar değerlendirilmiştir. Toplamda en az yüz farklı üniversiteden çeşitlilikleri olan yüz katılımcıya anket uygulanması planlandığından, bu sayıya ulaşılmayınca eksik olan sayı için rastgele seçilen üniversitelerden kütüphanecilere tekrar anket çağrısı gönderilerek bu sayıya ulaşılmıştır. Katılımcıların 80'i devlet üniversitesinden, 35'i de vakıf üniversitesindendir. Vakıf üniversitesi ve devlet üniversitesinden toplamda 115 katılımcı anket uygulamasına destek vermiştir. Üniversitelerin 100'ünden yalnızca bir katılımcı anket uygulamasına destek verirken; 15 üniversitede ankete çalışmasına birden çok katılımcı destek vermiştir.

Anket tekniği ile elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 25 istatistik yazılımı aracılığıyla analiz edilmiş ve tablolara dönüştürülmüştür.

Ankette yer alan belli başlı değişkenler (cinsiyet, yaş, unvan, kurum, vb.) tablolardaki zenginliği görmek için verilmiştir. Bu değişkenler önermelerle çaprazlanmış, ilgi çekici sonuç ortaya koyan tablolara çalışmada yer verilmiştir. Ankette nitel veri elde

edilecek 2 adet soru (Konu uzmanı nedir? ve konu uzmanlığı nedir?) yöneltilmiştir. Bununla ilgili değerlendirme 3. bölümde verilmiştir.

1.4.1. Kavramsal Çerçeve

Türkiye'de konu uzmanlığına yönelik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bundan dolayı çalışmada ağırlıklı olarak yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır. Kaynak tarama aşamasında konuya ilişkin literatür ile ilgili bilgi kaynaklarının belirlenmesi ve gerekli kaynakların elde edilmesi için veri tabanlarından yararlanılmıştır.

Konuya ilişkin Türkçe literatür için konu uzmanlığı, konu uzmanı, konu kütüphaneciliği, bilgi uzmanı, akademik kütüphaneci, konu rehberi vb. anahtar kelimeler ile YÖK Tez Merkezi, Türk Kütüphaneciliği, Ulusal Akademik Arşiv, Bilgi Dünyası, Açık Anahtar taranmıştır. Yabancı literatür için subject librarian, academic librarian, liaison librarian, information specialist, subject guides, academic support librarian, academic subject librarian gibi anahtar kelimeler ile; Social Science Citation Index (SSCI), Web of Science, EBSCOHost, Taylor and Francis Online Journals, ProQuest Dissertations & Theses Global ve Scopus, Wiley, Springer veri tabanları üzerinde taramalar yapılarak kaynak derlenmiştir. Konu uzmanlığı ile ilgili olarak dünyadan Harvard Üniversitesi, Cornell Üniversitesi, Yale Universitesi, UCLA ve Walden Üniversitesi; Türkiye'den Koç Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi ve İstanbul Bilgi Üniversitesinden ilgili kişilerle görüşülmüştür.

Zencir ve Günel (2009) "Suna Kıraç Kütüphanesi danışma hizmetlerinde bir web 2.0 uygulaması: LIBGUIDES" adlı çalışmalarında konu rehberi platformu olan Libguides ve Web 2.0 arasındaki ilişkiden bahsetmektedir. Libguides'ın kütüphaneler için tasarlanmış bir web 2.0 paylaşım platformu olduğu vurgulanmıştır.

Binici (2013), bildirisinde bilgiye erişimde konu rehberlerini ele almış ve Türkiye'de kütüphaneler üzerine bir değerlendirmede bulunmuştur. Çalışmada konu rehberinin tanımı yapılmış ve özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ülkemizde konu rehberliği çalışmaları yapan üniversiteler hakkında değerlendirmeler yapılmış; buralarda konu rehberlerinin hazırlanma süreçleri üzerinde açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca konu rehberi hazırlamada dil kullanımı ve konu rehberlerinin değerlendirme ölçütlerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Polat ve Akkaya (2017), "Kütüphane Bilgi Kaynaklarının Etkin Kullanımında Konu Uzmanlığı ve Konu Rehberleri" adlı bildirilerinde konu uzmanlığı ve konu rehberleri ilişkisi üzerinde durmuşlardır. Çalışmada konu rehberliğinde kullanılan ücretli ve açık kaynak kodlu yazılımlar da değerlendirilmiş, konu rehberlerinin bilgi hizmetlerinde kullanımına yönelik yöntemler ve ilkeler ele alınmıştır. Çalışma sonucunda ülkemizde konu rehberlerinin yaygın olmadığında bahsedilip araştırma kütüphanelerinde konu rehberi hazırlamaya ve uygulamaya ilişkin öneriler dile getirmişlerdir.

Humphreys (1967) 1966 yılında Lahey'de IFLA 32. Genel Konseyi Üniversite Kütüphaneleri ve Ulusal Kütüphaneler Bölümünde sunduğu "The subject specialist in national and university libraries" adlı çalışmasında üniversite kütüphaneleri ve milli kütüphanelerde konu uzmanlığının durumunu değerlendirmekte, bu kütüphanelerde alan çalışmalarına ilginin giderek arttığından ve uzman bilgisine ihtiyaç duyulduğundan bahsetmektedir.

Danton (1967) 1966 yılında Lahey'de IFLA 32. Genel Konseyi Üniversite Kütüphaneleri ve Ulusal Kütüphaneler Bölümünde sunduğu "The subject specialist in national and university libraries, with special reference to book selection" adlı çalışmasında konu uzmanının tanımını yapmıştır. Konu uzmanlarının Avrupa kıtasında neredeyse tamamında evrensel olarak üst düzey bir sınıfta yer aldığı; profesyonel eğitim aldığı, çoğunlukla akademik konularda doktora derecesinde bulunduğu veya staj yaptığı; aynı zamanda bazı ülkelerde sözlü veya yazılı sınavlara tabi tutularak konu uzmanı olunabildiği hususları üzerinde durulmuştur. Konu uzmanlarından birkaç farklı dil bilmelerinin gerekli olduğu ve Norveç Almanya ve Danimarka gibi bazı ülkelerde kütüphane okullarına devam etme zorunluluğu olduğu vurgulanmıştır.

Guttsman (1973) "Subject Specialisation in Academic Libraries: some preliminary observations on role conflict and organizational stress" adlı çalışmasında akademik kütüphanelerde konu uzmanlığının gerekliliğini vurgulanmıştır. Ayrıca çalışmada kütüphane asistanlarından başarı notu yüksek olan ve birden fazla özel alanda çalışma yapmış, akademik geçmişe sahip olanların konu uzmanlığına çekildiğini vurgulamıştır.

Staley (2005) “Academic subject guides: A case study of use at San Jose State University” adlı yüksek lisans tezinde akademik konu rehberlerinin kullanımı üzerine çalışmış, kütüphaneye gelen kullanıcıların konu rehberlerini daha çok kullandığı vurgulamıştır.

Agyen-Gyasi (2008) “The need for subject librarians in Ghanaian Academic Libraries” adlı çalışmasında konu uzmanlığının tanımı hakkında bilgi vermiştir. Aynı zamanda konu uzmanın rolüne değinerek konu uzmanlarının kütüphaneler için yararlarını ifade etmiştir.

Noh, Kim, Ahn ve Noh Y. (2011) “Progress toward subject specialization in Korean Academic Libraries” adlı çalışmalarında konu uzmanı ve konu uzmanlığı kavramının ortaya çıktığı zamandan ve genellikle konu uzmanının aldığı diğer isimlerle hakkında bilgi verilmiştir.

Corral ve Keates (2011) “The subject librarian and the virtual learning environment: A study of UK universities” adlı çalışmada konu uzmanlığı, e- öğrenme ve bilgi okuryazarlığı ilişkisine değinmiş ve sanal öğrenme ortamlarının konu uzmanlarının çalışmalarını etkilemesi incelemiştir.

Stitz ve arkadaşları (2011) “A path to providing user-centered subject guides” adlı çalışmalarında konu rehberlerinin kullanıcı ihtiyaçlarına ve web sitesi işlevselliğine göre yeniden tasarlanmasından bahsetmiş ve rehberlerin kullanıcı merkezli hazırlanması gerektiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda web tabanlı konu rehberlerinin önemini de vurgulamıştır.

Hardin ve Stankus (2016) “The 2016 rankings: The top 25 U.S. universities publishing articles that advanced subject specialized librarianship 2011–2015” adlı çalışmalarında ABD’de 2000-2010 yılları arasında yazar ilişkisine göre derlenen yayınlara göre en iyi 50 üniversite sıralaması geliştirmiştir. 14 dergiden on ana konu uzmanlığı dalı seçilmiştir (İşletme, tıp, hukuk, tarım, nadir kitaplar ve el yazmaları, davranış ve sosyal bilimler vb.). 2011-2015 yılları arasında aynı kaynakları kullanarak 2016 yılı için güncellenmiş ve en iyi 25 üniversite sıralanmıştır. Yazarlar bu çalışmada ABD’de kütüphanecilerin yayınladıkları yayın sayılarını göstermekte ve verilen konu uzmanlığı alanlarındaki dergilere ilişkin verilere dikkat çekmektedir.

1.4.2. Kapsam

Genel olarak çalışmanın kapsamını konu uzmanlığı, konu uzmanlığının dünyada ve Türkiye'de gelişimi, konu uzmanının rolleri, konu uzmanlığı çerçevesi içinde hazırlanan konu rehberleri, Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde konu rehberi çalışmaları oluşturmaktadır. Araştırma Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilik formasyonuna sahip personelin konuya ilişkin düşünce ve tutumlarına yönelik bulguların değerlendirilmesi ile tamamlanmıştır.

1.5. Evren

Araştırmanın evrenini Türkiye'de iki yüz altı üniversite kütüphanesinde kütüphanecilik formasyonuna sahip olan kütüphaneciler oluşturmaktadır. Üniversite kütüphanelerinde görevli söz konusu personelin tamamı ile anket uygulamasının zorluğu göz önünde bulundurularak örnekleme yoluna gidilmiştir. Statü, yaş, büyüklük gibi özelliklerin dikkate alınması sonucunda 80 devlet üniversitesi ve 35 özel üniversite olmak üzere toplam 100 üniversiteden 115 kütüphaneci araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Anket formları, örneklem grubuna e-posta yoluyla iletilmiş ve yanıtlar, dinamik anket formu ile veritabanı üzerinde derlenmiştir.

1.6. Düzen

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde giriş, konu, amaç ve hipotez, önem, yöntem, kavramsal çerçeve, konuya ilişkin literatür, kapsam, evren ve düzeni ile araştırma esnasında yararlanılan kaynaklar yer almaktadır.

İkinci bölümde konu uzmanının tanımı ve görevleri, konum uzmanlığı kavramı ve ortaya çıkışı, bilgi okuryazarlığı ve konu uzmanlığı ilişkisi ile konu rehberleri ve rehber programları hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Aynı zamanda, Türkiye'de ve Dünya'da konu uzmanlığı çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde anket uygulaması ile elde edilen veriler analiz edilerek bulgular ve tablolar şeklinde yansıtılmıştır. Dördüncü bölüm ise araştırma sonuçları ve öneriler bulunmaktadır. Bu bölümlerin yanı sıra çalışmanın son kısmında konuya ilişkin ekler yer almaktadır.

2. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE KONU UZMANLIĞI VE KONU UZMANLARI

2.1. Kütüphane Konu Uzmanı

Konu uzmanı, belirli konu alanı içinde o alanda üstün bilgisiyle kütüphane hizmetlerini sağlayan, bilginin seçiminde ve değerlendirilmesinde yetkilendirilmiş nitelikli kütüphanecidir (Noh ve diğerleri, 2011: 178). Konu hakkında hazırlanan araştırmalarda ve yayınlanan literatürde 'konu uzmanı' yerine farklı kavramların kullanıldığı görülebilmektedir. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Akademik konu kütüphanecisi
- Akademik destek kütüphanecisi
- Akademik destek danışmanı
- Akademik kütüphaneci
- Akademik irtibat kütüphanecisi
- Bilgi kütüphanecisi
- Bilgi uzmanı
- Üst düzey bilgi danışmanı
- İrtibat kütüphanecisi
- Fakülte irtibat kütüphanecisi (Brewerton, 2011: 61).

İngiltere'de ise yukarıdakilerin dışında konu uzmanı kavramı yerine 'fakülte kütüphanecisi, okul kütüphanecisi, konu danışmanı, konu destek memuru, akademi kütüphanecisi, bağlantı kütüphanecisi ve konu kütüphanecisi' kavramları da kullanılmaktadır (Agyen-Gyasi, 2008: 2). Bunların yanı sıra bazı geleneksel konu uzmanları görev tanımlarına odaklanılarak araştırma destek kütüphanecisi, araştırma destek uzmanı, araştırma irtibat yöneticisi unvanları da konu uzmanına eşdeğer olarak kullanılabilmektedir (Brewerton, 2011: 61).

Humphreys (1967: 31) çalışmasında konu kütüphanecisini belirli bir konu alanında bir kütüphanenin teknik veya referans hizmetlerinin bir veya daha fazla yönünü geliştirmek için görevlendirilmiş konu uzmanı olarak tanımlamaktadır. Söz konusu çalışmada akademisyenlerden kütüphanecilere aktarılan öğretme sorumluluğuna yönelik endişeler dile getirilirken; konu uzmanlarının kullanıcı eğitimi ihtiyacını sağlamada akademik rollerinin olduğu da savunulmaktadır (Gaston, 2001: 24). Konu kütüphanecilerinin "konu uzmanı" olarak ifade edildiği ve akademik rolünün önemi Humphreys'in 1967 yılında yayınladığı çalışmada da görülmektedir.

2.1.1. Konu Uzmanının Görevleri

Konu uzmanlarının bilgi merkezlerinde yürüttüğü faaliyetlere bütün olarak bakıldığında söz konusu meslek bireylerinin uzun yıllardan beri uygulanagelen özel görevlerinin olduğu görülmektedir.

Kütüphanecilerin genel görevlerinde olduğu gibi konu uzmanlarının da görevleri zamana uygun olarak geliştirilmezse, bir süre sonra kendini tekrarlayan rutin bir görev halini alacığını söyleyen Brewerton (2011: 62), söz konusu uzmanların görev tanımlarını geleneksel olarak aşağıdaki şekilde örneklendirmektedir:

- Dermeyi yönetime ve geliştirme
- Bütçeyi yönetme
- Bilgi beceri eğitimi verme
- Araştırma desteği sağlama
- Araştırma çıktısı üretme desteği / Web rehberleri hazırlama
- E-öğrenme eğitimi verme / Elektronik öğrenme ortamı 'Virtual Learning Environment' desteği sağlama

Değişen görevleri şu şekilde örneklendirmektedir (Brewerton, 2011: 63).

- Geliştirme görevleri: Görev yönetimi (takım liderliği), veri yönetimi, kalite güvencesi, dış denetim desteği, pazarlama, proje çalışmaları ve proje yönetimi, diğer destek hizmetleriyle birlikte çalışma, web sitesi yönetimi, elektronik öğrenme ortamlarının (VLE) koordinasyonunu sağlama.

- Araştırma görevleri: Araştırma desteği sağlama, özel derme desteği sağlama, bibliyografik yazılım desteği sağlama, bibliyometri/etki faktörü eğitimi verme, telif hakkı eğitimi verme.

Pinfield (2001: 33) ise konu uzmanlarının geleneksel ve yenilikçi şeklinde iki görev türünün olduğunu belirterek iki eksenli görev tanımlaması yoluna gitmektedir. Geleneksel görevleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Kullanıcı ilişkilerini yönetmek
- Araştırma çalışmalarına destek vermek (Danışma masalarında belirli zaman dahilinde verilen hizmet)
- Materyalleri seçmek ve materyal bütçelerini yönetmek
- Dermeyi yönetmek
- Kataloglama ve sınıflama yapmak
- Kullanıcı eğitimi vermek
- Rehberlerin oluşturulması ve tanıtılmasını sağlamak
- Daha geniş sorumluluklar almak (Kütüphanecinin işlevsel ve yönetsel sorumluluklar alması, proje komitelerine katılması vb.)

Değişen görevlerini; yani yeni görevlerini ise şöyle sıralamaktadır.

- Kullanıcı ilişkilerine daha fazla önem vermek
- Araştırma/soruşturmada yeni yollar öğretmek
- Teknik personelle birlikte çalışmak
- E-kaynak seçimi yapmak
- Daha fazla bilgi ve beceri eğitimi vermek
- Enformasyon alanının düzenlenmesini sağlamak (Kütüphanelerde kullanıcıların webi nasıl daha iyi kullanacağını belirlemek, kütüphane kataloglarından web sitelerine bağlantılar sağlamak, bir konu hakkında en iyi ve en yeni siteleri kullanıcıya e-posta yoluyla bildirmek, konuya göre en iyi web sitelerinin listelerini hazırlamak gibi çalışmalar enformasyon alanına yönelik olup; konu kütüphanecisinin de geliştirmede rol aldığı çalışmalardır. Bu çalışmalarla geleneksel kütüphane katalogları ve

kılavuzları da webde geliştirilmeye başlanmakta ve doğal olarak web rehberleri ortaya çıkmaktadır).

- Öğrenme ortamları ve eğitsel teknolojilerinin bütünleştirilmesine yardımcı olmak
- Takım çalışmasını sağlamak
- Proje çalışması yapmak (Pinfield, 2001: 33)

Yukarıda verilen görev örneklerine bakıldığında konu uzmanın geleneksel görevlerine zaman içinde bir takım yeni görevlerin eklendiği görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünden sonra konu uzmanlarının geleneksel görevleri ile yenilikçi görevlerinin her birine ayrı ayrı yer verilmektedir.

2.1.1.1 Kullanıcı Eğitimi

Bilgi merkezlerinde konu uzmanlarının görevlerinin başında kullanıcının eğitimi gelmektedir. Konu uzmanları bu hedef doğrultusunda çeşitli eğitim programlarının sorumluluğunu üstlenirler. Kullanıcı eğitimi, literatürde genellikle bilgi ve beceri eğitimi şeklinde ifade edilse de zaman zaman 'kullanıcı eğitimi' şeklinde bir tanımlamaya da yer verildiği görülmektedir.

Literatürde çok çeşitli kullanıcı eğitimi tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

Fleming (1990: 108)'e göre kullanıcı eğitimi, kütüphaneler tarafından kullanıcıların kütüphanenin erişimini sağladığı bilgi kaynaklarını ve hizmetlerini daha etkili, verimli ve bağımsız kullanmasına olanak sağlayan çeşitli araştırma ve eğitim programlarıdır.

Singh (1992: 66)'in *Jacques Tacatlian*'dan aktardığına göre kullanıcı eğitimi, bilgi hizmetlerini etkin ve verimli kullanmada ve değerlendirmede, mevcut ve potansiyel kullanıcılara rehberlik edecek ve onları yönlendirecek, ihtiyaçlarını belirleyip formüle edecek uğraş alanı veya programı anlamına gelmektedir.

"Kullanıcı eğitimi, kütüphane kaynak ve hizmetlerinden kullanıcının üst düzeyde yararlanması için programlı olsun ya da olmasın, ister sınıf ortamında ister çevrimiçi olarak gerekli bilgi ve becerilerin kullanıcılara, alanında profesyonel kütüphaneciler tarafından kazandırılması çabasının tümüdür" (Işık, 2010: 59).

Başka bir tanımda ise kullanıcı eğitimi, kütüphane kullanıcılarına bir kütüphaneci veya memur tarafından kütüphane kaynaklarını, hizmetlerini ve olanaklarını birebir veya grup olarak öğreten, onlara kütüphane kaynaklarından nasıl en iyi şekilde yaralanacaklarını gösteren ve onların bağımsız ve bilgili kütüphane kullanıcısı olmalarını sağlayacak beceriler kazandıran eğitimdir (Chalukya, 2015: 2).

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak kullanıcı eğitimi, kullanıcılara kütüphane kaynaklarını ve hizmetlerini tanıtmak, bilgi kaynaklarının kullanımını öğretmek, bağımsız araştırma yapabilme bilgi ve becerisini kazandırmak için kütüphaneciler tarafından verilen eğitimlerdir.

Teknolojik gelişmelerin kütüphane kaynak ve hizmetlerinden uzaktan yararlanmayı olanaklı kılması, kütüphane kullanıcı eğitiminin içeriğindeki önemli değişim yanında eğitimin web tabanlı olarak tasarlanması ve uygulanmasını da beraberinde getirmiştir. Çoğu zaman bilgi okuryazarlığı adıyla yürütülen bu eğitimler, önceleri bilgi okuryazarlığı konularına ilişkin bilgilerin ve örneklerin verildiği, kullanıcı ile etkileşimin olmadığı paketler biçiminde oluşturulmuş ve kütüphane web sitelerinde ilgili sekme ile erişimi sağlanmıştır. Araştırma sürecinde bilgi erişim ve kullanımına ilişkin bilgilerin yer aldığı bu eğitimlerin özellikle üniversitelerde hayli rağbet görmesi, bilgi okuryazarlığı eğitiminin pek çok disiplinin eğitim-öğretim programında yer almasını sağlamıştır (Polat ve Akkaya, 2017: 16).

Literatürde bilgi okuryazarlığının pek çok tanımına rastlamak olasıdır. Bilgi okuryazarlığı 1990'lı yıllarda popülerliği hızla artan bir kavram haline gelmiş; çok sayıda yayına konu olmuş; pek çok akademisyen, meslek derneği ve eğitim kurumu tarafından ele alınmış; çok sayıda yükseköğretim kurumu tarafından mezun öğrencilerde aranacak nitelikler arasında gösterilmiş; üniversitelerde bu amaçla komiteler kurulmuş ve tüm bu çalışmaları yürüten kişiler, kurumlar, gruplar ve dernekler literatüre yeni tanımlar kazandırmıştır (Kurbanoğlu, 2010: 725). ALA'ya (1989) göre bilgi okuryazarlığı, bilgi problemlerini çözme becerisidir. Bilgi okuryazarları, bilginin nasıl düzenlendiğini, almaları gereken kararlar ve yaptıkları işler için gereksinim duydukları bilgiyi nasıl bulacaklarını ve nasıl kullanacaklarını, dolayısıyla nasıl öğreneceklerini bilirler. Bir başka deyişle, bilgi okuryazarları, yaşam boyu öğrenmeye hazırlanmış kişilerdir (Kurbanoğlu, 2010: 727).

Yaşam boyu öğrenme, aktif ve sürekli bilgi kullanımını gerektirmektedir. Bunun temelinde ise, AASL/AECT[1] (1998)'e göre herhangi bir sorunu çözmede ya da herhangi bir konuda karar almada gereksinim duyulan bilgiye etkin ve yeterli olarak erişim ve bu bilginin üretken bir biçimde kullanımı vardır. Yaşam boyu öğrenmenin temelinde yer alan, gereksinim duyulan bilginin bulunmasından ve bu bilginin beceriyle kullanılmasından kastedilen ise "bilgi okuryazarlığı" becerileridir (Polat ve Odabaş, 2008: 4).

Üniversitelerde eğitim gören öğrencilere eğitim dönemleri boyunca birtakım beceriler kazandırılması gerekmektedir. Mezunlar yaşamlarının sonuna kadar kendilerine yetebilecek birtakım becerileri üniversitede aldıkları eğitimlerden kazanmaktadır. Öte yandan hızla değişen dünyanın değişen gereksinimlerini yalnızca üniversitede edindikleri bilgi, deneyim ve becerilerle karşılayamayacakları da bilinen bir gerçektir. Bu nedenle üniversite eğitiminin yeniden yapılandırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Üniversite eğitiminin yeniden yapılandırılması planlamasının merkezinde, öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırma anlayışı yer almalıdır. Çünkü eleştirel düşünme, sorun çözme ve karar verme gibi yetilerin kazandırılması ve geliştirilmesi etkin bilgi kullanıcısı olmayı gerektirir. Etkin bilgi kullanımı ise gereksinim duyulan bilgiye ulaşma, bu bilgiyi kullanma, örgütleme ve iletme becerilerine sahip olmayı; kısacası bilgi okuryazarı olmayı gerektirir (Polat, 2006: 256).

Yükseköğretimde öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerileri kazandırmak için oluşturulan programlara, bilgi okuryazarlığı programları denmektedir. Bu programların, gelişmiş ülke üniversitelerinde, özellikle de kütüphanelerin önderliğinde uzun zamandır yürütüldüğü bilinmektedir (Polat ve Odabaş, 2008: 7).

[1] American Association of School Librarians: Amerikan Okul Kütüphanecileri Derneği, 1951 yılında ALA (American Library Association)'nın bir bölümü olarak kurulmuş daha sonra bağımsız hale gelmiştir. Okul kütüphanecilerine ve okul kütüphaneleri topluluklarına odaklanmaktadır. Başta ABD ve Kanada olmak üzere dünyada 7000'den fazla üyeye sahiptir (Ayrıntı için bkz. http://www.ala.org/aasl/).
Association for Educational Communication and Technology: Eğitimsel İletişim ve Teknoloji Derneği, öğretim ve öğretmeyi sürekli geliştirmeyi amaçlayan eğitimcilerden ve profesyonellerden oluşan bir dernektir. Amacı etkili öğretim ve öğrenim için teknolojilerin oluşturulması, kullanılması ve yönetilmesidir (Ayrıntılı bilgi için bkz. https://aect.org).

Üniversite öğrencilerine yönelik yürütülen bilgi okuryazarlığı programları gereksinimler ve hedefler doğrultusunda değişik biçimlerde uygulanırken, uygulamanın merkezinde hep kütüphane yer almıştır. Günümüzde bölüm ve kütüphane ile işbirliği içinde belirli adlarla eğitim programlarına konan bazı dersler ya da belli bir dersin içeriğine entegre edilmesi biçimindeki uygulamalara çokça rastlamak mümkündür (Polat ve Odabaş, 2008).

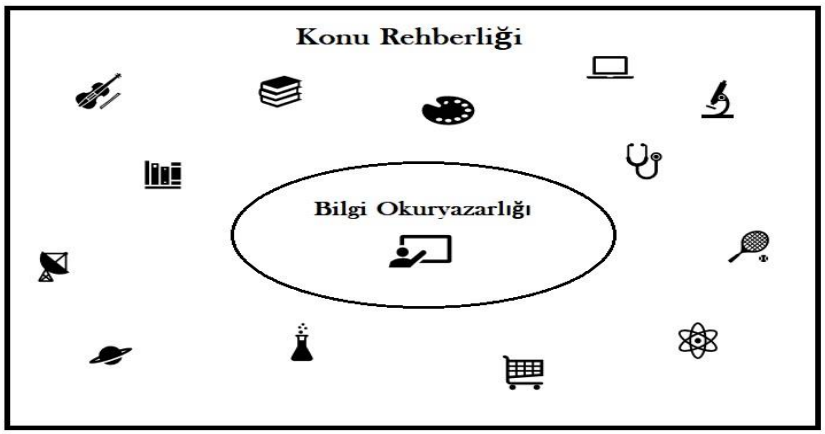
Kütüphane kullanıcı eğitimi ya da bilgi okuryazarlığı eğitimi, web tabanlı konu rehberleri üzerinde oluşturulan vazgeçilmez başlıklardan biridir. Bunlar bazen doğrudan bilgi okuryazarlığı eğitimi adı ile oluşturulurken, çoğu zaman da araştırma süreci dikkate alınarak, sürecin her unsuru ile ilgili bilgilendirme ve örnek uygulamalar biçiminde yapılandırıldıkları da görülmektedir. Bilgi okuryazarlığı programları için de bir açılım anlamına gelen konu rehberleri aracılığıyla yürütülen bu uygulamaları, araştırma kütüphanelerinin disipline ve bu disiplinin kullanıcısına özel hizmet verme anlayışının bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Böylece kullanıcılar araştırma sürecine ilişkin unsurlarla ilgili bilgiler alırken, aynı zamanda da yine aynı ortamdan disipline özel bilgi kaynaklarının erişimi ve kullanımına yönelik uygulamaları gerçekleştirebilmektedir (Polat ve Akkaya, 2017: 17).

Bilgi okuryazarlığı çalışmaları konu uzmanlığı çalışmaları ile birbirine benzerlik taşımaktadır. Her iki uygulama alanında da kullanıcıya bilgiyi nasıl arayacağı, bilgiye nasıl ulaşacağı ve kendi başına öğrenmeyi nasıl sürdürebileceği öğretilmektedir.

Konu uzmanlığı bağlamında oluşturulan konu rehberleri, konu uzmanlığı hizmetlerini tek bir noktada verebilme özelliğine sahiptir. Belli bir konuda hazırlanmış bilgi okuryazarlığı programı, bir bakıma özel eğitimdir (Polat, 2018).

Şekil 1'e bakıldığında konu rehberliğinin bilgi okuryazarlığından daha genel bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Konu rehberliği alanının tüm hizmetlerin tek bir noktada toplandığı kapsamlı bir alanı karşıladığı; bilgi okuryazarlığının ise daha özel bir alana yönelik uygulama olduğu söylenebilir.

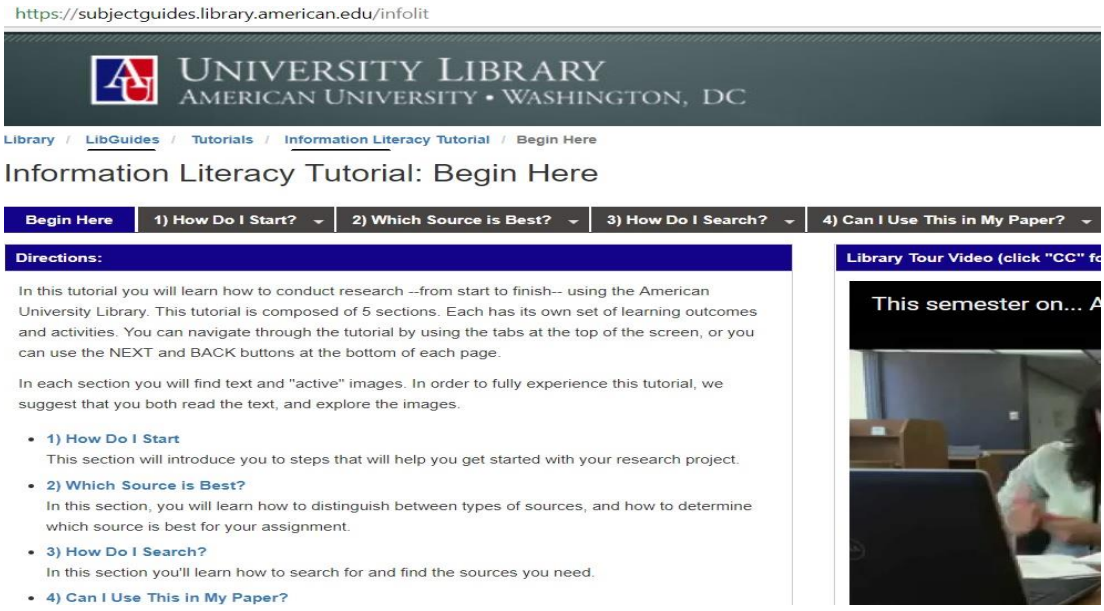
Şekil 1: Bilgi okuryazarlığı ve konu rehberliği ilişkisi

Kaynak: Polat (2018)

Amerikan Üniversitesi Kütüphanesince yürütülen faaliyetler (Şekil 2) Şekil 1'de anlatılmaya çalışılan olguyu destekler niteliktedir. Amerikan Üniversite Kütüphanesi web sitesinde hazırlanmış olan konu rehberinde bilgi okuryazarlığı programına öğreticiler (tutorial) başlığı altında yer verilmektedir. Bilgi okuryazarlığı programı, konu rehberi içinde hazırlanmış özel bir eğitim bölümü olarak verilmiştir. Bilgi okuryazarlığının yanı sıra bu bölümde üniversitenin kendi akademisyenleri için kütüphane araştırma öğreticisi, literatür tarama öğreticisi vb. öğreticilere de yer verilmektedir.

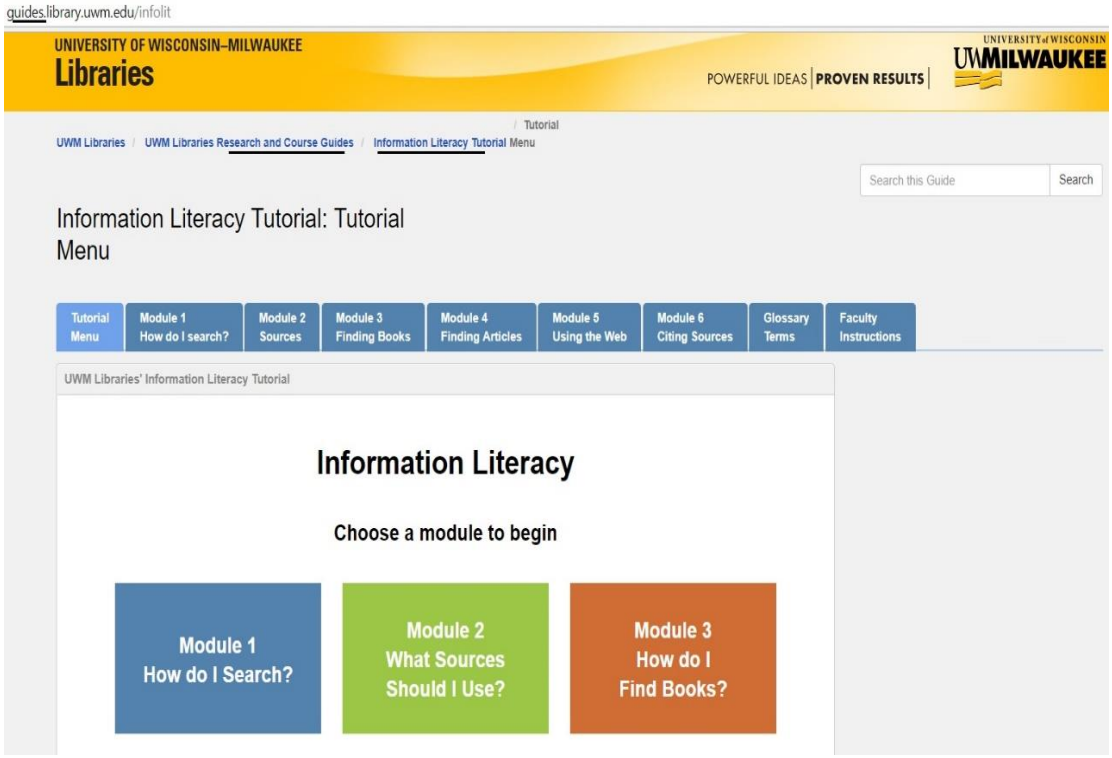
Şekil 2: Amerikan Üniversitesi Kütüphanesi konu rehberleri

Kaynak: Amerikan Üniversite Kütüphanesi (2018)

Wisconsin-Milwaukee Üniversitesi Kütüphanesi tarafından hazırlanan konu rehberliği çalışmasında da benzer şekilde rehberlerin içindeki öğreticiler bölümünde bilgi okuryazarlığı hizmetine yer verilmiştir (Şekil 3).

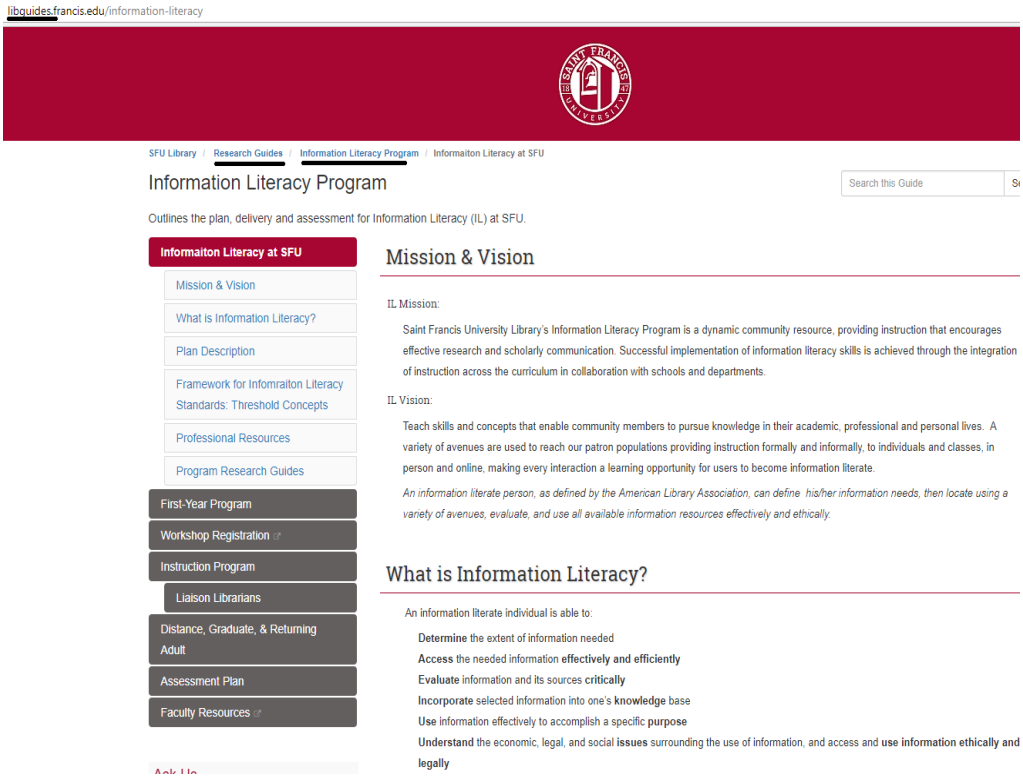
Şekil 3: Wisconsin-Milwaukee Üniversitesi Kütüphanesi konu rehberleri

Kaynak: Wisconsin-Milwaukee Üniversitesi Kütüphanesi (2018)

Saint Francis Üniversitesi Kütüphanesi Libguides üzerinden hazırlamış olduğu konu rehberliği sisteminde otuz altı konuda 4 farklı tipte (kurs rehberi, genel amaçlı rehberler, konu rehberleri ve temel rehberler), doksan altı rehber yer almaktadır. Bunların içinde bir bilgi okuryazarlığı programı rehberi de bulunmaktadır. Bilgi okuryazarlığı programı ayrı bir program olarak kütüphane sayfasında yer almaktan çok bir rehber olarak hazırlanmış ve araştırma rehberleri başlığının altında sıralanmıştır.

Şekil 4: Saint Francis Üniversitesi Kütüphanesi konu rehberi

Kaynak: Saint Francis Üniversitesi Kütüphanesi (2018)

Verilen örneklerde de görüldüğü üzere bilgi okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmalar, önceleri başlı başına bir program oluşturularak kütüphane web sayfasında kullanıcı hizmetine sunulur iken; şimdilerde konu rehberleri içinde bir bölüm şeklinde yer almaktadır. Bu üç üniversite kütüphanesinin rehberlerine bakıldığında da bilgi okuryazarlığı çalışmalarının benzer şekilde rehber olarak hazırlandığı görülmektedir. Farklı olarak Amerikan Üniversitesi Kütüphanesi'nde bilgi okuryazarlığı programı Libguides başlığının altında öğretici olarak verilir iken; Wisconsin-Milwaukee Üniversitesi Kütüphanesi ve Saint Francis Üniversitesi Kütüphanesi web sayfasında bilgi okuryazarlığı programı araştırma rehberlerinin altında verilmiştir. Hazırlanan programların bazıları interaktiftir; bazıları ise durağan biçimdedir ve menüler arası geçişlerde farklılıklar bulunmaktadır.

2.1.1.2. Danışma Hizmetleri

Danışma hizmetleri, kütüphane hizmetleri içinde en geç oluşan hizmetlerden biri olmasına rağmen; en fazla değişime uğrayan hizmetlerin başında gelmektedir (Uçak, 2004: 408). Bir başka çalışmada, bugünkü anlamı ile danışma hizmetinin 19. yüzyılda

ABD'de halk eğitimi hareketi ile birlikte önce halk, daha sonra da üniversite kütüphanelerinde verilmeye başlandığı ifade edilmektedir. Önceleri "kullanıcıya yardım" (user aid) adı altında başlayan hizmetin "danışma hizmeti" (reference service) adı altında örgütlenmesi uzunca bir süreçte gerçekleşmiştir (Tyckoson, 2001; Aktaran: Uçak, 2004: 183).

Danışma hizmetlerinin birçok tanımı vardır. Uçak (2004: 408) danışma hizmetini "kullanıcının gereksinim duyduğu bilginin bulunması veya kullanıcı ihtiyacı olduğu bilgiye kendi başına ulaşabilmesi için gerekli yardımın sağlanması, kütüphane kaynak ve hizmetlerini içine alacak şekilde kullanıcıya bilgi okur-yazarlığı becerisinin kazandırılması, kullanıcının gereksinimlerine uygun bilgi kaynağı ve bilgi hizmetinin seçiminde danışmanlık yapılması faaliyetlerinin genel adıdır" şeklinde tanımlamaktadır.

Danışma hizmetleri, derme geliştirme ve belirli bir konuda eğitim verme görevleri genellikle konu uzmanlarının çalışma alanı içinde değerlendirilir ve bu tür süreçler konu uzmanlarının sorumluluğuna bırakılır. Konu uzmanları başka birimlerde çalışan konu uzmanlarıyla yakın ilişkiler kurarak bölümler arası iletişimi kolaylaştırabilmektedirler. Konu uzmanları kendi konu alanlarında akademisyenlere ve öğrencilere bireysel danışma hizmeti sağlamada vazgeçilmezdirler. Konu uzmanları, araştırmacı ve öğrencilerin fakülte ve/veya bölümleriyle etkileşime girerek devam eden araştırmalara ve bu araştırmalar ile ilişkili bilgi kaynaklarına olan farkındalığı artırmaktadırlar. Ayrıca araştırma sürecinde eriştikleri bilgi kaynaklarından elde ettikleri bilgileri değerlendirirler ve bunun mevcut kütüphane dermesine ne ölçüde katkı sağlayacağını belirlerler. Konu uzmanları yararlı dermeler kurmak için farklı yerlerde depolanmış olabilen bilgileri etkin bir şekilde aramalıdır. Konu uzmanları kendi alanlarında materyallere ilişkin anahtar kelime hazırlamada da katalog uzmanlarına destek sağlayıp, bu tip dokümanların işlenmesinde yarar gösterebilmektedirler. Yani kataloglama personelinin konu başlığı hazırlamasında alana özel terim ve kavramlar konusunda destek sağlamaktadırlar (Agyen-Gyasi, 2008: 2).

2.1.1.3. Derme Geliştirme

Derme, bir bilgi merkezinin veya kütüphanenin sahip olduğu basılı ve elektronik kaynakların bütünü olarak ifade edilmektedir. Kütüphaneyi var eden asıl bileşendir. Aynı zamanda kullanıcılarına sunduğu hizmetler içerisinde en önemli araçlardan biri dermedir. Dermenin sahip olması gereken en önemli özelliği, kullanıcının bilgi ihtiyacını karşılamadaki yeterliliğidir. Bu da dermenin sürekli ve düzenli olarak geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Derme geliştirme, kütüphane kullanıcılarının çalışma, öğretim, araştırma ve diğer ihtiyaçlarına hizmet etmek üzere kütüphane dermesini sistematik bir şekilde oluşturma süreci anlamına gelir. Süreç, güncel ve geriye dönük olarak materyalin seçilmesi ve çıkarılması, yeni materyal alımını devam ettirmek için stratejilerin planlanması ve dermenin değerlendirilmesi, kullanıcı ihtiyaçlarına nasıl daha iyi hizmet edileceğinin belirlenmesi gibi konuları içermektedir (Fordham, 2017).

Bütçe kısıtlamaları ile sınırlandırılan kütüphane kullanıcısının bilgi ihtiyaçlarının sürekli olarak değerlendirilmesine, kullanım istatistiklerinin analizine ve demografik projeksiyonlara dayanarak, yıllar boyunca kütüphane materyallerinin yararlı ve dengeli bir şekilde toplanması işlemlerini planlama sürecidir. Derme geliştirme, seçim ölçütlerini oluşturulması, kaynak paylaşımının planlanması, kaybolan veya hasar görmüş materyallerin değiştirilmesinin yanı sıra rutin olarak yapılan seçim ve ayıklama kararlarını da içermektedir. (ODLIS, 2019).

Büyük kütüphaneler ve kütüphane sistemleri dermelerini geliştirmek için onay planı veya kapsamlı sipariş planı kullanabilirler. Küçük ve orta ölçekli kütüphanelerde koleksiyon geliştirme sorumlulukları, genellikle yazılı bir koleksiyon geliştirme politikasının rehberliği altında ilgi alanlarına ve konu uzmanlıklarına bağlı olarak tüm kütüphaneciler tarafından paylaşılmaktadır (ODLIS, 2019).

Derme geliştirme düzenlemesinin amacı, kütüphaneye mali ve personel kaynaklarının sınırları içinde kullanıcı nüfusunun ihtiyaçlarına uygun bir derme sağlamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için dermenin her bir birimin kullanıcılarının ihtiyacına ve kütüphanenin amacına uygun kaynağın sağlanmasına önem verilmelidir (Johnson, 2014).

Konu uzmanı, seçim politikasını belirleme ve koordine etme, materyal seçimi, derme bakımı, temizliği ve ayıklaması (demirbaştan düşme), kullanıcı ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, derme kullandırma çalışmaları ve derme değerlendirme de dahil olmak üzere kütüphane dermesinin geliştirilmesiyle ilgili tüm faaliyetlerin içinde yer alır ve/veya paydaşı durumundadır. Derme geliştirme faaliyetleri, konu uzmanlığının merkezinde yer almaktadır. Konu uzmanı, kütüphane dermesinin güçlü yönlerini bilir ve bir fakülte veya bölümün öğrenme faaliyetlerini ve araştırmalarını desteklemek için en uygun kütüphane materyallerini seçebilecek yetkinliğe sahiptir (Agyen-Gyasi, 2008: 2).

2.1.1.4. Dijital Arayüzlerin Yönetimi

Konu uzmanının kendi konu uzmanlığı alanı içinde web arayüzünü düzenleme ve geliştirme görevi vardır. Alanı ile ilgili yeni gelişmeleri takip etme; yeni çıkan yayın, uygulama, program vb. çalışmalar hakkında bilgi sahibi olma; web arayüzünde yaptığı bu geliştirmelerden kullanıcıları haberdar etme görevi de konu uzmanının görevlerindendir. Gerekli durumlarda konu alanındaki uygulamaları periyodik veya talebe yönelik olarak kullanıcıyla paylaşabileceği konferanslar ve dersler organize etmelidir. Web arayüzünün tamamının yönetimi veya geliştirilmesi, konu uzmanının görevi değildir. Ancak gerekli durumlarda teknik ekibe destek sağlayarak birtakım iyileştirmelere ve geliştirmelere yardım edebilmektedir.

Web sayfasının yönetimi kütüphane için oldukça önemlidir. Kullanıcılar bu gibi arayüzlerde kütüphane ile ilgili birçok bilgiye sahip olabilmektedir. Ayrıca araştırmalarını bu web sayfaları üzerinden sürdürmektedirler. Bazı entegre sistemler ile kütüphaneye gelmeden ödünç aldıkları kitaplarının sürelerini önceden edindikleri kullanıcı adı ve şifresi ile süre uzatma işlemlerini yapabilmekte ve ayırtma işlemlerini gerçekleştirebilmektedirler. Bu nedenle kullanıcıların erişecekleri bu sayfaların kolay kullanılabilen, karmaşık olmayan bir yapıda olması gerekmektedir. Aynı zamanda belirli periyodlarla güncellenmesi, tüm sayfaların ve arayüzdeki uygulamaların işler olduğunun sürekli test edilmesi gerekmektedir.

Konu rehberleri uygulamalarında da yukarıda bahsedilmekte olan hususlar; örneğin konu rehberlerine eklenen ve eklenecek kaynakların bağlantı linklerinin çalışır olup olmadığı düzenli kontrol edilmeli, belirli periyodlarla güncel kaynaklar eklenmelidir.

Konu uzmanlarının dijital arayüzleri yönetmesi oldukça zor bir süreçtir. Bu çalışmaları yapabilmeleri için konu uzmanının birtakım programlama, dil ve teknik becerilerinin olması gerekmektedir. Ancak konu uzmanları her konuda veya bir konunun her yönünde uzman olamamaktadırlar. Bu yüzden konu ile ilgili olarak sadece o konuda yeterliliği olan birinci ve ikinci derecedeki konu uzmanlarının istihdam edilmesi avantaj olarak görülmektedir (Pinfield, 2001: 33).

2.1.1.5 Kaynak Seçimi

Bilgi kaynakları, kullanıcıların bilgi gereksinimi sürecinde kullandıkları kaynaklardır. Bilgi kaynakları kaydedildiği ortama, erişim özelliğine, içerik özelliğine, yayıncısına, üreticisine ve zamana göre farklı şekilde gruplandırılmaktadır.

Bilgi kaynakları erişim özellikleri bakımından ikiye ayrılmaktadır. Bunlar:

- Birincil kaynaklar
- İkincil kaynaklar (Polat, 2017).

Birincil kaynaklar, bilginin kendisini taşıyan kaynaklardır ve bilgiye doğrudan erişim sunmayı amaçlarlar. Monologlar, kitaplar, süreli yayınlar, derleme eserler, arşiv belgeleri gibi kaynaklar genel olarak birincil kaynak olarak tanımlanmaktadır. İkincil kaynaklar ise başka bilgi kaynakları ve içerdikleri ile ilgili bilgi veren bir başka deyişle bilgiye yönlendiren kaynaklardır. Bibliyografyalar, dizin ve kataloglar, sözlükler ve ansiklopediler ikincil kaynaklardır (Polat, 2017).

Kaynakların kütüphanenin amacına ve kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarına göre sağlanması, kütüphanelerin temel sorumluluk ilkelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu kaynakların seçimi ve değerlendirilmesi, konu uzmanlığı açısından da önemlidir. Konu uzmanları geleneksel olarak kaynak seçiminde kullanıcı isteklerini dikkate almaktadırlar (Pinfield, 2001: 33).

Kaynak seçimi, rolü gelişen bilgi kaynakları ve ortamlarıyla birlikte elektronik kaynak seçimine dönüşmüştür. Son yıllarda, elektronik kaynakların kütüphanelerde nicelik ve nitelik açısından farklılaşması kütüphanelerin derme geliştirme işlemlerini de etkisi altına almıştır. Elektronik kaynaklar, güncel bilgiye erişim olanağı sağlaması, kaynakları depolamak için gereksinim duyulan yer ve maliyet sorunlarını azaltması,

kullanıcının söz konusu kaynaklara erişimde fiziksel olarak kütüphaneye gelme zorunluluğunu ortadan kaldırması, birden fazla kullanıcının eş zamanlı olarak aynı kaynağı kullanabilmesi gibi özellikleri nedeniyle, kütüphane dermesinde yoğun olarak yer almaya başlamıştır (Al ve Al, 2003: 2).

Konu uzmanlarının basılı, elektronik veya diğer kaynakların seçiminde kullanıcılar ve meslektaşları ile iletişim kurması önemlidir. Birçok durumda konu uzmanı, malzeme seçiminde birincil sorumluluğa sahiptir ve aynı zamanda kaynak sağlama işlemine de bakabilmektedir. Bazı durumlarda da bütçe, akademik personele devredilmektedir. Akademik personel bu konumundayken konu uzmanı, kaynak seçiminde sadece danışmanlık görevi yapmaktadır; sağlama işlemini ise akademik personel yapmaktadır. Her iki durumda da konu uzmanının oynayacağı önemli bir rol bulunmaktadır. Konu uzmanı, elektronik materyallerin seçiminin (geleneksel materyallerin yanı sıra) derme geliştirme politikası ile uyumlu olmasını göz önünde bulundurmalıdır. Gerekli durumlarda derme geliştirme politikasının elektronik materyalleri kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir (Pinfield, 2001: 7).

Elektronik kaynak seçimi, basılı kaynak seçiminden daha karmaşıktır. Basılıya göre bu materyaller oldukça pahalı ve seçimde de daha fazla iş gerektirir. Konu uzmanı, materyaller hakkında bilgi edinmek, kaynak sağlayıcı firmalarla iletişim kurmak, donanım ve yazılım gereksinimlerini araştırmak, gerekli durumlarda deneme erişimi düzenlemek, değerlendirme sürecini koordine etmek ve satın alma işlemini organize etmek gibi görevlere sahiptir. Bu görevleri yerine getirmek için meslektaşına danışması gerekmektedir.

Bilgi alanı hızlı bir devrim geçirmektedir. Günümüzde bilgi, e-kitaplar, CD-ROM, çevrimiçi dergiler ve veri tabanları gibi farklı formatlarda bulunabilmektedir. Bir konu uzmanı bu tür materyallerin seçimi ve sağlanması sorumluluğunu yerine getirebilecek becerilerle donatılmalıdır. Elektronik kaynakların seçimi, içerik, arayüz, erişim yöntemi, lisanslama, kimlik doğrulama ve diğer teknik gereklilikler gibi materyali değerlendirme ve diğer faktörleri kapsayacak çok boyutlu bir uğraş alanıdır (Agyen-Gyasi, 2008: 8). Eğer gerekirse genel derme geliştirme politikası, elektronik kaynakları tutarlı bir şekilde yansıtması için revize edilmelidir. Böylece çeşitli bilgi

materyallerini ve akademik kütüphanelerde mevcut olan erişim yöntemlerini anlaşılır bir biçimde yansıtır (Pinfield, 2001: 35).

2.1.1.6. E-Öğrenme Desteği

E-öğrenme, elektronik ortamlar üzerinde yürütülen öğrenme faaliyetlerinin genel adıdır. Wang (2004: 409) elektronik öğrenmenin tanımını Kaplan-Leiserson (2001)'dan şu şekilde almıştır: "Elektronik öğrenme, web tabanlı öğrenme, bilgisayar tabanlı öğrenme, sanal sınıflar ve elektronik işbirliği gibi geniş bir uygulama ve süreç setidir. İntranet/extranet, ses ve video kaseti, cd-rom, uydu yayını, interaktif tv ve internet üzerinden sürdürülen içerik dağıtımını kapsamaktadır".

E-öğrenme, zaman, mekân ve öğrenme konusunda tercih hakkını kullanma düşüncesinden yola çıkarak, öğrenme kavramına yenilik getirmiştir. Bilgisayar ve iletişim teknolojileri kullanılarak, eğitim-öğretim sürecinde öğretmenin ve öğrencinin ya da kütüphanecinin ve kullanıcının fiziksel olarak aynı ortamda bulunmadığı bir eğitim tekniğidir (Altıparmak vd. 2011: 321).

E-öğrenme elektronik ortamdaki öğrenme şeklidir. Bu öğrenme şekli ya elektronik iletişime dayalıdır ya da gelişmesinde elektronik iletişimin rolü vardır. E-öğrenme'nin uygulama alanı geniştir (Yalvaç ve Bayrak Tutan, 2004: 2). Bilgi merkezleri de bu uygulama alanları arasında yer almaktadır.

Bilgi merkezilerinde elektronik öğrenme çok çeşitli yollarla yürütülebilmektedir. Web sayfasında paylaşılan eğitim sunumları, bilgi kılavuzları ve uygulamalarla birlikte video konferans ve uzaktan eğitim ders sistemleri bunlardan bazılarıdır.

Otuz yılı aşkın süredir kütüphane profesyonellerinin yani konu uzmanlarının, öğrenme sürecinde aktif rol oynadığı akademisyenler tarafından kabul görmektedir. Akademisyenler ve kütüphaneciler, Sanal Öğrenme Ortamları'nın (VLE: Virtual Learning Environments) geliştirilmesine yönelik olarak genel becerilere duyulan ihtiyaçtan ötürü birlikte çalışmaktadırlar. Konu uzmanlarından oluşan konu ekipleri (Subject teams) öğrenmeye yönelik etkileşimli bir yaklaşım oluşturmak için odak noktası olabilmektedirler (Biddiscombe, 2002: 230).

Konu ekipleri yoğun bir biçimde sanal öğrenme ortamlarında yer alırken; bir yandan da eğitime yönelik geleneksel yaklaşımlarını sürdürmektedirler. Court (2001), bir kütüphanecinin aktardığına göre kütüphanecilerin çoğunun ağır öğretme yükümlülüğüne sahip olduğundan bahsetmektedir (Biddiscombe, 2002: 230'den aktardığı gibi).

Akademisyenler, ders materyallerinin Web'e aktarılmasına giderek daha fazla ilgi göstermektedir. Birçoğu bu sayede öğrencileriyle elektronik olarak etkileşime girmekte ve konu uzmanlarından aldıkları desteği takdir etmektedir. Ayrıca akademisyenler öğrenciler için başlangıç eğitimini, konu kütüphanecilerinin vermesini istemektedir (Biddiscombe, 2002: 231).

2.1.1.7. Kullanıcı Araştırmalarına Destek

Kütüphaneler bir üniversite içinde özellikle veri yönetimiyle ilgili olarak araştırma topluluğuyla etkileşimde bulunmada önemli rollere sahip hizmet sağlayıcılardan biridir (Auckland, 2012: 13). Bu nedenle bağlı bulundukları üniversitelerde araştırma ve eğitim süreçlerini güçlendirme desteği çoğunlukla kütüphaneler sağlamaktadır.

Araştırma ve eğitim süreçlerini güçlendirme desteği vermenin geleneksel rolü, araştırma sürecinin tüm aşamalarında bu desteği kapsayacak şekilde genişletmektir (Brown, Wolski ve Richardson, 2015: 225). Kullanıcılar araştırma faaliyetinin bütün bölümlerinde kütüphane personeli tarafından desteklenmektedir. Brewerton (2011: 64) çalışmasında birçok kurumda kullanıcılara araştırma desteği sunmak için her fakültede en az bir konu uzmanı bulundurulduğunu vurgulamaktadır. University of Warwick Kütüphanesi'nde akademik destek sunmak için konu uzmanları tarafından yürütülecek bir akademik destek pazarlama planı geliştirilmektedir. Örneğin belirli bir konu alanında yönetim teknikleri ve bilgi alma üzerine lisans, yüksek lisans ve araştırma düzeyinde dersler hazırlamak ve sunmak akademik destek pazarlama planına girmektedir (Brewerton, 2011: 64). Öğretim ve öğrenmeyi destekleyen ana faaliyetlerin dışında konu uzmanlığının sorumluluk alanları arasında araştırma süreçlerini destekleme de yer almaktadır. Belirlenen konularda bilgi alım ve yönetim teknikleri üzerine lisans, lisansüstü ve araştırma düzeyinde dersler tasarlamak ve sunmak bu faaliyetlere örnek verilebilir.

Günümüzde birçok üniversite kütüphanesi araştırma verilerini desteklemek için bir takım faaliyetler planlamaktadır. Bu faaliyetleri konu uzmanları vasıtasıyla yürütmektedirler. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Akademik danışmanlık ve kaynak sağlamak
- ✓ Bilimsel yayın hazırlamaya yardımcı olmak
- ✓ Atıf ve telif hakkı eğitimi vermek

2.1.1.7.1 Akademik Danışmanlık ve Kaynak Sağlama

Konu uzmanları, belirli alanlarda kullanıcıların araştırma ödevlerine, yüksek lisans veya doktora tezleri gibi faaliyetlerine danışmanlık yapabilmektedirler. Bu faaliyetlerinin her safhasında gerekli olan bilgi, eğitim ve araştırma desteğini kendi bölümlerindeki akademik danışmanlarından ayrı olarak verebilmektedirler.

Kütüphane kullanıcılarının bireysel ve/veya kurumsal çalışmaları sıramsıda ihtiyaç duyduğu bilgi kaynaklarını sağlamak, konu uzmanının esas sorumluluk alanları arasındadır. Bu doğrultuda kullanıcıyı ilgili makalelere, kitaplara vb. materyallere eriştirmek; erişilemediği durumlarda bu kaynakları diğer kurumlardan istemek veya satın alarak kütüphane dermesine katmak konu uzmanının söz konusu süreçteki sorumluluklarındandır.

2.1.1.7.2 Bilimsel Yayın Hazırlama

Üniversitelerde bütün programlar içinde araştırma ve bilimsel yayın oluşturmanın usul ve esasları konusunda eğitimler verilmektedir. Söz konusu eğitimin amacı öğrencilere araştırma yöntemleri konusunda belirlenmiş olan kuralları öğretmek; bilimsel bir araştırma raporu, yayın ve tez gibi çalışmaların içerik ve biçimsel kurallarını aktarmak ve bunları uygulatmaktır. Bu eğitimlerin öğrencinin gelişimine önemli katkıları olsa da, yetersiz kaldığı ve pratik yapma boşluklarının doğduğu durumlar da söz konusudur ve çoğu zaman hedeflenen düzeye ulaşamamaktadır. Kütüphaneler, bu safhada programların ve bütün olarak üniversitelerin ilgili branşlarındaki eğitimin açıklarını kapatacak çalışmalar yapmakta; öğrenci, araştırmacı ve akademik personelin yararlanabileceği bilimsel hazırlık eğitimi gibi programlar altında araştırma yöntemleri eğitimi vermektedir.

Kütüphanelerde hemen her akademik dönemde akademisyen ve öğrencilerin yararlanabilmesi amacıyla ilgili konuda uzman olan kütüphaneciler bilimsel yayın hazırlama eğitimi vermektedir. Örneğin bu eğitimler sırasında konu uzmanları, araştırma tasarımından gönderme, atıf, kaynakça düzenleme ve telif hakkı ihlallerine kadar pek çok hususta öğrenme süreçlerine katkıda bulunabilmektedir.

2.1.1.7.3. Atıf ve Telif Hakkı

Bibliyografik hizmetler ve atıf yönetimi, kütüphanelerin asıl hizmet alanlarından biri olarak bilinmektedir. İngiltere'de yapılan bir çalışmada bibliyografik hizmetler ve bibliyografya okuryazarlığı kütüphaneler tarafından sunulan en yaygın eğitim içeriği içerisinde yer almaktadır. Atıf raporları ve akademik etki hesaplaması hizmetlerine yönelik eğitimler de ardından gelmektedir (Corrall, Kennan ve Afzal, 2013: 650). Bibliyografik hizmetler ve atıf eğitimleri kütüphaneler ve kullanıcılar açısından oldukça endişe duyulan bir konudur. Aynı zamanda kütüphaneler tarafından en çok sunulan hizmetlerin de başında gelmektedir.

Kütüphanelerde bibliyografya ve atıf yönetimi eğitimi konu uzmanları vasıtasıyla, çoğu zaman bilimsel yayın hazırlama programları altında verilmektedir. Bu programlar kapsamında atıf, telif hakkı ve kaynakça düzenleme işlemleri ile ilgili eğitim ve uygulamalar yapılmaktadır.

2.2. Kütüphane Konu Uzmanlığı

Uzman, belli bir bilim dalında lisansüstü öğrenim derecesine sahip kimse, spesiyalisttir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi uzman olan kimsenin belirli bir alanda yetkin, bilgi sahibi veya tecrübeli olmasının yanı sıra; bunu belgeleyebilecek şekilde lisansüstü öğrenim derecesine sahip olması gerekmektedir (TDK, 2018). Problem çözme yeteneği olan, alanında bir durumun anlaşılmasında görüşüne ihtiyaç duyulan kişiler de uzman olarak tanımlanmaktadır.

Uzmanlık, belirli bir faaliyet ya da görev için üyelerin en uygun oldukları (doğal yetenekleri, konumu, becerileri ya da diğer nitelikleri nedeniyle) pozisyonlarda bir yürütme ya da performans için daha fazla sorumluluk üstlendiği bir topluluk, grup veya kuruluş içindeki bir anlaşmadır. Başka bir tanımda belirli bir alanda ya da konu

ile ilgili olarak yıllarca araştırma ve uygulama yapmış, bilgi ve beceri edinmiş uzmanların genel ifade edilmiş bir disiplin halidir (Businness dictionary, 2018).

Konu uzmanının belirli konu alanı içinde o alanda üstün bilgisiyle kütüphane hizmetlerini sağlayan, bilginin seçiminde ve değerlendirilmesinde yetkilendirilmiş nitelikli bir kütüphaneci olduğu bilinmektedir (Noh ve diğerleri, 2011: 178). Konu uzmanlığı ise konu uzmanları tarafından akademik destek, araştırma desteği, alana özel danışma hizmetleri, akademik danışmanlık, konu rehberliği, bilgi okuryazarlığı vb. faaliyetlerin yapıldığı çalışmaların bütünüdür. Faaliyetleri disiplin tabanlı ve kullanıcı merkezli olarak planlanmaktadır. Belli bir disiplin ya da çalışma alanındaki kullanıcılara, özel yöntem ve araçlarla kütüphane kaynaklarından ve bilgi hizmetlerinden en verimli biçimde yararlanmalarına yapılan çalışmalar da konu uzmanlığı kapsamına girmektedir.

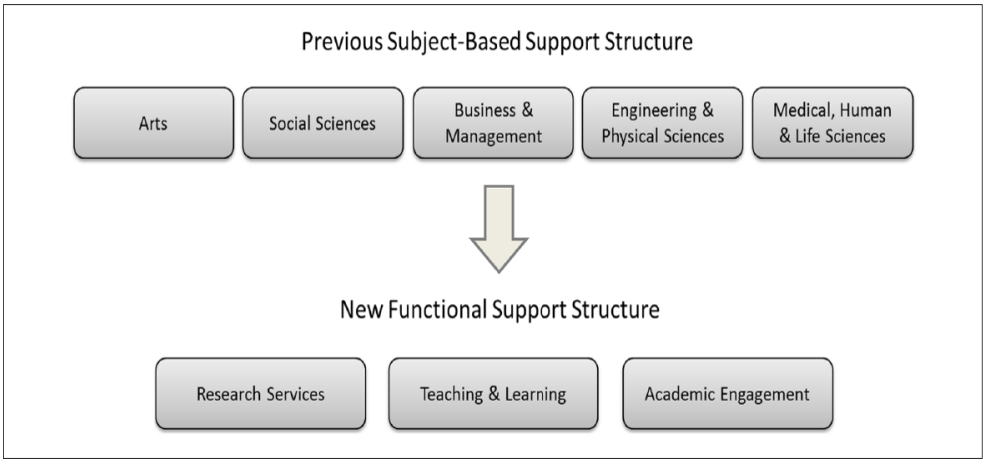
Belirli bir konu alanındaki veya akademik disiplindeki (veya alt disiplindeki) kullanıcılara materyal seçme, bibliyografik eğitim ve referans hizmetleri sunmak için uzmanlaşmış bilgi ve deneyim sayesinde nitelikli kütüphaneciye konu uzmanı denir. Akademik kütüphanelerde, konu uzmanları genellikle uzmanlık alanlarında ikinci bir yüksek lisans derecesi alırlar. Ayrıca konu uzmanı, konu analizi konusunda eğitilmiş bir kütüphaneciyi ifade etmektedir (ODLIS, 2019)

Konu uzmanlığı akademik bölümlerin araştırma, eğitim ve konu uzmanı bilgisine olan ihtiyaçlarından dolayı ortaya çıkmıştır. Daha önceden akademik eğitim kurumları tarafından yerine getirilen birtakım eğitim sorumlulukları, akademisyenler tarafından bu sorumlulukları konu alan donanıma sahip akademik kütüphanecilere (scholar librarians) verilmiştir. Sonraları akademik kütüphaneciler, yani konu uzmanları, akademik sorumlulukların yanında konu uzmanlığını da içerecek şekilde okuyucu hizmetleri sorumlulukları da almaya başlamışlardır (Gaston, 2001: 20).

Konu uzmanlığı modeli, üniversitelerin kuracakları organizasyon yapısına göre seçmiş oldukları konu uzmanlığı biçimleridir. Konu tabanlı modeller olduğu gibi, disipline yönelik bilgi kaynaklarına dayalı model ya da araştırma sürecindeki işlemler temel alınarak geliştirilen fonksiyonel bir model yapısı da üniversiteler tarafından tercih edilebilmektedir. Bu model yapıları bazı üniversitelerde değişime uğramış ve yeniden yapılanma süreci geçirmiştir. Bu değişime verilebilecek örneklerden biri, 2012 yılında

İngiltere'deki Manchester Üniversitesi Kütüphanesi'nde yaşanmıştır. Söz konusu kütüphanede radikal ve iddialı bir yeniden yapılanma uygulaması olarak nitelendirilen geleneksel konu tabanlı organizasyon yapısı terk edilmiş, yerine işlevsel ekiplere dayalı yeni bir yapı tercih edilmiştir. Üniversitenin üst düzey akademik personeli ile görüşmeler yapılmış; mevcut hizmetlerdeki boşluklar tartışılmış; kütüphanenin gelecekte durumu düşünülmüş ve geleneksel konu irtibat modelinin terkedilmesi kararına varılmıştır. Bu modeli takip etmek yerine personeli stratejik hedeflerle uyumlu hale getirerek, üniversite ihtiyaçlarını en etkin şekilde karşılama için araştırma hizmetleri, öğretim ve öğrenim hizmetlerinden sorumlu uzman ekiplerin oluşturulması hedefi hayata geçirilmiştir (Brain, 2013: 8).

Şekil 5: Değişen konu uzmanlığı modeli

Kaynak: Hoodless ve Pinfield (2016: 1)

Şekil 5'de görüldüğü gibi konu tabanlı yapı olarak belirtilmiş olan sanat, sosyal bilimler, işletme ve yönetim, mühendislik ve fiziki bilimler, tıp, insan ve yaşam bilimleri adıyla beş ana disiplinden oluşan alanlar; araştırma hizmetleri, eğitim ve öğretim ve akademik sorumluluk adıyla üç başlık altında yeni fonksiyonel yapıya dönüştürülmüştür (Hoodless ve Pinfield, 2016: 1).

Konu uzmanlığı sorumlulukları, Birleşik Krallık ve diğer başka ülkelerde sabit bir özellik olarak kalmıştır. Genellikle akademik iletişim de dâhil olmak üzere, üniversitenin belirli bir akademik bölümüne yönelik derme yönetimi ve bilgi okuryazarlığı eğitimi gibi bir dizi hizmet sunmaya odaklanılmıştır. Ancak bir süre sonra kullanıcı odaklı hizmet sunma anlayışından uzaklaşılması, örgütsel yapıların

değişmesine neden olacak köklü kararların alınmasına yol açmıştır (Hoodless ve Pinfield, 2016: 1).

Almanya'da birçok üniversite kütüphanesinde akademik araştırmalar yürüten; konuya özel bilgi işleme becerileriyle gerçek bir akademisyen gibi çalışan içinde akademi kütüphanecilerinin yer aldığı son derece gelişmiş bir konu uzmanlığı sistemi bulunmaktadır (Gaston, 2001: 22). Başka bir çalışmada White (1999), Amerika Birleşik Devletleri'nde 1990-1998 yılları arasında iş ilanlarının analizi yoluyla akademik konu uzmanlığı üzerinde sürdürülen çalışmaları incelemiştir. İlanlarda yapılan analizlerde konu uzmanları için danışma büro hizmetleri, bibliyografik eğitim ve derme geliştirmeden oluşan üç önemli iş sorumluluğunun bulunduğu saptamasını yapmıştır (White, 1999; Aktaran: Gaston, 2001: 22).

2.2.1. Konu Uzmanlığının Tarihçesi

Hay (1990), konu uzmanlığı kavramının, 1960'lı yıllarda ABD ve İngiltere'deki akademik kütüphanelerde derme geliştirme için fakülte kütüphanecilerinden yararlanılması düşüncesiyle tartışılmaya başlandığını ifade etmiştir. Buna karşın, konu uzmanı karşılığı kütüphaneciye atfedilen kavram ile ilgili fikir birlikteliği mümkün olmamıştır. Bu konuda, konu uzmanı, konu kütüphanecisi, uzman konu kütüphanecisi, konu alanı uzmanı, fakülte kütüphanecisi, irtibat kütüphanecisi, konu destek kütüphanecisi ve konu danışmanı gibi kavramlar, amacı aynı olmakla birlikte içerik ve yöntem itibariyle farklı yönlere vurgu amacıyla kullanılan terimler olarak literatürde yerini almıştır (Hay, 1990; Aktaran: Polat ve Akkaya, 2017: 14). Babcock 1941 yılında yürüttüğü çalışmasında gelecekte kütüphanelerde kendi alanlarında işini bilen kütüphanecilerle birlikte çalışılacağına ve personelin geniş bir uzmanlık alanını kapsayacak şekilde seçileceğine dair öngörüsünü dile getirmiştir (Babcock, 1941; Aktaran: Mashroofa, 2013: 3). Bu çalışma daha sonraları birçok dile çevrilmiştir.

Yine 1966'da Kolej ve Araştırma Kütüphaneleri Derneği (ACRL) yayınında ACRL'nin 2200'den fazla üyesi bulunan konu uzmanları bölümü (Subject Specialists Section) olduğu belirtilmektedir (Danton, 1967: 57).

2.2.2. Konu Rehberleri

Kütüphane kaynakları ve hizmetleri her kurumun yapısına göre farklılıklar sergileyebilir ve bilgi kaynağına göre hizmetlerin şekli değişebilmektedir. Kişilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları da birbirinden farklı olabilmektedir. Kişiye özel içerik artık daha fazla önem arz etmektedir. Her iki taraftaki bu çeşitlik, kütüphanelerde verilecek hizmetlerin daha da karmaşıklaşacağını göstermektedir. Kullanıcı ve bilgi kaynakları arsındaki engelleri ortadan kaldırma çabaları kütüphane konu rehberlerini meydana getirmiştir (Binici, 2013: 104).

Literatürde konu rehberleri ile ilgili aynı anlamı ifade eden farklı terimlerin kullanımına rastlamak mümkündür. Konu rehberleri (subject guides) aynı zamanda araştırma rehberleri (research guides), kütüphane kılavuzları (library pathfinders), elektronik kütüphane rehberleri (electronic library guides), webibliyografyaları (webliographies) olarak da adlandırılmaktadır (Staley, 2005; Binici, 2013: 105). Bu çalışmada ise genel olarak konu rehberi kavramı tercih edilmektedir.

Konu rehberlerinin tarihi 1950'lere kadar uzanan 'okuma listeleri' ile başlamaktadır (Dunsmore 2002, Vileno, 2007). 1970'lere kadar okuma listeleri 'kütüphane kılavuz'ları şeklinde anılmaya başlamış; 1970'lerden itibaren ise kütüphane kılavuzlarının yanında yeni bir kavram olarak konu rehberleri kullanılmaya başlamıştır. Konu rehberi kavramı, ilk kez 1973 yılında Stevens ve arkadaşları (1973) tarafından yapılan çalışmada kullanılmış ve tanımı şu şekilde yapılmıştır:

> "Konu rehberi, kütüphanenin kaynakları için bir çeşit haritadır. İlgi alanındaki araştırma materyalleri için araştırması yeni başlayan kütüphane kullanıcısı için bilgi yeri belirleyicisidir" (Stevens ve arkadaşları, 1973; Aktaran: Tchangalova ve Feiley, 2008: 2).

1970'lerden itibaren fotokopi makinelerinin icat edilmesi ve yaygınlaşması, konu rehberlerinin de basılı olarak çoğaltılmasının ve diğer kütüphanelere dağıtılmasının yolunu açmıştır. Bu durum, konu rehberlerini kütüphaneciler arasında da popüler yapmaya başlamıştır (Staley, 2005: 1). 1970'lerden sonra basılı konu rehberleri, web sitelerinde zengin medya içeriğine sahip rehberlere dönüşmüştür (Glasman ve Sorensen, 2010: 284). Konu rehberleri ortaya çıktığı bu ilk zamanlardan bu yana

sürekli bir değişim ve gelişim göstermiştir. Değişimin en dikkat çeken boyutu, rehberlerin 1990'larda çok hızlı biçimde basılıdan elektronik ve çevrimiçi kaynaklara dönüşümü olmuştur (Dalton ve Pan, 2014: 515). Günümüzde de gelişmeye ve değişmeye devam etmektedir.

2.2.2.1. İnternet Konu Rehberleri

Kullanıcılar bilgi ihtiyaçlarını kütüphane dışında çok farklı ortamlardan giderebilmektedir. Bu da kütüphaneleri bilgi kaynaklarının etkin kullanımını artırmak için hizmetlerinde değişiklik yapma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir (Binici, 2013, s.105). Önceleri basılı formatta yararlandırılan konu rehberleri bu hizmet değişiklikleri nedeniyle zamanla elektronik ortamda oluşturulmaya başlanmış ve böylece internet konu rehberleri ortaya çıkmıştır.

Konu rehberleri hem görünüm hem de format olarak değişse ve internet konu rehberlerine dönüşse de esas amacı zaman içinde büyük oranda değişmemiştir. Zamanla pek çok kütüphane kullanıcılarını çekmek ve onları cezbetmek amacıyla bu rehberler Web 2.0'ı, sosyal medya ve diğer interaktif elementleri bünyesinde barındırmaya başlamıştır (Dalton ve Pan, 2014: 516).

Konu rehberi hazırlamak için tasarlanmış birçok içerik yönetim sistemi sayfaları bulunmaktadır. Bunlardan kütüphanelerde en çok tercih edilen üç tanesi Libguides, Libdata ve SubjectPlus sistemleridir. Bunların dışında Library a laCarte, Netvibes, Symbaloo, Scoop.it, LiveBinders, Wikispaces platformlarıyla da konu rehberleri hazırlanmaktadır (Binici, 2013: 109).

Ayrıca daha basit konu rehberleri oluşturulmak istenirse Blogspot veya WordPress gibi bloglama yazılımları da kullanılabilmektedir. Google tarafından sahip olunan Blogspot, web tabanlıdır. Web tabanlı ve yerel sunucu merkezli olmak üzere iki türü bulunan WordPress'in her ikisi de ücretsiz olarak kullanılabilmektedir (Glassman ve Sorensen, 2010, s.284).

Çalışmada bu üç sistemin incelenmesinin nedeni Dünya'da en çok tercih edilen sistemler olmalarının yanı sıra, ara yüzlerinin kütüphaneciler tarafından kolay kullanılabilir olmasıdır. Libguides ücretli olmasına rağmen, en bilinen ve kullanım

oranı en yüksek platformların başında gelir. Onu, açık kaynak kodlu ve ücretsiz platformlar olan LibData ve Subject Plus takip etmektedir.

2.2.2.1.1 Libguides

2007 yılında tanıtılan LibGuides, eski bir kütüphane Webmaster tarafından kurulan SpringShare şirketinin web tabanlı bir ürünüdür. Kütüphaneciler LibGuides'ı bilgiyi paylaşmak, sınıflamak, organize etmek; bunun yanında web siteleri üzerinde belirli bir konuya ait kaynakları bir araya getirmek ve yönetmek için kullanmaktadır. Bloglama işlevi ile blog oluşturup yönetilebilmekte; haber, bilgi ve etkinlikler topluluklarla paylaşılabilmektedir. A'dan Z'ye veri tabanı listesi oluşturulabilmekte ve Proxy bilgileri otomatik olarak sisteme dâhil edildiğinde, deneme veri tabanları da bu ara yüzde yönetilebilmektedir. Yerleşik bağlantıları denetleme özelliği ile hazırlanan rehberlerde oluşabilecek link kırılmaları ve bağlantı sorunları, otomatik olarak rapor edilmektedir. Sosyal medya uygulamaları ile entegre çalışarak; rehber, kılavuz ve blogların bu sistemlerde tanıtımını kolay hale getirmektedir. Aynı zamanda multimedya desteği ile rehberlere ve diğer tasarlanan sitelere video klip, galeri kutusu ve kitap kapakları gibi multimedya unsurları da kolay gömülebilmektedir (SpringShare, 2018).

Raporlama ve istatistik sistemiyle her ay rehberlere kaç kez erişildiğini görmek için bireysel rehber raporları verilmektedir. Bu sistem sayesinde bilgi okuryazarlığı ve kütüphane oryantasyonu gibi programlara yönelik detaylı raporlar oluşturulabilmektedir (SpringShare, 2018).

LibGuides akademik kütüphaneler için (üniversite kütüphaneleri) oldukça yararlı hizmetler sunmaktadır. Bunlardan biri LibWizard hizmetidir. LibWizard aracılığıyla konu uzmanları LibGuides sayfalarına form, anket, quiz ve öğretim uygulaması gömebilmektedirler. Böylece kullanıcıların özellikle uzakta olanların kütüphaneyi ve bilgi kaynaklarını öğrenememesi sorunu ortadan kalkmaktadır. Yine Libguides modülü olan E- reserves ile eğitim materyallerini çalınma korkusu olmadan ve telif hakkı problemlerine takılmadan kullanıcılar ile paylaşmaya olanak tanımaktadır. LibAnswers modülü ile kurumun sosyal medya (facebook, twitter, instagram, pinterest vb.) hesaplarını tek arayüzden kontrol etme olanağı sunmaktadır. Öğrencilerin sosyal medya üzerinden sordukları sorular bu arayüzde toplanmakta böylece kolay izlenip

öğrenciye hızlı geri dönüş yapma olanağı sağlanmaktadır. Ayrıca takım ileti kutusu özelliği ile hangi kütüphanecilerin gelen soruları okuduğu bilinmekte, kütüphanecilerin soruları yanıtlamada birbirleri ile çakışması ortadan kalkmaktadır. Kütüphanecilerin sorulara takım olarak sistem üzerinde yanıtlar oluşturabilmesine olanak tanımaktadır. Bunun yanında diğer kütüphanecilere sorular ile ilgili sisteme notlar bırakılabilmektedir (Springshare, 2018).

LibGuides son yıllarda geliştirilen kütüphane içerik yönetim sistemlerinden birisidir. Diğer sistemler gibi açık kaynak kodlu değil ücretlidir. Ayrıca LibGuides kişiye özel tasarlanabilen bir sistemdir (McMullin ve Hutton, 2010: 790).

LibGuides sınırsız sayıda rehber oluşturulmasına izin vermektedir. Sistemi kullanan kütüphanecilerin sayısında da sınır yoktur. Özel eşleşmeler de dâhil, ek modüller belirli ücret karşılığında kullanılmaktadır (Glassman ve Sorensen, 2010: 284).

Rehberlerin bazı statik formlarının aksine LibGuides, içerik yönetim sistemlerindeki içeriğin farklı kaynaklar üzerinden dinamik olarak çekilmesine ve pek çok rehber arasında paylaşılmasına olanak verir; hatta konuşma ve tartışma forumları vasıtasıyla interaktif girişimlere olanak tanır. Platformun doğası gereği ayrıca bir organizasyon içinde standart iş akışlarını, hareket tarzlarını ve süreçleri de desteklemektedir (Dalton ve Pan, 2014: 516).

2.2.2.1.2. Libdata

LibData, 2003 yılında University of Minnesota Libraries tarafından geliştirilmiş ve piyasaya sürülmüştür. 2006 yılında LibData'ya bir uzantı olarak LibCSM eklenmiştir. LibCSM, MySQL veritabanı için PHP sunucusunda komut dosyası dili olarak tasarlanmıştır. Bu uzantı ile tasarımlarda daha fazla özelleştirme ve iyileştirme imkânı sunulmaktadır. LibData/LibCSM özel bir fon almayan ancak özellikleri kütüphane ihtiyaçları ve açık kaynak teknolojileri göz önünde bulundurularak hazırlanmış bir projedir (Bramscher ve Butler, 2006: 15).

LibData açık kaynak kodlu yazılımdır. Libguides'ın aksine herhangi bir ücret ödemeden kütüphane rehberi hazırlanabilmektedir. Akademik kütüphaneler ve halk

kütüphaneleri için tasarlanmıştır. Ancak bunun dışında kullanan farklı türde kütüphaneler de mevcuttur.

LibData arayüz açısından LibGuides'ın gerisinde kalmıştır. Arayüzü basit bir tasarımdadır. LibGuides'da oldukça özgün tasarımlar yapılabilirken; LibData ortamında tasarım için çok fazla olanak tanınmamaktadır.

2.2.2.1.3. Subject Plus

SubjectsPlus, Ithaca College Kütüphanesi tarafından geliştirilmiştir. Kullanımı ücretsizdir ve LibData gibi açık kaynaklıdır. Kullanıcısına program üzerinde tam kontrol sağlamakta; kullanıcının tercih ettiği üstbilgi ve altbilgilerini sayfaya eklemeye olanak sağlamaktadır. Diğer bir deyişle kullanıcılar tarafından özelleştirilebilmektedir. LibGuides gibi sınırsız konu rehberi hazırlama imkanı sunmaktadır (SubjectPlus, 2019)

Ayrıca Google Groups aracılığıyla hazırlanan çalışmaların diğer meslektaşlarla paylaşılmasına; kullanıcılar arasında fikir alışverişi, iletişim ve etkileşim sağlanmasına olanak tanımaktadır. Böylece SubjectPlus kullanan kütüphaneciler hazırladıkları rehberlerle ilgili yaşadıkları sorunları birbirleriyle paylaşabilmekte, yeni çıkan kaynakları ve materyalleri tartışabilmektedirler (SubjectPlus, 2019)

2.3. Dünya'da Konu Uzmanlığı Çalışmaları

Kütüphaneler çeşitli gereksinimlere ve önceliklere göre farklı özelliklere sahip olduğu gibi; kütüphane çalışanları da kütüphanenin hizmet alanına göre farklılıklar gösterebilmektedir. Özel alanlara yönelen kütüphanelerde daha çok uzmanlaşmış kişilerden oluşan personel istihdamının yaygın olduğu bilinmektedir. (E. Bell, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018).

Çalışmada dünya genelinde Libguides ve SubjectPlus üzerinde konu rehberi hazırlayan üniversitelerden bazılarının kütüphane personeliyle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde konu uzmanlığı ile ilgili kendi üniversitelerinde ne tür çalışmaların yapıldığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda konu uzmanlarının kütüphanede konu rehberi hazırlama dışında ne tür görevlerinin olduğu incelenmiştir. Görüşmeler dışında söz konusu üniversitelerin kütüphanelerinin web sayfaları üzerinde inceleme

yapılarak konu uzmanlığı çalışmalarının nitelik ve nicelik özellikleri saptanmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerden bazıları paragraflar halinde aşağıda verilmektedir:

Yapılan görüşmeden, Yale Üniversitesi Kütüphanesi konu uzmanlarının öğrencilerin ve akademisyenlerin araştırmalarına destek oldukları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda kendi konu alanlarıyla ilgili bilgileri düzenleme, materyal satın alma ve belirli konu alanlarındaki dermelerin düzenlenmesine de yardım ettiklerinden söz edilmektedir. Konu uzmanlarının çoğunun kendi alanlarında doktoralarının bulunduğunu ve kütüphanede çalışırken de araştırma yapmaya ve makale yazmaya devam ettikleri ifade edilmektedir. Aynı zamanda kendi konu alanları için araştırma rehberleri hazırlamaya yardım ettikleri vurgulanmaktadır (J. Baker, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018).

Agyen-Gyasi (2008)'da çalışmasında konu uzmanın kütüphane dermesinin güçlü yönlerini bildiği ve buna yönelik en uygun kütüphane materyal seçebilecek kişi olduğunu ifade etmektedir. Kütüphane dermesini yönetmede konu uzmanlarının daha yetkin olduğunu vurgulamaktadır. Yine Danton (1967), konu uzmanlarının çoğunlukla akademik konularda doktora derecesinde bulunduğu veya staj yaptığı; aynı zamanda bazı ülkelerde sözlü veya yazılı sınavlara tabi tutularak konu uzmanı olunabildiği hususları üzerinde durulmuştur. Konu uzmanlarından birkaç farklı dil bilmelerinin gerekli olduğu ve Norveç Almanya ve Danimarka gibi bazı ülkelerde kütüphane okullarına devam etme zorunluluğu olduğu vurgulanmıştır.

Cornell Üniversitesi kütüphanesinde ise konu uzmanlığı ve konu uzmanları ile ilgili olarak şu ifadelere yer verilmiştir: "Bir veya daha fazla akademik departmanla iletişim kurma görevine atanmanın yanında konu kütüphanecileri, derme geliştirmekten (kendi konu alanlarında dermeler için basılı ve çevrimiçi materyaller satın alarak), talimatlardan (araştırma ödevleri olan belirli akademik dersler için bilgi okuryazarlığı ve araştırma stratejileri dersleri vermek), yeni mezunlar ve yeni fakülte çalışanlarından oluşan gruplar için sosyal yardım ve oryantasyon seansları sağlamaktan, kendi konu alanlarında müdavimler için referans ve konsültasyon servisleri sağlamaktan sorumludurlar (N. Skipper, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018). Brewerton (2011), konu uzmanlarının akademik departmanlarla irtibat kurma sorumluluğu olduğunu

vurgulamaktadır. Hatta bazen akademik departmanlar, bilgi teknolojileri servisleri ve elektronik öğrenme paydaşları (hizmet verdikleri gruplar) ile ortak çalıştığını ifade etmektedir.

Harvard Üniversitesinde ise yüksek lisans ve profesyonel okul kütüphaneleri de dahil olmak üzere özel dermelerin içinde olduğu 73'ten fazla kütüphanede konu uzmanlığı ile ilgili tek bir yöntem uygulanmadığından bahsedilmektedir. Kütüphanelerin ve dermelerin birçok farklı biçimde bölündüğü görülmektedir. Kütüphanelerde konu uzmanı olan referans kütüphanecileri tarih, mühendislik, sanat vb. farklı departmanlarda irtibat sorumlusu olarak görevlendirilmektedir. Bu konu irtibatı görevi, konu uzmanlığının profesyonel gelişimi boyunca devam etmektedir. Konu uzmanları, konu alanları ve bölümündeki gelişmeleri yakından takip etmektedirler (E. Bell, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018).

Walden Üniversitesi kütüphanesinde kütüphanecilerin görevlerinin çoğunun çevrimiçi ortam üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Konu kütüphanecileri derme geliştirme ve referans gibi tipik kütüphaneci görevlerini yerine getirirken; aynı zamanda çevrimiçi ortamda özgün çalışmalar yürütmektedirler. Konu uzmanları birkaç geniş kategoride şunları yapmaktadır: Birebir öğrenci desteği, öğretim, sosyal yardım ve ihtiyaca göre yapılan işler (N. M. Eystad, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018)

Birebir öğrenci desteği

- Referans (sohbet ve e-posta servisi) hizmeti sağlama
- Doktora öğrencilerine randevu hizmeti sağlama

Öğretim

- Konu ve ödev rehberleri hazırlama
- Web seminerleri düzenleme
- Kısa videolar hazırlama
- Öğreticiler hazırlama
- Eğitim destek grupları oluşturma
- Konut adı verilen toplantılara katılma

Sosyal yardım

- Öğrenci ve öğretim üyesi bültenleri hazırlama

- Diğer program ve bölüm haber bültenlerine katkıda bulunma
- Fakülte odaklı web seminerleri düzenleme
- Öğrencilere ve öğretim üyelerine araştırma desteği sağlama
- İlgili yüksekokul veya okullar için toplantılara katılma

İhtiyaca göre yapılan işler

- Komitelere veya çalışma gruplarına katılma
- Yeni kurs veya program oluşturma ile ilgili toplantılara katılma
- Akreditasyon için rapor hazırlama.

Bire bir öğrenci desteği "Ask a librarian" hizmetleri temel olarak referans masasından verilmektedir. Konu uzmanlarının hepsinin e-posta ve sohbet yoluyla sorularını cevapladıkları düzenli bir zamanı bulunmaktadır. Ayrıca konu uzmanları doktora öğrencilerine doktora araştırmalarında bireysel yardım sağlamak için randevu hizmeti de sunmaktadır. 8 konu uzmanının bulunduğu kütüphanede 2018'de ayda ortama 101 doktora randevusu alınmaktadır (N. M. Eystad, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018).

Öğretim faaliyet grubu altında konu uzmanları konu rehberleri oluşturmaktadırlar. Bu rehberlerden bazıları bilgi okuryazarlığı becerilerini de kapsamakta; bazıları ise öğrencilerin mücadele ettiği belirli ödevler hakkında yardım sağlamak için hazırlanmaktadır (N. M. Eystad, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018). Corral ve Keates (2011), çalışmalarında konu uzmanlığı, e- öğrenme ve bilgi okuryazarlığı ilişkisine değinmiş ve sanal öğrenme ortamlarının konu uzmanlarının çalışmalarını etkilemesi incelemiştir.

Walden Üniversitesi'nde programların desteklenmesine yönelik ek öğretim yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Üniversitedeki kurslar, kursları yürüten akademisyenlerden ziyade kurs öğreticileri tarafından oluşturulmaktadır. Bu kurslar dijital panolara gönderilmektedir. Konu uzmanları öğrencilerin nerede ve hangi tür eğitime ihtiyaç duyulduğunu belirlemeye yardımcı olmak için konu alanlarındaki ders içeriklerini sıklıkla gözden geçirmektedirler. Ders içeriklerinden yeterince yararlanabilmek için belirli becerileri veya araçları öğrenme başarısı göstermek gerekmektedir. Bazen konu uzmanları bir beceriyi göstermek için kısa bir video kaydetmekte; bunları daha sonra panoların bulunduğu sınıflara göndermekte veya eğitim veren akademisyene gönderip derste bir duyuru olarak paylaşılmasını

sağlamaktadır. Eğer sınıflar küçük ise konu uzmanı Skype veya GoToWebinar üzerinden bir grup danışma oturumu yapabilmekte ve bu da öğrencilerin kütüphaneci ile daha fazla etkileşime girmesine olanak tanımaktadır. Konu ile ilgili kütüphanecilerin bazıları tez çalışmalarına ilişkin soruları olan öğrencilere yardım sağlamak için tez destek gruplarına katılmaktadırlar. Genel beceriler veya büyük eğitimler/kurslar için konu uzmanları sıklıkla web seminerleri vermektedirler (N. M. Eystad, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018).

Üniversitede düzenlenen kurslar süresince doktora öğrencileri konut[2] (residencies) denilen programlara katılmak zorundadır. Bunlar öğrencilerin, akademisyen, yazı merkezi personeli ve kütüphane personeli tarafından yürütülen oturumlara katıldığı dört günlük konferanslardır. Konu uzmanları bu öğrencilere kütüphane becerilerini öğretmek için bu konutlara katılmaktadırlar. Genel olarak konu uzmanı yılda 4 kez konuta katılmakta ve 2 ila 4 seans arası eğitim vermektedir (N. M. Eystad, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018).

İhtiyaca yönelik işler bölümünde konu uzmanları yeni kurslar veya programlar oluşturulduğunda ya da geliştirilirken öğrencilere okuması gereken parçaları ve makaleleri bulmak için yardım sağlamak amacıyla toplantılar planlamaktadırlar. Konu uzmanları genellikle kütüphanenin program ihtiyaçlarını destekleyen veri tabanları veya e-kitaplar gibi materyalleri özetleyen raporlar sunmaktadırlar (N. M. Eystad, kişisel görüşme, 6 Haziran 2018).

University of California (UCLA) Kütüphanesinde konu uzmanlığı ve konu uzmanı ile ilgili verilen bilgilerde tüm konu uzmanlarının birden fazla alanla ilgilendiği belirtilmektedir. Konu uzmanlarının toplama, geliştirme ve yönetim, öğretim ve referans hizmetlerinden sorumlu oldukları anlaşılmaktadır. Atandığı disiplinlerde kitap, dergi ve veri tabanı seçmekte, bunları tanımlamak için satıcılarla birlikte çalışmaktadır. Seçilen materyali sipariş vermek, tanımlamak ve erişim sağlamak için satın alma, lisanslama ve kataloglama departmanlarıyla birlikte çalışmaktadır. Ayıklama ve toplama yönetimi faaliyetlerini yürütmek için bakım personeli ile çalışmaktadır. Dermelerde dijitalleştirme projeleri önerme ve yönlendirmektedir.

[2]Konut: Hem eğitim alan personelin kalacakları yer hem de 3-4 gün süren eğitim programının genel adıdır.

Kütüphane hizmetleri ve dermesi hakkında öğretim üyeleri ve öğrenciler ile iletişim kurmakta hem kütüphane çalıştaylarında hem de sınıfta öğrencilere ve öğretim üyelerine eğitim vermektedir. Konu rehberleri ve eğitim videoları gibi pedagojik materyaller oluşturmaktadır. Projeleri koordine etmek ve konsorsiyum ortakları ile faaliyetlerde bulunmaktadır (J. Osorio, kişisel görüşme, 11 Haziran 2018).

2.4. Türkiye'de Konu Uzmanlığı Çalışmaları

Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı çalışmaları ile ilgili olarak kütüphane web sitesi incelenmiş ve kütüphaneciler ile görüşmeler yapılmıştır. İncelemelerde kütüphanede bu konu üzerinde yürütülen çalışmaların konu uzmanlığı kavramı ile nitelendirildiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte kütüphanelerin bazılarında konu uzmanı tanımlamasının yerine farklı adlar kullanılmıştır. Örneğin Koç Üniversitesi Kütüphanesi'nde konu uzmanı, irtibat kütüphanecisi olarak adlandırılmaktadır. Kütüphane ekibinin spesifik konularda giriş düzeyinde eğitim almaları nedeniyle irtibat kütüphanecisi (liasion librarian) ismini kullanmaktadırlar (K. Yeşiltaş, kişisel görüşme, 3 Ağustos 2018).

Ülkemizdeki uygulamalara bakıldığında konu uzmanlığı kapsamında yürütülen hizmetler üç başlık altında değerlendirilmiştir.

2.4.1. Eğitim ve Araştırma Desteği

Kütüphane hizmetleri içinde eğitim hizmetleri oldukça önemli bir yere sahiptir. Eğitim hizmetleri denilince akla ilk gelen kütüphane kullanıcı eğitimidir. Kullanıcıların, kütüphane kaynak ve hizmetlerini etkili bir şekilde kullanmayı öğrenebilmeleri, bunlardan en fazla yararı sağlayabilmeleri için belirli aralıklarla kullanıcı eğitimi almaları gerekmektedir (Işık, 2010: 63)

Konu uzmanlığı çalışmalarının da temel başlıklarından biri eğitimdir. Eğitim, kullanıcılara kütüphaneyi tanıtmak, kütüphane kullanımını öğretmen amacıyla tasarlandığında kullanıcı eğitimi; kütüphane kullanımını mekâna bağlı olmadan öğretmek için planlandığında uzaktan eğitim; kullanıcılara araştırmalarında kaynak, materyal, danışmanlık vb. hizmetlerinin yanında araştırma yapma ve bilimsel yayın üretmede destek vermek için hazırlandığında ise akademik eğitim adını almaktadır.

Yapılan görüşmelerde ve incelemelerde Koç Üniversitesi Kütüphanesinde eğitim hizmetleri bölümünde irtibat kütüphanecileri tarafından araştırma desteği sağlandığı görülmüştür. Kütüphanede bilimsel araştırma ve bilgi okuryazarlığı eğitimleri (yılda yaklaşık 150 oturum) , konuya özel eğitimler (hukuk, sanat tarihi, arkeoloji vb. derslere katılıp konuyla ilgili kaynak tanıtımı), Turnitin, Itenticate vb. intihal programlarının eğitimi, kaynakça yönetim programları (EndNote, Zotero, vb.) eğitimi gibi birçok eğitim verilmektedir. Bunun yanı sıra irtibat kütüphanecileri, araştırma konuları ile ilgili etki faktörü yüksek dergileri belirlemekte, bölüm ve kişi bazında atıf raporları oluşturmakta, lisanları izin verdiği ölçüde araştırma çıktılarının kurumsal arşive eklenmesi ve araştırmacının görünürlüğünün artması konusunda destek vermektedirler. Araştırma dünyasında meydana gelen açık bilim ve açık erişim konusunda farkındalığın artırılması çalışmalarını yürütmektedirler. Referans ekibi tarafından ise eğitim, bilgi ve araştırma ihtiyacına yönelik olarak destek çalıştayları ve sunumları düzenlenmektedir. Web ortamında da eğitim başlığı altında çevrimiçi eğitim, araştırma desteği ve konu rehberi faaliyetlerine yer verilmiştir (K. Yeşiltaş, kişisel görüşme, 3 Ağustos 2018).

Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesinde ise incelemelerde yaratıcı bilgi kaynağı programları ile öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve idari personelin eğitim, öğretim ve araştırma ihtiyaçlarının desteklendiği belirtilmektedir. Aynı şekilde üst düzey deneyim ve bilgi sahibi kütüphanecilerin araştırmacılara hemen her konuda eğitim hizmeti vermektedir. Örneğin bu hizmetler, eğitim ve destek hizmetleri veri tabanı taraması, en uygun araştırma araçlarının belirlenmesi ve sağlanması, bibliyografik yönetim programları gibi destekleyici araçların kullanımı ve yeni elektronik kaynakların belirlenip erişim sağlanması gibi alanlarda sürdürülmektedir. Konu uzmanları, akademisyenlerle yakın ilişki kurarak onların araştırma ihtiyaçlarına en hızlı şekilde cevap vermeyi hedeflemektedir. Buna örnek olarak mimarlık ile ilgilenen konu uzmanı "Mimarlık Kültürü" adlı dersi bir dönem boyunca almış, bu sayede hem mimarlık literatürüne ve kavramlarına daha iyi aşina olmak, hem de akademisyenler ve öğrencilerle yakından çalışma fırsatı bulmuştur. Aynı zamanda konu uzmanları yeni gelen akademisyenleri ofislerinde ziyaret etmekte; o bölümle, fakülte ile ilgili yayınları takip etmektedir. Derslerle entegre bilgi okuryazarlığı eğitimi de konu uzmanları tarafından verilmektedir (A. Bozkurt, kişisel görüşme, 2018).

Kullanıcı eğitimi veya bilgi okuryazarlığı eğitimi web tabanlı konu rehberleri üzerinde oluşturulan vazgeçilmez başlıklardan biridir. Konu uzmanlarının temel görevlerinden olan bilgi okuryazarlığı eğitimleri, konu rehberleri sayesinde bir açılım olmuş ve programlara ilişkin materyallerin konu rehberleri üzerinden planlanması ve yürütülmesi hızla yaygınlaşmıştır (Polat ve Akkaya, 2017: 17)

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesinde yapılan incelemede kullanıcı eğitimi verildiğinden bahsedilmektedir. Kullanıcı eğitiminde kullanıcılara enformasyon uzmanları tarafından araştırma yöntemleri, e-kaynaklara erişim ve akademik amaçlı internet kullanımı konularında ve farklı düzeylerde uygulamalı dersler verilmektedir. Aynı zamanda öğrencilere proje ödevlerinde ve tez çalışmalarında bireysel enformasyon eğitimi de verilmektedir (B. Delibaş, kişisel görüşme, 2018).

ODTÜ Kütüphanesinde yapılan konu uzmanlığı incelemesinde ise diğer üniversitelerde yer aldığı gibi kullanıcı eğitim başlığı altında hizmet verilmektedir. Bu başlık altında öğrencilere, akademik personele, kütüphanecilere ve bilgi ve belge yönetimi mezunu öğrencilere eğitimler verilmektedir. Eğitimler talepler doğrultusunda ve öğrencilerin akademik düzeyine (lisans, yüksek lisans ve doktora) göre belirlenmektedir. Akademik personel ve kütüphanecilere verilen eğitimin amacı, akademisyenlerin bilgi gereksinimlerini daha etkin biçimde karşılamak, kütüphanecilerin de kullanıcı eğitimlerinde ya da kendilerine bir soru yöneltildiğinde kullanabilecekleri bilgi ve becerilere sahip olmaktır (ODTÜ, 2018).

2.4.2. Derme Geliştirme

Derme geliştirme konu uzmanlığı kapsamında yapılan çalışmalardan biridir. Hemen her üniversite kütüphanesi bir derme geliştirme politikasına sahiptir. Aynı zamanda derme seçmede görevli kütüphaneciler de bulunmaktadır. Konu uzmanları görev aldıkları alanda derme geliştirme çalışmalarına destek vermektedir. Koç Üniversitesi Kütüphanesi'nde yapılan görüşmelerde derme geliştirme süreçlerinde konu uzmanlarının yaptığı çalışmalar şu şekilde sıralanmıştır:

- Spesifik konularda derinlemesine çalışarak kaynak listeleri oluşturmak,
- Yeni çıkan yayınları öğretim üyelerine duyurmak (yayıncı katalogları, veri tabanı tanıtımları vb.),

- Uzmanı olduğu alanındaki güncel kitapları takip etmek ve öğretim üyelerine yönlendirmek
- Az kullanılan kaynakları tanıtmak ve verimli kullanılmasına ilişkin promosyon faaliyetinde bulunmak.

Bunların dışında kitap, dergi ve veri tabanı gibi kaynakların alımı/aboneliği konusunda öğretim üyelerinin taleplerine konu uzmanlarından biraz daha öncelik gösterilmektedir. Konu uzmanları alana özel kaynakları akademisyenlere önermekte; onlar ise inceleyip kullanacaklarını talep etmektedirler (K. Yeşiltaş, kişisel görüşme, 3 Ağustos 2018).

Derme geliştirme konusunda bir diğer üniversite kütüphanesi olan Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi'nde ise konu uzmanları kendi alanlarında yayın listeleri hazırlamakta, yeni yayınların kataloglarını akademisyenlere göndermektedir. Yine konu uzmanları belirli zaman aralıklarında yeni veri tabanlarını ve elektronik kaynakları araştırmakta; seçtikleri kaynakları kullanıcılar için deneme erişimine aç(tır)maktadır. Kullanım istatistiklerine bakılarak hangi kaynaklara ağırlık verilmesi gerektiği tespit edilmektedir (A. Bozkurt, kişisel görüşme, 11 Temmuz 2018).

2.4.3 Bilgi Kaynakları Rehberliği

Konu rehberlerinin konu uzmanlığı alanında kullanıcıların ilgi alanlarına ilişkin bilgi ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak hazırlanmış araştırma rehberleri olduğu bilinmektedir. Kütüphane konu rehberleri kütüphanedeki kaynaklara erişimi sağlayan bir bilgi erişim aracıdır. Geçmişte kütüphane kaynaklarının bir tür haritası olarak tanımlanan konu rehberleri günümüzde dinamik ve canlıdırlar. Kapsamında birçok kütüphane hizmetini barındıran elektronik rehberler hem bir eğitim aracı, hem bir danışma kaynağı, hem bir bilgi okuryazarlığı eğitimi platformu, hem bir bilgi erişim aracı, hem bir konu uzmanlığı aracı, hem de bir içerik yönetim sistemi olarak nitelendirilebilir (Binici, 2013: 113)

Elektronik ortamın kütüphanelerde yaygınlaşması ile birlikte basılı olarak hazırlanmış konu rehberleri ortadan kalkmıştır. Web ortamında konu rehberlerinin hazırlanmasında ise Web2.0 araçlarından ticari yazılımlara kadar çok çeşitli araçların kullanıldığı görülmektedir. Buna karşın profesyonel anlamda konu rehberlerinin

hazırlanmasında web tabanlı paket programların kullanılması en yaygın tercihtir. Bu programlardan en bilineni ve yaygın kullanılanı Libguide adlı ticari yazılımdır (Polat ve Akkaya, 2017: 18). Ülkemizde üniversite kütüphanelerinde hazırlanmış olan rehberler çoğunlukla Libguides yazılımını kullanmaktadırlar.

Ülkemizdeki üniversitelerin çok azında konu rehberi faaliyeti yürütüldüğü bilinmektedir. Web siteleri üzerinde yapılan inceleme sonuçlarına göre konu rehberliği hizmeti sunan üniversite kütüphaneleri şunlardır: Koç Üniversitesi Kütüphanesi, Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, Marmara Üniversitesi Kütüphanesi, Sabancı Üniversitesi Kütüphanesi ve MEF Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Kültür Üniversitesi Kütüphanesidir. Özetle Türkiye'de hizmet veren 185 üniversite kütüphanesinin sadece sekizinde konu rehberi hizmeti verilmektedir. Bazı üniversitelerde araştırma rehberi veya kütüphane kılavuzu adıyla hazırlanan çalışmalar ise konu rehberi niteliğine sahip olmadığı için bu kapsam içinde değerlendirilmemiştir.

Koç Üniversitesi'nde konu uzmanları dört farklı türde rehber hazırlamaktadır. Bunlar; sorumlu olunan alanda konu rehberi oluşturmak, spesifik ve güncel konularda rehberler hazırlamak (Zika Virüsü gibi), etkinliklere yönelik olarak konu rehberi hazırlamak (Kütüphane haftası vb.), abone olunan araçlara yönelik rehberler hazırlamak şeklinde ayrılmaktadır. Kütüphanede 13 irtibat kütüphanecisi tarafından hazırlanmış, 3 farklı türde ve 13 konu alanında 81 rehber bulunmaktadır. Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi'nde "konu rehberi" başlığı ile farklı alanlarda hazırlanmış 17 rehber bulunmaktadır. ODTÜ Kütüphanesi'nde konu rehberi hizmeti "araştırma rehberleri" başlığında verilmiştir. 26 konu uzmanı tarafından hazırlanmış, 12 konu alanında 36 rehber bulunmaktadır. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi web sayfasında "konu rehberleri" başlığında 14 rehber başlığı oluşturulmuş; ancak yapım aşamasında olduğu uyarısı ile kullanılamamakta olduğu görülmüştür. Sabancı Üniversitesi Kütüphanesi'nde 3 konuda rehber hazırlanmıştır. Ayrıca rehberlerin yapılarına bakıldığında, bilgi okuryazarlığı ile iç içe bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2.2: Üniversitelerde konu rehberliği

Üniversite	Konu Sayısı	Rehber Sayısı	Not
Koç Üniversitesi	13	81	
Özyeğin Üniversitesi	17	17	
ODTÜ	12	36	
Bilkent Üniversitesi	14	14	Yapım aşamasında
Sabancı		3	
MEF		2	Kullanıcı rehberi
Marmara Üniversitesi	6	6	Araştırma rehberi
İstanbul Kültür Üniv.	12	12	

MEF Üniversitesi Kütüphanesi'nde 2 rehber bulunmaktadır. Ancak bu rehberler yalnızca akademik personel ve öğrencilerin yararlanabileceği bir tür kullanıcı rehberleridir. Konu rehberi olarak hazırlanmamıştır. Marmara Üniversitesi Kütüphanesi'nde 6 rehber hazırlanmıştır. Bu rehberler de daha çok araştırma rehberi özelliği taşımaktadır. Konu alanına özel bir rehber bulunmamaktadır. İstanbul Kültür Üniversitesi Kütüphanesi'nde ise 12 konu rehberi yer almaktadır. Rehberler Libguides üzerinden hazırlanmıştır (Tablo 2.2).

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu bölümünde üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı ile ilgili yapılmakta olan çalışmaları görmek, konu uzmanlığının bilinirliğini ölçme ve üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin konu uzmanlığına olan bakış açılarını saptamak amacıyla anket tekniği ile toplanan verilerin analizine ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Anket web ortamında hazırlanmış ve yine devlet üniversitesi ve vakıf üniversitelerinde çalışan kütüphanecilerin anketi web ortamında yanıtlamaları istenmiştir. Dinamik form biçiminde hazırlanan anket formu 19 Şubat 2018-20 Mart 2018 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Anket sonuçlarından alınan veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) programından yararlanılarak analiz edilmiş ve tablolara dönüştürülmüştür. Kullanıcı-derme ilişkisini sınamaya yönelik derlenen veriler, 4.3 ve 4.6 numaralı başlıklar arasında değerlendirilmiştir. Katılımcıların kendi kurumlarını değerlendirmelerine yönelik önermeler 4.7 ile 4.17 numaralı başlıklar arasında irdelenmiştir. Katılımcıların Türkiye'de üniversite kütüphanelerinin genelini değerlendirmelerine yönelik önermeler ise, 4.18 ile 4.24 numaralı başlıklar arasında verilmektedir. Ayrıca anketin 9. sorusu içindeki toplam dokuz önerme de 4.25 ve 4.26 numaralı başlıklar altında frekans değerlerini yansıtacak şekilde gruplar halinde tabloya dönüştürülmüştür. Tablolar hazırlanırken cinsiyet, yaş ve çalışılan kurum (devlet ve vakıf üniversitesi kütüphaneleri) gibi olgusal veriler tercih edilmiştir. Cinsiyet verileri kadın ve erkek katılımcıların konuya bakış açısındaki farklılıkları ortaya çıkarmak için seçilmiştir. Çalışılan kurum verileri ise devlet ve vakıf üniversitelerinde konu uzmanlığının durumunun tespiti açısından önemli olacağı düşüldüğünden dolayı kullanılmıştır.

Çalışmada önermeler değerlendirilirken bazılarında devlet ve vakıf üniversitesi kütüphaneleri arasındaki durumların karşılaştırılması açısından önemli olacağı düşünülerek 'üniversite türleri' verileri ile çapraz tablolar hazırlanmıştır. Bazılarında kütüphanecilerin ve yöneticilerin hizmete bakış açısını ortaya koymak için 'unvan' verileri ile çapraz tablolar hazırlanmıştır. Ayrıca yine katılımcıların konu uzmanı ve konu uzmanlığı kavramlarını bilip bilmediklerini ölçmeye yönelik çalışmada 2 nitel soru hazırlanmıştır. Bunlar aşağıda yer almaktadır:

3.1. Katılımcı Bilgileri

Anket formu, Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde hizmet veren yükseköğretim düzeyinde kütüphanecilik eğitimi almış olan kişiler arasından 313 kişiye gönderilmiştir. Bunlardan 115 tanesinden geri dönüş alınabilmiştir. Katılımcı olarak her üniversiteden birer kişi olmak üzere toplamda 100 kişi rastgele seçilmiş olup; kalan 15 kişi ise aynı üniversitelerden anketi yanıtlayan diğer katılımcılardır.

Katılımcıların %57,4'ü erkek, %42,6'sı kadındır (Tablo 4.1). Kurum olarak her ne kadar sayılarını birbirine yakın olması hedeflenmiş olsa da ilerleyen süreçte devlet üniversitelerinden anketi yanıtlayan katılımcıların sayısı %69,6'luk oranla vakıf üniversitelerini geçmiştir. Aynı tabloda unvan dağılımına bakıldığında katılımcıların 90'ının kütüphaneci, 25'inin ise kurumlarında yönetici pozisyonunda oldukları anlaşılmaktadır. Yönetici pozisyonunda tanımlananların birim sorumlusu, şef, müdür ve daire başkanı unvanlarıyla görev yaptıkları beyan edilmiştir. Kendilerini kütüphaneci unvanı ile tanımlayanların ise, kütüphaneci ve uzman kütüphaneci olarak görev yaptıkları bilinmektedir.

Ankette yer alan bazı sorular katılımcıların görev yaptıkları kütüphanelerdeki mevcut durumu saptamak amacıyla oluşturulmuştur. Bu tip sorularda aynı kurumda birden fazla katılımcı tarafından doldurulan anketlerin tamamı değerlendirilecek olsaydı, genel durum ve üniversite türler gibi saptamalarda hatalı sonuçların çıkmasına neden olunabilirdi. Bu nedenle söz konusu saptamaların yapıldığı tablolar, aynı kurumda çalışan tek katılımcıların yanıtları ile özetlenmiştir. Söz konusu tablolarda (Tablo 3.6, 3.11, 3.12, 3.12, 3.13, 3.14, 3.15, 3.16, 3.17, 3.27 birden fazla katılımcı düşürüldüğünde katılımcı sayısı 93 olarak yansımaktadır.

Tablo 3.1: Katılımcılara ilişkin bilgiler

Cinsiyet	**N**	**%**
Erkek	66	57,4
Kadın	49	42,6
Kurum		
Devlet Üniversitesi	80	69,6
Vakıf Üniversitesi	35	30,4
Unvan		
Kütüphaneci	90	78,3
Yönetici	25	21,7
Toplam	115	100,0

3.2. Konu Uzmanı Algısı

Konu uzmanlığına yönelik önermeleri vermeden önce ankette katılımcıların konu uzmanı ve konu uzmanlığı algısını ölçmeye yönelik nitel sorular yöneltilmiştir. Ankette yer alan iki nitel sorudan ilki olan "konu uzmanı nedir? (*Lütfen bir-iki cümle ile açıklayınız*.)" sorusuna 115 katılımcıdan 97'si yanıt vermiştir. 18 katılımcı soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Değerlendirmelerin tamamına bakıldığında 3 farklı kavram (Uzman/Uzmanlık kavramı, uzman kütüphaneci, konu uzmanı) üzerinde yanıt verildiği görülmektedir. "Konu uzmanı nedir?" diye sorulmuş olsa da yapılan çalışmada 16 kişinin konu uzmanı tanımı yapmış olduğu görülmektedir. 76 katılımcının tanımları "uzman/ uzmanlık" kavramını ifade ettiği, 5 katılımcının "uzman kütüphaneci" kavramını ifade ettiği görülmektedir.

Uzman/uzmanlık niteliğinde yapılan tanımlardan iki tanesi şu şekildedir:

1. Alanında eğitim görmüş kimse.
2. Mesleğinde bir konuda çalışmaya ağırlık veren ve alanda önemli bilgi birikimi olan, gerektiğinde yardım alınabilinen kişidir.

Uzman kütüphaneci niteliğinde yapılan tanımlardan iki tanesi şu şekildedir:

1. Kütüphanede çalıştığı uzmanlık birimin görevlisi.
2. Referans Uzmanı.

Konu uzmanı niteliğinde yapılan tanımlardan ikisi de aşağıda yer almaktadır:

1. Kütüphane ile ilgili olduğu konudaki öğrenci, araştırmacı ve akademisyenler arasında köprü vazifesi gören, kaynak alımından, alınan kaynakların etkin kullanıma kadar tüm süreçlerde aktif rol oynayan kütüphanecidir.
2. Kütüphanelerde, belirli bir alanda (ör. Batı Dilleri ana bilim dalı) geniş literatüre bilgisine sahip olan ve bu bilgisi vasıtasıyla kütüphanenin o alanda ihtiyaç duyduğu basılı elektronik kitap dergi gazete; multimedia ya da farklı türdeki materyalleri kütüphane satın alma politikaları çerçevesinde koleksiyona dahil eden, akademik bölümlerle koordinasyon sağlayarak onların taleplerini göz önünde bulunduran, okuma listeleri

hazırlayıp öğrencilerin o alandaki kaynak sıkıntılarını en aza indiren, gerektiğinde araştırılması gereken konularda kullanıcılara danışmanlık yapan, onlara gerektiğinde sunumlar ve tanıtımlar yapan kütüphanecilere verilen isim.

Genel olarak bakıldığında katılımcıların konu uzmanını "belirli bir alanda uzman kişi" gibi ifadelerle tanımladığı görülmektedir. Bu durum katılımcılarda her meslekte yer alan uzman kavramını düşündürdüğü anlaşılmaktadır. Kütüphane konu uzmanını tanımlayan katılımcılar oldukça azdır. Tanımlardan yola çıkarak katılımcıların büyük çoğunluğunun konu uzmanı kavramını bilmedikleri, konu uzmanlığı farkındalığına ulaşmadıkları ortaya çıkmaktadır.

3.3. Konu Uzmanlığı Algısı

Çalışmanın anketinde yer alan iki nitel sorudan ikincisi olan "konu uzmanlığı nedir? (*Lütfen bir-iki cümle ile açıklayınız*.)" sorusuna 115 katılımcıdan 91'si yanıt vermiştir. 24 katılımcı soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tanımlar değerlendirildiğinde soruyu yanıtlayan katılımcılardan 16'sı konu uzmanlığı tanımı yapmış olduğu görülmektedir. 75 katılımcının tanımları "uzman/ uzmanlık" kavramını ifade ettiği görülmektedir.

Uzmanlık kavramına giren tanımlardan dikkat çeken iki tanesi aşağıda yer almaktadır:

1. Belirli bir konuda uzmanlaşma.
2. Çalışmış olduğu alanda, gerekli bilgi ve deneyime sahip olan kişilerin; o alanla ilgili tecrübelerini paylaşması/aktarması yoluyla oluşan alan, denilebilir.

Konu uzmanlığını ifade eden tanımlar arasında üzerinde değerlendirme yapılabilecek iki tanım şu şekildedir:

1. Belirli bir bilim dalında, o bilim dalına ait kaynakların (basılı/elektronik materyalden dernek/vakıf oluşumlarına kadar birçok alanda) saptanması, hazırlanması ve ilgili kişilerin kullanımına sunulması aşamalarını kapsayan bir çalışmadır.

2. Kütüphanecilik eğitiminden sonraki süreçte farklı alanlarda yapılan yüksek lisans veya eğitimler sonucunda spesifik konu alanlarında bilgi ve tecrübe birikiminin arttırılması sonucunda gelişen uzmanlık olarak tanımlanabilir.

Tanımlara bakıldığında konu uzmanı tanımında olduğu gibi bu tanımlarda da uzmanlık kavramına yönelik tanımlar daha ağır basmaktadır. "Belirli bir konuda uzmanlaşma", "belli bir alanda her türlü donanına sahip olmak" vb. şeklinde yapılan tanımlar katılımcıların konu uzmanlığı farkındalığına ulaşmadıklarını göstermektedir. Öte yandan konu uzmanlığını gerçek manada tanımlayabilen katılımcıların sayısı da azdır. Bu tanımlardan bazılarında belirli bir alanda lisansüstü eğitim almış olma ifadesinin kullanılması, dünyada sadece bazı üniversitelerde şart olarak kullanıldığı düşünüldüğünde oldukça ilginçtir.

Sonuç olarak her iki kavrama yönelik yapılan tanımlar değerlendirildiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun konu uzmanlığını ve konu uzmanını yeterli düzeyde bilmediği ortaya çıkmaktadır. Kütüphaneciler arasında konu uzmanlığı, bir konuda uzmanlaşma olarak bilinmekte; konu uzmanı denildiğinde akıllara çoğunlukla kütüphanecilik disiplininde alan uzmanlığı olgusu düşünülmektedir. Bu duruma camia içerisinde yaşanan kavram kargaşasının neden olduğu söylenebilir.

3.4. Kütüphane Hizmetleri

Kütüphane hizmetleri değişen bilgi ve iletişim teknolojileriyle birlikte her geçen gün yenilenmekte ve değişmektedir. Hemen her üniversite kütüphanesinde birçok kütüphane hizmeti verilmekte ve mevcut olanlarına yenileri eklenmektedir. Bunlar zaman zaman farklılık göstermektedir. Çalışmada belirlenen hizmetler aynı zamanda konu uzmanlığı faaliyetleri kapsamına girdiğinden dolayı konu uzmanlığı hizmeti adı ile verilmeyip katılımcılardan kütüphanelerinde verilen hizmetler arasında konu uzmanlığı alanına yer verip vermedikleri saptanmaya çalışılmıştır. Böylece aslında katılımcıların kütüphanelerinde verdikleri hizmetlerin konu uzmanlığıyla ne kadar ilgili olduğuna ilişkin bilgi elde edilmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda anket uygulaması sırasında katılımcılara 'kütüphanenizde aşağıdaki hizmetlerden hangileri verilmektedir' sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 3.2'de özetlenmiştir.

Tablo 3.2: Kütüphanelerde verilen hizmetler

Hizmetler	Katılımcı	
	N	%
Araştırma desteği	108	97,3
Elektronik öğrenme desteği	84	75,7
Akademik danışmanlık	42	37,8
Konu rehberliği	39	35,1
Bilimsel yayın hazırlama desteği	41	36,9
Diğer	10	9,0

Not: Soru çoklu yanıt formatında hazırlandığından verilen cevap sayısı katılımcı sayısını aşmaktadır

Tablonun yüzdelik verileri toplam katılımcı sayısı içinde hizmeti en çok kaç katılımcının işaretlediğini göstermektedir.

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğu "araştırma desteği" ve 'elektronik öğrenme desteği' hizmetini kurumlarında uygulamaktadırlar. 10 katılımcı diğer seçeneğini işaretleyerek gerekçesini beyan etmiştir. Beyan edilenler arasında öne çıkan hizmetler 'bilgi okuryazarlığı eğitimi' ve 'kütüphane oryantasyon eğitimi'dir.

Sonuç olarak seçilen hizmetlerin büyük çoğunluğu kütüphaneler tarafından bilinmekte ve uygulanmaktadır. Ancak bu hizmetlerin aynı zamanda konu uzmanlığı faaliyeti olan uygulamalar olduğu bilinmemektedir. Bu nedenle konu uzmanlığı farkındalığını artırmaya yönelik ulusal ve uluslararası konferanslar ile hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Böylece bu hizmetlerin konu uzmanlığındaki önemi ortaya konmuş olacaktır.

3.5. Derme Değerlendirme ve Geliştirme

Kütüphaneneler sahip oldukları dermeyi sürekli olarak gözden geçirirler ve bu işlem dermenin geliştirilmesini sağlar. Üniversite kütüphanelerinde derme geliştirme işlemi kimi zaman kütüphaneciler, kimi zaman da kütüphanecilik eğitimi görmemiş olan personel tarafından yapılabilmektedir. Derme geliştirme sürecinin konu uzmanlarının aktif olarak görev aldığı bir sistem içerisinde yürütülmesi, nitelikli derme yapısının oluşturulması ve korunması için gereklidir. Bu bakımdan katılımcıların derme geliştirme sürecinde konu uzmanlarını ne oranda önemsediklerini saptamak çalışmada varılmak istenen amaçları açıklamak için gerekli görülmüştür. Aynı zamanda devlet

ve vakıf üniversitelerinde konuya ilişkin görüş ayrılıklarının olup olmadığını saptayabilmek için değişkenler arasında korelasyon bağıntısı kurulmuştur.

Anket uygulamasında katılımcılara 'mevcut kütüphane dermesinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi konu uzmanları tarafından yapılmalıdır' önermesi yöneltilmiştir. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3: Derme geliştirme sürecinde konu uzmanlığı

	Devlet Ün.		**Vakıf Ün.**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	67	83,8	30	85,7	97	84,3
Kararsızım	10	12,5	4	11,4	14	12,2
Katılmıyorum	3	3,8	1	2,9	4	3,5
Toplam	80	100	35	100	115	100

Tabloya bakıldığında hem devlet üniversitesinde hem de vakıf üniversitesinde çalışan katılımcıların büyük oranda katılıyorum seçeneğini seçtiğini işaretleyerek önermeyi destekledikleri görülmektedir. Katılmıyorum seçeneğini seçenlerin sayısı oldukça düşük çıkmıştır. Devlet üniversitesi ve vakıf üniversitelerinde görev yapmakta olan kütüphanecilerin konuya ilişkin yakın oranda aynı görüşü bildirmeleri, bu konuda görüş farklılıklarının olmadığını da göstermektedir.

Bu veriler ışığında derme değerlendirme ve geliştirme işlemlerinin konu uzmanı olarak istihdam edilen profesyoneller tarafından yapılması gerektiğini söylenebilir. Ayrıca önermeye 'kararsızım' yanıtını verenlerin konu uzmanlığı hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı da düşünülebilir.

3.6. Konu Uzmanının Yayın Bilgilendirme Hizmeti

Üniversitelerde eğitim sisteminin önemli bileşenleri arasında değerlendirilen kütüphaneler, gerek akademisyenler için gerekse idari personel ve öğrenciler için oldukça önemli merkezlerdir. Kütüphaneler, araştırma-geliştirme, eğitim ve bilimsel faaliyetlerle ilgili yürütülen her çalışma için gerekli olan birimlerdir. Kütüphanelere, başta üniversitede ilgi duyulan alanlara yönelik olmak üzere her konuda yayın sağlaması yapılmaktadır. Sağlanan yayınları duyurma ve ayrıntıları hakkında gerekli bilgilendirmelerin kütüphane personeli aracılığıyla yapıldığı bilinmektedir. Bu çalışmanın konu uzmanlarının yayın duyuru hizmetlerindeki önemine ve yerine ilişkin

kütüphanecilerin görüşlerini saptamak şeklinde bir amaca sahip olması nedeniyle, anket uygulaması sırasında konu uzmanlarının bilgilendirme faaliyetlerini üstlenip üstlenemeyeceğine ilişkin kütüphanecilerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bu bağlamda katılımcılara 'konu uzmanı, akademik ve idari personelin eğitim ve araştırma faaliyetleri için yeni yayınlara dikkat çekerek bunlara yönelik bilgi hizmeti sağlamalıdır' önermesi yöneltilmiştir ve derlenen veriler Tablo 3.4'te listelenmiştir.

Tablo 3.4: Konu uzmanı ve yayın hizmetleri

	Kütüphaneci		**Yönetici**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	78	86,7	24	96	102	88,7
Kararsızım	10	11,1	1	4	11	9,6
Katılmıyorum	2	2,2	0	0	2	1,7
Toplam	90	100	25	100	115	100

Tabloda görüldüğü üzere kütüphanecilerin (%86,7) ve yöneticilerin (%96) çok büyük çoğunluğu konu uzmanının yeni çıkan yayınlara dikkat çekerek bunlara yönelik bilgi hizmeti sağlamasını doğru bulmaktadır. Katılımcıların %9,6'lık kısmı kararsız kalmıştır. Personelin pozisyonuna yönelik dağılıma bakıldığında yöneticilerin, yayın bilgilendirme konusunda konu uzmanlarının rollerine daha fazla rol atfettikleri görülmektedir. Bu durum kütüphanecilerin içinde bulundukları iş yoğunluğundan kaynaklanmış olabilir.

Konu uzmanlarının yayın duyuru, bilgilendirme işlem ve süreçlerine katılmaları ve sürdürmelerini kütüphaneci ve yöneticilerin çok yüksek bir oranda desteklemesi, mevcut duruma karşı gösterilen bir eleştiri olarak da değerlendirilebilir. Diğer bir ifade ile katılımcılar hem konu uzmanlarına bu hususta rol verilmesini ağırlıklı olarak istemekteler, hem de bu sonuçlardan mevcut koşullar içerisinde konu uzmanlığının yaşama geçirilemeyişine ve bu rolün onlara verilememesine karşı eleştirel bakış açısına sahip oldukları yorumu yapılabilir.

3.7. Akademik Kadro ve Kütüphane Hizmetleri

Üniversite kütüphaneleri, eğitim ve öğretim faaliyetlerini destekleyen en önemli birimler arasında yer almaktadır. Kütüphanelerin vermiş olduğu hizmetler birçok akademisyen tarafından yeteri kadar bilinmemektedir. Kütüphaneler tarafından verilen

oryantasyon eğitimleri çoğu zaman yeterli olmadığı için konu uzmanlarının kendi alanları dahilinde akademisyenlerle işbirliği içinde bulunmalarının gerekliliğine dikkat çekmek amacıyla kütüphanecilerin görüşlerine başvurulmuştur.

Yukarıdaki paragraf çerçevesinde konu uzmanının akademik kadro ile kütüphane hizmetleri arasında bağlantı kurmasına ilişkin olarak katılımcılara 'üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlarının kendi konu alanları dahilinde akademik kadro ve kütüphane hizmetleri arasında bağlantı kurması gerekmektedir' önermesi sorulmuştur (Tablo 3.5).

Tablo 3.5: Akademik kadro ile kütüphane hizmetleri değerlendirmesi

	Kütüphaneci		**Yönetici**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	85	94,4	25	100	110	95,7
Kararsızım	5	5,6	0	0	5	4,3
Katılmıyorum	0	0	0	0	0	0
Toplam	90	100	25	100	115	100

Tabloya bakıldığında kütüphanecilerin %94,4'ü, yöneticilerin ise tamamı önermeye katıldıklarını belirtmiştir. Katılımcıların hiçbiri önermeye 'katılmıyorum' yanıtı vermemiştir. Toplamda ise katılımcıların %95,7'sinin önermeye çok önemli düzeyde katılım gösterdikleri görülmektedir.

Sonuca bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu, konu uzmanlarının çalıştıkları kurumda kendi konu alanları dahilinde akademik kadro ve kütüphane hizmetleri arasında bağlantı kurması gerektiği hususunda ortak görüş içerisinde oldukları görülmektedir. Katılım gösterenlerin bu denli yüksek çıkmasının nedeni, konu uzmanının böyle bir göreve kütüphanecilere oranla daha uygun olacağını düşündükleri varsayılmaktadır. Ayrıca konu uzmanının kurumlar ve birimler arası iletişimlerinin yanı sıra kullanıcılarla ilişkilerini de iyi yönetebileceği düşünülmektedir.

3.8. Uzaktan Eğitim Öğrencilerine Yönelik Hizmetler

Kütüphanelerin, uzaktan eğitim gören öğrencilerinin gereksinimlerini karşılamaya yönelik hazırladığı pek çok hizmet bulunmaktadır. Bu hizmetlerden biri de kullanıcılar için hazırlanan elektronik öğrenme programlarıdır. Elektronik öğrenme

programlarıyla uzaktan eğitim gören öğrenciler ve araştırmacılara yönelik çevirimiçi dersler, online eğitim programları (temel dersler veya yabancı dil dersleri için hazırlanan program ve uygulamalar) ve projeler, uzaktan araştırma için kütüphane sistemlerine, veri tabanlarına, kataloglara uzaktan bağlantı hizmetleri gibi çalışmalar yapılmaktadır. Kütüphanelerde yapılan bu çalışmaların yanı sıra internet konu rehberleri hazırlanarak kullanıcı araştırmalarına destek sağlanabilmektedir. Çalışmada söz konusu grubun gereksinimlerine yönelik hizmetlere yer verilip verilmediğini öğrenebilmek için, uzaktan eğitim öğrencileri için internet konu rehberlerinin hazırlanıp hazırlanmadığını tespit etmeye yönelik bir önermeye yer verilmiştir.

Konu hakkında katılımcılara 'üniversite kütüphanelerinde uzaktan eğitim öğrencileri için kütüphane elektronik öğrenme programlarını oluşturma ve yürütme ile birlikte kullanıcılara internet konu rehberleri de hazırlanmalıdır' önermesi sunulmuştur. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.6: İnternet konu rehberi hazırlama durumu

	Kütüphaneci		**Yönetici**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	75	83,3	21	84,0	96	83,5
Kararsızım	12	13,3	4	16,0	16	13,9
Katılmıyorum	3	3,4	0	0	3	2,6
Toplam	90	100	25	100	115	100

Tabloda 3.6'da görüldüğü üzere 75 kütüphaneci katılımcının internet konu rehberi hazırlama düşüncesine katıldığı gözlenmektedir. Unvan grupları arasında ciddi bir fark görülmemektedir. 16 katılımcının konuya ilişkin olarak 'kararsızım' seçeneğini seçtiği; 3 katılımcının ise 'katılmıyorum' seçeneğini seçtiği görülmektedir. Tablonun geneline bakıldığında katılımcıların %83,5'i önermenin 'katılıyorum' yanıtı üzerinde kümelendiği dikkati çekmektedir.

Teknolojik gelişmeleri önemsemeyen, takip etmeyen ve ayak uyduramayan insanların genellikle teknoloji eksenli her şeye mesafeli durduğu; hatta zaman zaman teknolojiye bakışının olumsuz olduğu bilinmektedir. Buna benzer bir görüş ise kütüphanecilerin yöneticilere kıyasla teknolojiye duydukları sempatinin her zaman daha güçlü olduğu yönündedir. Ancak söz konusu veriler incelendiğinde unvanlar arasında bu duruma

aykırı bir dağılımın olduğu anlaşılmaktadır. Zira yönetici katılımcıların büyük bir çoğunluğunun 'katılmıyorum' seçeneğini yanıtlaması beklenirken tam tersi bir sonuç çıktığı görülmektedir. Bu durum yöneticilerin de kütüphaneciler kadar teknolojiye ilgili olduğunu ortaya koymaktadır.

3.9. Konu Uzmanlığı Faaliyetlerinin Yeterlilik Düzeyi

Konu uzmanlığı ile ilgili olarak kütüphanelerde birçok faaliyet gerçekleştirmektedir. Kütüphanecilerin çalıştıkları kurumda bu faaliyetlerin yeterli düzeyde yapılıp yapılmadığına yönelik kütüphanecilerin görüşüne başvurulmuştur. Bu çalışma ile katılımcıların konu uzmanlığı faaliyetleri bakımından kendi kurumlarını nasıl değerlendirdiğini ölçmek hedeflenmektedir.

Çalışmada konu hakkında 'konu uzmanlığı konusunda kurumumda sürdürülen faaliyetleri yeterli buluyorum' önermesi yöneltilerek yanıtlar alınmıştır. Konuya ilişki veriler derlenerek Tablo 3.7'de verilmiştir.

Tablo 3.7: Faaliyet yeterlilik düzeyi

	Devlet Ün.		**Vakıf Ün.**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	11	13,8	10	28,6	21	18,3
Kararsızım	16	20	11	31,4	27	23,5
Katılmıyorum	50	62,5	14	40	64	55,7
Fikrim Yok	3	3,8	0	0	3	2,6
Toplam	80	100	35	100	115	100

Tablo 3.7'ye bakıldığında, devlet üniversitelerinde çalışan katılımcıların büyük bölümü (%62,5) çalıştıkları kurumda konu uzmanlığı konusunda sürdürülen faaliyetleri yeterli bulmamaktadır. Vakıf üniversitesinde çalışan katılımcılarda ise verilen yanıtlarda 'fikrim yok' seçeneği hariç tutulduğunda seçenekler birbirine yakın dağılmıştır. Tablonun bütüne bakıldığında ise katılımcılar içinde bulundukları durumu önermeye en çok 'katılmıyorum' (%55,7) yanıtını vererek eleştirmektedirler.

Sonuç olarak devlet üniversitelerindeki katılımcıların büyük oranda konu uzmanlığı faaliyetlerini yeterli bulmaması devlet üniversitelerinde konu uzmanlığı ile ilgili çalışmaların bulunduğunu ancak kayda değer bir düzeye ulaşmadığını göstermektedir.

Vakıf üniversitelerinde ise, ‘katılıyorum’ yanıtı ile durumlarını açık biçimde ortaya koyanların oranı da %29 ile kısıtlı kalmıştır. Bu nedenle vakıf üniversitelerinde de konu uzmanlığı alanında yürütülen faaliyetlerin yeterli düzeyde yapılmadığı varsayılmaktadır. Aynı şekilde ‘kararsızım’ seçeneğini işaretleyen katılımcıların ‘konu uzmanlığı ile ilgili ne gibi faaliyetler yapıldığı’ konusunda kesin bilgi sahibi olmadıklarından dolayı bu katılımcıların önermeyi değerlendirmeden kaçındıkları görülmektedir.

3.10. Konu Uzmanlığı Faaliyet Değerlendirmesi

Konu uzmanlığı ile ilgili yapılan faaliyetler kurumdan kuruma değişiklik gösterebilmektedir. Her kurumun yapısı, işleyişi, personel ve bütçesi aynı zamanda bu bütçenin dağılımı farklılık gösterebildiğinden; kütüphanelerde düzenlenen bu faaliyetler de farklılık gösterebilmektedir. Çalışmada kütüphane hizmetleri üzerinde vakıf üniversiteleri bünyesinde sürdürülen faaliyetlerin daha kullanıcı odaklı olduğu ve dolayısıyla konu kütüphaneciliği üzerinde daha başarılı hizmetler sürdürme varsayımının doğru olup olmadığını saptayabilmek amacıyla uygun bir önermeye yer verilmiştir.

Bu bağlamda katılımcılardan ‘konu uzmanlığı konusunda en iyi faaliyetler vakıf üniversiteleri tarafından yürütülmektedir’ önermesine yanıt vermeleri istenmiştir. İlgili veriler Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8: Konu uzmanlığında üniversitelerin faaliyetleri

	Devlet Ün.		Vakıf Ün.		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Katılıyorum	24	30	15	42,9	39	33,9
Kararsızım	25	31,3	11	31,4	36	31,3
Katılmıyorum	18	22,5	5	14,3	23	20
Fikrim Yok	13	16,3	4	11,4	17	14,8
Toplam	80	100	35	100	115	100

Bütün olarak bakıldığında katılımcıların büyük kısmı %33,9’luk oranla önermeyi doğrulamıştır. ‘Kararsızım’ seçeneğini seçenlerin de kabaca eşit oranda temsil edilmesine rağmen; önermeyi kabul etmeyenlerin oranı sadece %20 ile kısıtlı

kalmıştır. Değişkenlerin kendi aralarındaki dağılımı bakıldığında önermeye katılım oranı vakıf üniversitesi mensupları arasında diğer gruba kıyasla oldukça yüksektir. Bu durum vakıf üniversitesi çalışanlarının kendi çalıştıkları kurumları daha olumlu bir bakış açısıyla değerlendiklerini göstermektedir.

Sonuca bakıldığında konu uzmanlığı ile ilgili en iyi faaliyetlerin vakıf üniversiteleri tarafından yürütülmekte olduğu düşüncesinin genel olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Vakıf üniversitelerinin bütçe, personel ve eğitim imkânları yönünden devlet üniversitelerine göre daha iyi durumda olmaları bu duruma neden olmuş olabilir. Devlet üniversitesinde çalışan katılımcıların 'kararsızım' yanıtını daha fazla tercih etmeleri ise vakıf üniversite kütüphanelerinin durumu hakkında yeterince bilgi sahibi olmamalarından kaynaklanmış olabilir.

3.11. Akademisyenlerin Konu Uzmanlığına Yönelik İhtiyaçları

Akademisyenler çalışmakta oldukları üniversitenin araştırma için ne gibi imkânlara sahip olduğunu bilmek isterler. Üniversitelerde laboratuvarlar, arşiv ve kütüphaneler akademisyenler için oldukça önemlidir. Özellikle kütüphanelerde akademisyenlere yönelik birçok hizmet yürütülmektedir. Konu uzmanlığı faaliyeti kapsamında verilen hizmetlerde bunlardan bazılarıdır. Bu nedenle çalışmada akademisyenlere yönelik konu uzmanlığı hususunda yeterli düzeyde hizmet verilip verilmediğini saptamaya yönelik bir önerme yöneltilmiştir. Bununla bağlı bulundukları kurumlarda düzenlenen konu uzmanlığı çalışmalarının akademik kullanıcılara hitap edip etmediği ve onların ihtiyacını karşılar nitelikte olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Söz konusu önerme 'konu uzmanlığı gerektiren hususlarda akademisyenlerin ihtiyaçları önemli ölçüde karşılanmaktadır' şeklinde oluşturulmuştur. Konu ile ilgili veriler ise Tablo 3.9'de verilmiştir.

Tablo 3.9: Konu uzmanlığı ve akademisyenlerin ihtiyaç düzeyi

	Devlet Ün.		Vakıf Ün.		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	25	31,3	18	51,4	43	37,4
Kararsızım	29	36,3	9	25,7	38	33
Katılmıyorum	23	28,7	7	20	30	26,1
Fikrim Yok	3	3,8	1	2,9	4	3,5
Toplam	80	100	35	100	115	100

Tablo incelendiğinde üzere devlet üniversitesindeki katılımcılarının yanıtlarında düzenli bir dağılım görülürken; vakıf üniversite çalışan katılımcıların verdiği yanıtların daha çok 'katılıyorum' (%51,4) seçeneğinde toplandığı görülmektedir. Ancak vakıf üniversitesi katılımcıları arasında 'katılmıyorum' (%20) ve 'kararsızım' (%25,7) seçeneğine verilen yanıtlarda yüksektir. Devlet üniversitesinde ise nerdeyse tüm katılımcılar 'fikrim yok' seçeneğinin dışındaki üç seçeneğin hepsi üzerinde dengeli dağılım sergilemişlerdir.

Devlet üniversitelerinde seçeneklerinin birbirine yakın düzeyde çeşitlilik göstermesi konu hakkında net yorumlar çıkarılması engellemektedir. Burada 'katılıyorum' yanıtını veren katılımcıların köklü devlet üniversitelerinde çalışıyor olmaları olasılığı yüksek; aksine 'katılmıyorum' seçeneğini tercih edenlerin kütüphane ile akademik camia arasında iyi iletişim ve gözlemi olduğu (köprü görevi gördüğü), konuya ilişkin geri bildirim aldığından ihtiyacın karşılanmadığını düşündüğü söylenebilir. Ayrıca vakıf üniversitelerinde 'katılıyorum' yanıtının yüksek olmasında, katılımcıların kurumlarında konu uzmanlığı algısını oluşturup akademisyenlere buna yönelik faaliyetler düzenliyor olduğu düşünülebilir.

3.12. Lisansüstü Öğrenciler İçin Konu Uzmanlığı Desteği

Konu uzmanlığı çalışmaları, lisans öğrencilerini ve akademisyenlerin gereksinimlerine yönelik olduğu kadar lisansüstü öğrencilerini de ilgilendirmektedir. Kütüphaneler, öğrencilerin aldığı derslere yönelik yapılacak bilimsel çalışmalar için gerek duyulan araştırma altyapısını, konu uzmanlığı gerektiren bilimsel yayın hazırlama desteği, akademik danışmanlık vb. faaliyetlerle sağlayabilmektedir.

Çalışmada bu grubun söz konusu gereksinimlerinin ne oranda destek gördüğünü saptayabilmek amacıyla konu hakkında veri derlemesi yoluna gidilmiştir.

Lisansüstü öğrencilerinin yeterli düzeyde destek alıp alamadıklarına ilişkin bu kurumlarda çalışan katılımcıların fikirlerine başvurmak amacıyla 'lisansüstü öğrenciler konu uzmanlığı gerektiren konularda kütüphanemizden yeterli düzeyde destek görmektedirler' önermesi sorulmuştur. Konuya ilişkin veriler Tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10: Lisansüstü öğrencilere yönelik destek

	Devlet Ün.		**Vakıf Ün.**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	31	38,8	20	57,1	51	44,3
Kararsızım	25	31,3	9	25,7	34	29,6
Katılmıyorum	21	26,3	5	14,3	26	22,6
Fikrim Yok	3	3,8	1	2,9	4	3,5
Toplam	80	100	35	100	115	100

Tabloda devlet üniversitelerinde çalışan katılımcıların %38,8'i 'katılıyorum' tercihinde bulunurken; vakıf üniversitelerinde bu oran %57,1'e kadar tırmanmaktadır. 'Kararsızım' yanıtı verenlerin oranı devlet üniversitesinde %31,3 iken; vakıf üniversitesinde %25,7 oranında olduğu görülmektedir.

Toplam değerlere bakıldığında katılımcıların söz konusu hizmetleri öğrencilerin gereksinimlerinin karşılanması konusunda yeterli buldukları anlaşılmaktadır. Konu uzmanlığı faaliyetlerinin yeterli düzeyde olduğunu düşünen katılımcıların sayısı %44,3'tür. Lisansüstü öğrencilere yönelik vakıf üniversitesi kütüphanelerinde devlet üniversitelerine göre daha fazla destek verildiği düşüncesinin hakim olduğu açıkça görülmektedir. Bunun bir nedeninin vakıf üniversitelerin ticari kaygı taşımasından dolayı her kullanıcı grubuna yönelik hizmet vermeye özen göstermesinden kaynaklanabilmektedir. 'Katılmıyorum' seçeneğini işaretleyen kütüphanecilerin çalıştıkları kurumdaki lisansüstü öğrencilerin, kütüphanedeki hizmetler hakkında bilgi sahibi olmadıklarından dolayı kütüphane hizmetlerinden yeterince yararlanmadıkları ortaya çıkmaktadır.

3.13. Konu Rehberlerinin Değerlendirilmesi

Araştırmanın önceki bölümlerinde açıklandığı gibi konu rehberleri kütüphaneciler tarafından araştırmacılara yardımcı olmak için hazırlanan listelerdir. Basılı olarak hazırlandığı gibi internet tabanlı konu rehberlerinin de son dönemlerde oluşturulmaya başlandığı bilinmektedir. Türkiye'de üniversitelerin bazılarında konu rehberleriyle ilgili çalışmalar mevcuttur. Araştırmanın hedefleri arasında yer alması nedeniyle yürütülen çalışmada bunların tespitine yönelik veri derlemesi yoluna gidilmiştir.

Buna göre katılımcılara anket uygulaması sırasında 'kütüphanenizde, kütüphane olanakları ile hazırlanmış konu rehberleri var mı?' sorusu yöneltilmiştir (Tablo 3.11).

Tablo 3.11: Kurumlarda konu rehberi hazırlama durumu

	Devlet Ün.		**Vakıf Ün.**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Evet	11	16,7	12	44,4	23	24,7
Hayır	55	83,3	15	55,6	70	75,3
Toplam	66	100	27	100	93	100

Tabloda görüldüğü üzere devlet üniversitesinden 11 katılımcı, vakıf üniversitesinden ise 12 katılımcı, kurumlarında kütüphane olanaklarıyla hazırlanmış konu rehberi olduğunu belirtmiştir. Toplamda katılımcıların %25'e yakını kütüphanesinde kütüphane olanakları ile hazırlanmış konu rehberi olduğunu ifade etmektedir.

Yapılan kurum web siteleri incelendiğinde bu durumun tersi bir sonuç elde edilmektedir. Katılımcıların sadece 8'inin çalıştığı kurumda konu rehberi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum katılımcılar üzerindeki konu rehberi algısının farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Toplam verilere bakıldığında vakıf üniversitelerinde durum bir miktar daha iyimser görünse de, kütüphanelerde büyük oranda konu rehberliği çalışmalarının yürütülmediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Buna genel olarak konu uzmanlığı üzerinde yeterli beceriye sahip personelin olmaması neden olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda konu uzmanlığı farkındalığının artırılması gerektiği söylenebilir.

Aynı zamanda kütüphanelerin web hizmetleri içerisinde konu rehberlerinin yer edinip edinmediğini ve aynı zamanda konuya olan hakimiyetin tespitini sağlamak üzere ilgili husus üzerinde katılımcılara bir önerme daha yöneltilmiştir. Söz konusu önerme, 'konu uzmanlığı kapsamında geliştirilen konu rehberleri kütüphanemiz web sitesi üzerinde kullanıcıların hizmetine sunulmuştur' şeklinde oluşturulmuştur (Tablo 3.12).

Tablo 3.12: Kurumlarda konu rehberlerinin web ortamına açılması

	Devlet Ün.		**Vakıf Ün.**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	16	24,2	12	44,4	28	30,1
Kararsızım	8	12,1	2	7,4	10	10,8
Katılmıyorum	39	59,1	12	44,4	51	54,8
Fikrim Yok	3	4,5	1	3,7	4	4,3
Toplam	66	100	27	100	93	100

Tablonun bütününe bakıldığında 'katılıyorum' seçeneğini işaretleyen katılımcıların 28 olduğu görülmektedir. Önermeye verilen olumlu yanıt oranının bir önceki tabloya oranla bir miktar daha arttığı görülmektedir. Bu durum bir önceki tabloda belirtildiği gibi katılımcıların zihninde oluşturdukları konu rehberi olgusunun farklı algılara neden olduğunu ortaya koymaktadır.

3.14. Konu Uzmanlığında Personel Durumu

Ülkemiz kütüphanelerinde konu uzmanlığı alanında çalışan personel sayısının yok denecek kadar az olduğu tahmin edilmektedir. Bu tahmine yönelik olarak ankette hem katılımcıların kendi kurumlarına yönelik hem de ülkemiz kütüphanelerindeki duruma yönelik fikirlerini almak için iki önerme yöneltilmiştir. Bu önermelere verilen yanıtlar ile personel faktörünün önemine ve sorunların çözümüne ilişkin çıkarımlar elde edilebileceği varsayılmıştır.

Bu bağlamda katılımcılara kütüphanelerinin personel yeterliliği konusunda düşüncelerini saptayabilmek için 'konu uzmanlığı için kütüphanemizde yeteri kadar personel bulunmamaktadır' önermesi yöneltilmiş ve derlenen veriler Tablo 3.13'de özetlenmiştir.

Tablo 3.13: Konu uzmanlığı için kurumda personel yeterliliği ölçümü

	Kütüphaneci		Yönetici		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	42	57,5	15	60	54	58,1
Kararsızım	6	8,2	1	5	7	7,5
Katılmıyorum	24	32,9	7	35	31	33,3
Fikrim Yok	1	1,4	0	0	1	1,1
Toplam	73	100	20	100	93	100

Tabloda görüldüğü gibi kurumlarında konu uzmanlığı için katılımcıların %58,1'i personel sayısının yeterli olmadığını; buna karşın yalnızca %33,3'ü yeterli sayıda personele sahip olduklarını düşünmektedir.

Bu veriler ışığında hem kütüphanecilerin hem de yöneticilerin çoğunluk olarak konu uzmanlığı alanına yönelik personel yetersizliğinden yakındığı görülmektedir. 'Kararsızım' seçeneğini işaretleyen katılımcıların çalıştıkları kurum, personel açısından yeterli görünüyor ise de konu uzmanlığına ilişkin bir yeterlilik söz konusu olmayabilir. Konu uzmanlığına ilişkin personel yeterli ise bilgi ve beceri eksikliğinden dolayı 'kararsızım' yanıtı tercih edilmiş olabilir. Konu uzmanlığı konusunda gerekli personelin niteliğini saptayabilmek amacıyla aynı zamanda başka bir önerme daha yöneltilmiştir. Söz konusu önerme 'konu uzmanlığı çalışmalarını yürütme konusunda üniversite kütüphanelerinde yeterli ve yetkin personel bulunduğunu düşünmüyorum' şeklinde oluşturulmuştur (Tablo 3.14).

Tablo 3.14: Konu uzmanlığı için genel personel yeterliliği ve yetkinliği ölçümü

	Kütüphaneci		Yönetici		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	49	54,4	13	52	62	53,9
Kararsızım	16	17,8	4	16	20	17,4
Katılmıyorum	19	21,1	5	20	24	20,9
Fikrim Yok	6	6,7	3	12	9	7,8
Toplam	90	100	25	100	115	100

Tabloda katılımcıların büyük çoğunluğunun (%53,9) konu uzmanlığını yerine getirme hususunda yeterli ve yetkin personele sahip olmadıklarını düşündükleri ortaya

çıkmaktadır. Bu görüşün, kütüphaneci ve yönetici pozisyonunda olan katılımcı türlerinin her ikisi tarafından da yaklaşık eşit düzeyde kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Buna karşın %20'lik bir grubun önermeye katılmadığı da fark edilmektedir. Sonuç olarak her iki önermede de katılımcıların konu uzmanlığı çalışmalarının yürütümü konusunda personelin nitelik ve niceliğini yetersiz bulduğu anlaşılmaktadır.

3.15. Konu Uzmanlığında Bütçe Değerlendirmesi

Bütçe, her kütüphanenin hizmetlerini doğrudan etkileyebilecek önemli unsurlardan biridir. Gerek vakıf gerekse de devlet kurumlarında konuya ilişkin personel alımı, proje çalışması, gerekli web çalışmaları vb. faktörler doğrudan ya da dolaylı olarak bütçe ile ilişkili olarak yürür. Her kurumda kütüphaneye ayrılan bütçe farklılık göstermektedir. Genellikle kısıtlı bütçeler nedeniyle pek çok kütüphane hizmetlerinin hayata geçirilemediği de bilinmektedir. Konu uzmanlığına ilişkin çalışmalara bütçenin etkisini saptamak bu çalışmanın hedefleri içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle çalışmada katılımcılara konu uzmanlığı ve bütçe yeterliliği arasındaki ilişki saptayabilmek amacıyla bir önerme yöneltilmiştir.

Söz konusu önerme 'konu uzmanlığı çalışmalarının yürütülmesi için kütüphanemizde yeterli bütçe yoktur' şeklinde oluşturulmuştur. Konuya ilişkin veriler, Tablo 3.15'te özetlenmiştir.

Tablo 3.15: Konu uzmanlığı için bütçe yeterliliği ölçümü

	Devlet Ün.		**Vakıf Ün.**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	21	31,8	4	14,3	25	26,9
Kararsızım	18	27,3	10	37	28	30,1
Katılmıyorum	18	27,3	7	25,9	25	26,9
Fikrim Yok	9	13,6	6	22,2	15	16,1
Toplam	66	100	27	100	93	100

Tabloya bütün olarak bakıldığında yanıtların genel olarak pek çok seçenek üzerinde serpiştiği; katılımcıların fikir birliği içerisinde olmadıkları görülmektedir. Katılımcıların 'katılıyorum' önermesine yaklaşık %27 oranında katıldığı; buna karşın bu önermeye devlet ve vakıf üniversitelerinden katılımcıların iki katlık görüş farklılığı

ile katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Önermeye ‘katılmıyorum’ yanıtı verenlerin her iki üniversite türünde de yaklaşık eşit şekilde temsil edilmesiyle, %27 oranında görüşü reddettikleri anlaşılmaktadır. Bu tabloda diğerlerinden farklı olarak ‘fikrim yok’ seçeneğini seçenlerin %16,1 gibi yüksek bir dilimde temsil edilmesidir. Tablodan hareketle vakıf üniversitelerinde ve devlet üniversitelerinde bütçe yönetimi konularını her çalışanın bütçeyi bilmiyor olabilir.

Oranı yüksek çıkan bir diğer seçenek ise ‘kararsızım’ seçeneğidir. ‘Kararsızım’ seçeneğinin yüksek çıkmasından hareketle katılımcıların bağlı bulundukları kurumdaki bütçe bilgisine tam olarak sahip olmadıkları söylenebilir. Devlet üniversitesinde katılıyorum yanıtını veren kütüphaneciler konunun doğrudan bütçe ile alakalı olduğunu düşünmektedir. Fakat devlet ve vakıf üniversitelerinde katılmıyorum yanıtını verenler, konunun doğrudan bütçe ile alakalı olmadığını düşünüyor olabilirler.

3.16. Konu Uzmanlığında Bütçe İlişkisi

Üniversite kütüphanelerinin nitelikli hizmet verebilmeleri, günümüz teknoloji ve hizmetlerine ayak uydurabilmesi için belirli bir bütçeye sahip olması gerekmektedir. Kütüphane bütçeleri sadece basılı ve elektronik kaynaklara değil personel istihdamını da kapsayan önemli bir bileşendir. Konu uzmanları ve konu rehberleri olan üniversite kütüphaneleri genellikle yeterli personel ve bütçeye sahiptirler.

Çalışmada katılımcılara konu uzmanlığında başarı ve bütçe denklemi arasında ilişkiyi saptamaya yönelik olarak ‘konu uzmanlığında üniversite kütüphanelerinde başarılı olunmasını engelleyen en önemli sorun bütçedir’ önermesi yöneltilmiştir. Konu ile ilgili veriler Tablo 3.16’de verilmiştir.

Tablo 3.16: Konu uzmanlığı değerlendirmesinde bütçe faktörü

	Kütüphaneci		Yönetici		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	21	23,3	5	20	26	22,6
Kararsızım	26	28,9	8	32	34	29,6
Katılmıyorum	34	37,8	11	44	45	39,1
Fikrim Yok	9	10	1	4	10	8,7
Toplam	90	100	25	100	115	100

Tabloda kütüphaneci grubunda en çok tercih edilen seçeneğin %37,8 ile 'katılmıyorum' olduğu; benzer bir durumun yönetici grubunda da %44 ile tekrar ettiği görülmektedir. Tablonun geneline bakıldığında toplamda %39,1 ile katılımcılar önermeye 'katılmıyorum' tercihi ile yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Her iki grup içerisinde 'kararsızım' yanıtının da oldukça fazla tercih edildiği görülmektedir.

Sonuç olarak kütüphaneciler ve yöneticiler konu uzmanlığında üniversite kütüphanelerinde başarılı olunmasını engelleyen en önemli faktör olarak bütçeyi görmemektedir. Bu savın ortaya çıkmasının nedeni üniversite kütüphanelerinde yeterli personel bulunmaması, bulunan üniversitelerde ise personelin konu uzmanlığı alanında çalışmamış olması olabilir.

3.17. Akademisyenlerin Konu Uzmanlığı Talepleri

Her kurumda olduğu gibi kütüphanelerde de hizmetler kullanıcıların eğilimine göre planlanır. Özellikle temel hizmetlerin dışındaki talebe dayalı hizmetler, kullanıcıların isteği ve beklentisini güçlü şekilde dillendirmesi ile yaşam bulabilmektedir. Konu uzmanlığı ve bu uygulamanın bir ürünü olarak geliştirilen konu rehberleri özel gruplar için tasarlanan ve uygulamaya konan hizmet alanlarından biridir. Söz konusu alana dair kullanıcıların tarafından bir isteğin olması ve/veya bu konuda ısrarcı olunması, kütüphanelerde zaman içerisinde söz talep edilen hizmetin yaşama geçirilmesini olanaklı kılabilir.

Bu bağlamda çalışmada aynı zamanda akademisyenlerin konu uzmanlığı ve/veya konu rehberliğine ilişkin taleplerinin olup olmadığının da saptanması amaçlanmıştır.

Böylece kütüphanelerin mevcut koşullarının hangi duruma göre şekillendiğini saptayabilmek mümkün olabilecektir.

Çalışmada özel ve devlet üniversitelerindeki katılımcılara çalıştıkları kurumda konu uzmanlığına ilişkin akademisyen taleplerinin olup olmadığına yönelik 'üniversitemiz akademisyenlerinin konu uzmanlığı ve/veya konu rehberliği hususlarında talepleri yoktur' önermesi sunulmuştur. Konuya yönelik veriler Tablo 3.17'te verilmiştir.

Tablo 3.17: Akademisyenlerin konu uzmanlığı talepleri ve kurum ilişkileri

	Devlet Ün.		**Vakıf Ün.**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	40	60,6	11	40,7	51	54,8
Kararsızım	10	15,2	3	11,1	13	14,0
Katılmıyorum	12	18,2	8	29,6	20	21,5
Fikrim Yok	4	6,1	5	18,5	9	9,7
Toplam	66	100	27	100	93	100

Devlet üniversitesinde çalışan katılımcılar, %54,8'i kendi akademik kullanıcı gruplarının konu uzmanlığı veya konu rehberliğine yönelik bir talebi olmadığını belirtmektedirler. Tablonun bütününe bakıldığında katılımcıların %54,8'inin akademisyenler tarafında bu yönde bir talep olmadığı görüşü ile öne çıktığı görülmektedir. 'Katılmıyorum' seçeneğini işaretleyen katılımcılar ise %21,5'lik dilimi oluşturmaktadır. Değişkenler arasındaki değerler birbirine uzak olmasa da, vakıf üniversitesine mensup katılımcılar kendi akademik gruplarının devlet üniversitesindekilere kıyasla konu kütüphaneciliğini talep etme konusunda daha fazla talepkar olduklarını ifade etmektedirler.

Sonuç olarak katılımcıların yarıya yakını, akademisyenlerin talebi doğrultusunda konu uzmanlığı ve/veya konu rehberliği hususunda herhangi bir taleplerinin bulunmadığını söylemektedir. Bu durum, üniversite kütüphanelerinin konu uzmanlığı/konu rehberliği faaliyetleri ve uygulamaları hakkında yeterince bilgilendirme yapmamasından kaynaklanmış olabilir. Buna aynı zamanda kütüphanelerinin düzenlediği pek çok faaliyete genellikle katılım göstermeyen akademisyenlerin kendileri de neden olmaktadır.

3.18. Konu Rehberi Desteği

Deneyimli ve tecrübeli konu uzmanı istihdamını çeşitli sebeplerle gerçekleştiremeyen üniversite kütüphanelerinin bazılarında, kütüphaneciler belirli alanlarda kullanıcı rehberleri hazırlamaktadır. Bu rehberler kurum ve birim politikası kapsamında hazırlanırken alanında uzmanlaşmış veya sınırlı yetkinliğe sahip personel tarafından desteklenmektedir.

Çalışmada kütüphanelerde konu uzmanlarının olmadığı durumlarda konu rehberlerine benzer nitelikte desteklerin verilip verilmediğini saptamaya ilişkin 'kütüphanemizde konu uzmanları yoksa da araştırmacılara konu uzmanlarının yapabileceği kadar rehberlik desteği verilmektedir' önermesi yöneltilmiştir. Konuya ilişkin veriler derlenerek Tablo 3.18'da verilmiştir.

Tablo 3.18: Konu rehberliği desteği ve unvan

	Kütüphaneci		**Yönetici**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	40	54,8	12	60	52	55,9
Kararsızım	19	26	4	20	23	24,7
Katılmıyorum	11	15,1	3	15	14	15,1
Fikrim Yok	3	4,1	1	5	4	4,3
Toplam	73	100	20	100	93	100

Tabloda katılımcıların yarıdan fazlası profesyonel konu uzmanlığı çalışmalarını yürütemeyen kurumlarda konu rehberliği hizmetlerinin verildiğini belirtmektedir. Önermeye katılmayanların oranı, kararsızım diyenlerin oranının iki katına yakın olduğu görülmektedir. Kararsızların oranının bu kadar yüksek olması, katılımcıların kurumlarında böyle bir hizmetin verilip verilmediğinden haberdar olmamasından veya verilen hizmetleri sınıflandırma konusunda duyduğu tereddütten kaynaklanmış olabilir.

Bu veriler ışığında kütüphanelerde konu uzmanları bulunmamasına rağmen katılımcıların büyük çoğunluğu, kullanıcılara rehberlik desteği verildiğini söylemektedir. Bu durumda çalışan personelin kişisel bilgi ve tecrübelerinden yararlanılarak rehber hazırladıklarını veya rehberlik hizmeti verdikleri

varsayılmaktadır. Yüzdesel olarak yönetici ve kütüphanecilerin katılıyorum oranının yakın olması, kütüphanecilerle yöneticilerin bu konuda birlikte çalıştıklarını ve değerlendirme yaptıklarını göstermektedir. Kararsız katılımcılar sağlamış oldukları rehberlik hizmetlerinin yeterliliğini eksik görüyor veya iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyor olabilir.

3.19. Kurumların Bibliyografik Künye ve Kaynak Yönetimine Bakışı

Bibliyografik künye ve kaynak yönetimi gerek akademisyenler gerekse öğrenciler ve araştırmacıların araştırma süreçleri boyunca hakim olmaları gereken önemli bir süreç yönetimi alanıdır. Kaynakları yönetmenin ve kaynakça hazırlamanın makale ve tez yazımı gibi bilimsel çalışma süreçlerinde kullanıcıları oldukça sıkıntıya soktuğu bilinmektedir. Kaynak yönetimi ve ilgili alanda kullanılmakta olan yazılımların tanıtımı konusunda kimi kütüphaneler tarafından çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. Çalışmada konu uzmanlığı alanlarından birine örnek olması nedeniyle kütüphanelerde bu alan üzerinde eğitimlerin verilip verilmediği ölçmek hedeflenmiştir.

Çalışmada katılımcılara, çalıştıkları kurumda kaynakça yönetim yazılımlarına yönelik faaliyetleri ölçmek için ‘konu uzmanlığı kapsamında kaynakça (bibliyografya) yönetimi yazılımlarının (EndNote, Zotero vb) tanıtımı ve eğitimine yönelik olarak kütüphanemizde konferanslar düzenlenmektedir’ önermesi sunulmuştur (Tablo 3.19).

Tablo 3.19: Kaynakça yönetim yazılımı ve kurum değerlendirmesi

	Devlet Ün.		**Vakıf Ün.**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	40	60,6	20	74,1	60	64,5
Kararsızım	4	6,1	2	7,4	6	6,5
Katılmıyorum	21	31,8	4	14,8	25	26,9
Fikrim Yok	1	1,5	1	3,7	2	2,2
Toplam	66	100	27	100	93	100

Tabloda hem vakıf üniversitesindeki katılımcıların (%74,1) hem de devlet üniversitesindeki katılımcıların (%60,6) büyük çoğunluğu önermeye ‘katılıyorum’ yanıtı vermiştir. Toplamda katılımcıların %64,5’i kaynakça yönetim yazılımlarının tanıtımı ve eğitimi için konferanslar düzenlendiği belirtilmiştir. %27’lik kısım ise

önermeyi doğrulamamıştır. Değişkenler arasında önermeye katılım oranları bakımından birbirine yakın değerlerin var olduğu anlaşılsa da, vakıf üniversitelerinde söz konusu faaliyetlerin diğer türe kıyasla daha baskın çıktığı görülmektedir.

Genel olarak söz konusu eğitim faaliyetlerinin kaynak yönetimi yazılımlarını geliştiren kurumlar/şirketlerin düzenlediği bilinmektedir. Kütüphanelerin ve kütüphanecilerin konu uzmanlığının en talep gören bu alanı üzerinde faaliyetlerini daha da sıkılaştırarak sürdürmesinde yarar vardır. Kütüphane personel söz konusu yazılımlara yönelik eğitimler alarak kendilerini geliştirmeli, rehberler hazırlamalı ve bunları kullanıcılara sunmalıdırlar.

3.20. Makale Araştırma ve Yazım Eğitimi Değerlendirmesi

Makale yayıncılığı bilimin ilerlemesi için yapılan bilimsel yayın faaliyetlerinden biridir. Makale yayıncılığı, aynı zamanda uluslararası araştırma süreçlerinden ve yayıncılık koşullarından oluşan karmaşık bir süreçtir. Bu bakımdan özellikle akademik yaşamının ilk yıllarında olan akademisyenlerin başarılı ve kurallarına uygun makale yayıncılığı yapabilmesi için bu alanda eğitim görmesi yararlıdır. Böyle bir öneme sahip olan makalelerin hazırlanmasına ve araştırılmasına ilişkin üniversite kütüphanelerinde çeşitli eğitim faaliyetleri yapıldığı bilinmektedir.

Çalışmada katılımcılara çalıştıkları kurumda makale hazırlama, bulma ve yazmaya yönelik eğitimlerin nasıl yapıldığı konusunda bilgi sahibi olmak için ‘kütüphanemizde makale okuma, hazırlama ve bulma eğitimleri kullanıcılardan gelen talepler doğrultusunda yapılmaktadır’ önermesi yöneltilmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 3.20’de verilmiştir.

Tablo 3.20: Makale araştırma ve yazma eğitimi ile kurum ilişkisi

	Devlet Ün.		**Vakıf Ün.**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	38	57,6	19	70,4	57	61,3
Kararsızım	8	12,1	5	18,5	13	14
Katılmıyorum	19	28,8	3	11,1	22	23,7
Fikrim Yok	1	1,5	0	0	1	1,1
Toplam	66	100	27	100	93	100

Tabloda vakıf üniversitelerinde katılıyorum seçeneğini yanıtlayanların oranı (%70,4) devlete üniversitelerine mensup katılımcıların oranının yaklaşık %12 kadar fazlasına denk gelmektedir. Katılımcıların %61,3'si konu ile ilgili olarak talep doğrultusunda eğitim düzenlendiğini belirtirken; %23,7 gibi azımsanmayacak bir bölüm ise söz konusu eğitimin kurumlarında verilmediğini belirtmiştir.

Derlenen veriler, üniversite kütüphanelerinde bu tür eğitimlerin talep doğrultusunda gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bunun nedeni, düzenlenen etkinliklere katılımın yeterli olmaması olabilir. "Katılıyorum" cevabının vakıf üniversitelerine mensup katılımcılarda daha yüksek çıkması, özellikle vakıf üniversitelerinde akademisyen istihdamının makale puanları, yayınların dergi puanları ve makalelerin atıf sayıları gibi ölçekler üzerinden sürdürülüyor olmasından kaynaklanmış olabilir.

3.21. Konu Uzmanlığı Uygulamaları ve Kurum İlişkisi

Üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığına yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Katılımcıların yürütülen konu uzmanlığı faaliyetlerini takip edip etmediklerini gözlemlemek ve aynı zamanda diğer kütüphanelerin hizmetleri hakkında düşüncelerini derlemek üzere anket uygulamasında bazı önermelere yer verilmiştir. Bu sayede katılımcıların ülkemiz üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı kapsamındaki hizmetlerin başarı durumunu değerlendirmeleri istenmektedir.

Bu bağlamda katılımcılara ülkemiz üniversite kütüphanelerindeki hizmetlerin başarılı olup olmadığına saptamaya yönelik 'konu uzmanlığına yönelik uygulamalar konusunda üniversite kütüphanelerinde başarılı hizmetler yürütülmektedir' önermesi sunulmuştur (Tablo 3.21).

Tablo 3.21: Konu uzmanlığı uygulamalarının kurumlardaki başarısı

	Devlet Ün.		Vakıf Ün.		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	14	17,5	9	25,7	23	20
Kararsızım	26	32,5	16	45,7	42	36,5
Katılmıyorum	30	37,5	6	17,1	36	31,3
Fikrim Yok	10	12,5	4	11,4	14	12,2
Toplam	80	100	35	100	115	100

Tabloya bakıldığında, 'kararsızım' seçeneğinin %36,5 ile en fazla tercih edilen; 'katılmıyorum' seçeneğinin ise %31,3 ile ikinci sırada en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmektedir. Devlet üniversitesinde çalışmakta olanların önermeye en üst düzeyde önermeye katılmadıkları; buna karşın vakıf üniversitesinde çalışanların ise kararsız kaldıkları anlaşılmaktadır. Bütün olarak bakıldığında önermeye katılanların yalnızca %20'sinin üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı konusunda yürütülen faaliyetleri yeterli bulduğu görülmektedir. Bu durum bir anlamda kütüphanecilerin kendi durumlarına karşı yaptığı açık bir özeleştiridir.

3.22. Konu Uzmanlığında Eğitim Faaliyetleri

Hemen her meslekte olduğu gibi kütüphanecilikte personel için eğitim ve gelişim faaliyetleri düzenlemek oldukça önemlidir. Personel bu eğitimler sayesinde farklı alanlardaki bilgi ve becerilerini geliştirebilir; kurumlarında uygulamaya yönelik adımlar atabilirler. Konu uzmanlığına ilişkin düzenlenecek eğitim ve gelişim faaliyetlerinin konu uzmanlığına yönelik farkındalığı arttıracağı; zaman içerisinde gözlemlenen sorunların azaltılabileceği düşünülebilir. Konu uzmanlığına yönelik nitelikli çalışmalar sürdürülememesi, personelin gerekli eğitimi yeterince almamış olmasından kaynaklı olabilir varsayımı ile anket uygulamasında bu alanda eğitime gereksinim duyulup duyulmadığını sorgulamaya yönelik bir önermeye yer verilmiştir.

Bu doğrultuda katılımcılara ülkemizde konu uzmanlığı ile ilgili yeteri kadar eğitim düzenlenip düzenlenmediğini saptamaya yönelik 'konu uzmanlığı ile ilgili ülkemizde yeteri kadar mesleki eğitim ve gelişim faaliyetleri düzenlenmemektedir' önermesi yöneltilmiştir. Elde edilen veriler Tablo 3.22'de ortaya konmuştur.

Tablo 3.22: Konu uzmanlığında eğitim faaliyetleri değerlendirmesi

	Kütüphaneci		Yönetici		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	64	71,1	19	76	83	72,2
Kararsızım	18	20	4	16	22	19,1
Katılmıyorum	2	2,2	0	0	2	1,7
Fikrim Yok	6	6,7	2	8	8	7
Toplam	90	100	25	100	115	100

Tabloya ülkemizde konu uzmanlığı ile ilgili yeteri kadar mesleki eğitim ve gelişim faaliyeti düzenlendiğini düşündükleri görülmektedir (%72,2). Katılımcıların %19,1'i 'kararsızım' yanıtını vermiştir. Bu yanıtı vermeleri, katılımcıların alanı bilmemeleri bundan dolayı konu ile ilgili mesleki faaliyetlerin olup olmadığını takip etmediklerinden olabilir.

Sonuç olarak konu uzmanlığı ile ilgili yeteri kadar eğitim düzenlenmediği düşülmektedir. Tablo 3.7'de çıkan sonuçta kurumlarında düzenlenen faaliyetleri yeterli bulmamaktadırlar. Bu iki tablo birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların kurumlarında eğitimi yeterli bulmamaları ile ülkede verilen eğitimi yeterli bulmadıkları vurgulanmaktadır. Katılımcıların konu uzmanlığı konusunda ülke genelindeki bir eksikliğin olduğunu düşündükleri ifade edilebilir. Bunun nedeni kütüphanecilerin konuya ilişkin önemin farkında olmadıklarından olabilir.

3.23. Konu Uzmanlığında Yöneticinin Tutumu

Her meslekte olduğu gibi kütüphanecilikte de yöneticiler kütüphanenin gelişiminde en önemli etkiye sahip unsurlar arasında yer alır. Yöneticiler kütüphanede gerek birimlerin oluşturulması, geliştirilmesi ve buna yönelik personel dağılımında gerekse hizmetlerin ve faaliyetlerin organizasyonunda karar alıcı konumda olurlar. Herhangi bir birimde yapılacak olan ve kütüphaneye katkı sağlayacağı düşünülen değişime onun öncülük etmesi, yürütülen çalışmaya doğrudan olumlu katkılar sağlar. Dolayısıyla kurumlarda bir birimin, bir alanın gelişme gösterebilmesi yöneticinin o alana bakış açısıyla doğru orantılı olabilmektedir.

Çalışmada katılımcılara üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı alanının gelişim göstermesindeki en önemli faktörün yönetici olup olmadığına yönelik 'üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığının gelişim göstermesinde en önemli faktör yöneticinin tutumudur' önermesi sunulmuştur. Konuya yönelik veriler değerlendirilerek tablo 3.23'te verilmiştir.

Tablo 3.23: Konu uzmanlığında yönetici faktörü

	Kütüphaneci		**Yönetici**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	66	73,3	17	68	83	72,2
Kararsızım	13	14,4	6	24	19	16,5
Katılmıyorum	7	7,8	2	8	9	7,8
Fikrim Yok	4	4,4	0	0	4	3,5
Toplam	90	100	25	100	115	100

Tablo genelinde en çok tercih edilen yanıt %72,2 ile 'katılıyorum' seçeneği olmuştur. Kütüphaneciler ve yöneticiler değişkenlerinin dağılımına bakıldığında da her iki grubun birbirine yakın oranlarda tercihte bulunduğu anlaşılmaktadır. Yöneticiler de kütüphaneciler gibi konu uzmanlığının gelişimi için en önemli faktörün yöneticinin tutumu olduğunu düşünmektedirler.

Kütüphanelerde gerekli faaliyet ve eğitimlerin düzenlenmesinde kurumun yöneticilerinin bakış açısı ve desteği belirleyici önemi olan faktörler arasında yer alır.

3.24. Personelin Konu Uzmanlığına Bakışı

Kütüphaneci, içinde bulunduğu birime katkı sağlamak ve bu birim ile orantılı olan konularda kendini geliştirmekle sorumlu personeldir. Kütüphanecinin bu sorumluluğu benimsemesi ve gelişime açık olması önemlidir. Gelişime açık olunduğunda yeni fikirler ve buna bağlı oluşturulabilecek hizmetlerde ilerlemeyi beraberinde getirmektedir. Kütüphanelerde de herhangi bir hizmetin veya faaliyetin oluşturulması aynı zamanda geliştirilmesi, orada çalışan kütüphanecilerin hizmete ne denli önem verdiğini ve bakış açısını ortaya koymaktadır. Konu uzmanlığı hizmetleri de bu kapsamda değerlendirilirse; yöneticilerin tutumuna yönelik tespitlere benzer şekilde

personelin konu uzmanlığına bakışı ile ilgili saptamalar da bu çalışma için gerekli gerekli görülmüş ve araştırmacılara ilgili bir önerme yöneltilmiştir.

Bu bağlamda ankette ‘üniversite kütüphanelerinde personelin konu uzmanlığına bakışı bu alanın gelişmesinde doğrudan etkilidir’ önermesi ile veri derlemesi yoluna gidilmiştir (Tablo 3.24).

Tablo 3.24: Personelin konu uzmanlığına bakışının değerlendirilmesi

	Erkek		**Kadın**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	53	80,3	43	87,8	96	83,5
Kararsızım	8	12,1	4	8,2	12	10,4
Katılmıyorum	1	1,5	1	2	2	1,7
Fikrim Yok	4	6,1	1	2	5	4,3
Toplam	66	100	49	100	115	100

Tabloda her iki katılımcı grubunun da %80’nin üzerinde oran ile ‘katılıyorum’ seçeneğini tercih ettiği görülmektedir. Yine her iki grupta en az yanıt alan seçenekler aynı olarak ‘katılmıyorum’ ve ‘fikrim yok’ yanıtlarıdır. Tablo genelinde katılımcıların %83,5’i personelin konu uzmanlığına bakışının bu alanın gelişimini doğrudan etkilediği yönünde düşündükleri sonucuna varılmaktadır. Erkek ve kadın katılımcılar arasında ciddi bir fark bulunmamakta birlikte; her iki katılımcı grubu da en çok ‘katılıyorum’ seçeneğini işaretlemiştir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında Tablo 3.23’te yöneticinin tutumunun gelişime etkisi ile bu önermenin sonuçları arasında benzerlik olduğu anlaşılmaktadır. Personelin konu uzmanlığına bakışı bu alanın gelişmesinde etkilidir. Ancak bazen bir kurumda personelin bakış açısı pozitif yönde iken; yönetici bu hizmeti ve alanı gereksiz görebilir. Aynı şekilde yöneticinin bu konuya yönelimi olup iyi bir tutum sergilediği görülürken; personelinin konuya ilgisizliği ve özensizliği o kurumda konu uzmanlığının gelişimini engelleyebilir. Bu nedenle çeşitli faktörlerin birbiriyle ilişki içinde olduğu söylenebilir.

3.25. Konu Uzmanlığında Alan Dışı Personel İstihdamı

Bazı kütüphanelerde farklı alanlarda formasyon almış personel(ler) çalıştığı bilinmektedir. Konu uzmanlığında belirli bir alanda kullanıcılara yetkin bir personel tarafından bilgi, eğitim ve destek verilmesi hedefleniyorsa, bu kütüphanelerde farklı alanlardan lisans, yüksek lisans ve/veya doktora mezunlarının istihdam edilmesi gereklidir. Bunun yanı sıra kütüphanecilik formasyonuna sahip personelin farklı alanlarda yüksek lisans ve/veya doktora eğitimi alarak o alanda uzmanlaşabilmesi ve konu uzmanlığını ilgili alanlarda sürdürmesi de mümkündür. Kütüphanecilerin kütüphanelerde kendi meslek grubunun dışındakileri konu uzmanlığı yapması konusunda tutumlarını ölçmek bu araştırmanın hedefleri içerisinde yer almaktadır.

Bu doğrultuda kütüphanecilere 'konu uzmanları olarak farklı formasyona sahip meslek mensuplarının kütüphanelerde görev almasına kütüphaneciler genellikle sıcak bakmamaktadır' önermesi yöneltilmiştir. Konuya ilişkin veriler değerlendirilerek Tablo 3.25'te verilmiştir.

Tablo 3.25: Konu uzmanlığında alan dışından personel istihdamı değerlendirmesi

	Kütüphaneci		**Yönetici**		**Toplam**	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	35	38,9	17	68	52	45,2
Kararsızım	25	27,8	4	16	29	25,2
Katılmıyorum	21	23,3	2	8	23	20
Fikrim Yok	9	10	2	8	11	9,6
Toplam	90	100	25	100	115	100

Tabloda görüldüğü gibi katılımcılar, kütüphanecilerin %45,2'si konu uzmanı olarak farklı formasyonda meslek mensuplarının kütüphanelerde istihdam edilmesine sıcak bakmadıklarını düşünmektedir. Yönetici grubunda 'katılıyorum' seçeneğinin oranı (%68) kütüphaneci grubunun oranının (%38,9) neredeyse iki katı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %25,2 'kararsızım' yanıtını vermiştir.

Bu veriler, kütüphanecilerin konu uzmanı olarak başka meslek mensuplarının kütüphanelerde görev almasına sıcak bakmadıkları varsayımını büyük oranda doğrulamaktadır.

Katılımcılara konunun devamı niteliğinde başka bir önermede ise ‘üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığının gelişebilmesi için personel istihdam politikasının değişmesi gerekmektedir’ önerisi yöneltilmiştir.

Tablo 3.26: Personel istihdam politikası değerlendirme

	Kütüphaneci		Yönetici		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Katılıyorum	75	83,3	17	68	92	80
Kararsızım	10	11,1	6	24	16	13,9
Katılmıyorum	3	3,3	0	0	3	2,6
Fikrim Yok	2	2,2	2	8	4	3,5
Toplam	90	100	25	100	115	100

Kütüphaneci ve yönetici grubundaki katılımcıların büyük çoğunluğu personel politikasının değişmesi gerektiğini düşünmektedir. Tabloda genel olarak katılımcıların %80’i üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığının gelişebilmesi için personel istihdam politikasının değişmesi gerektiğini düşünmektedir.

Bir önceki tabloya bakıldığında (Tablo 3.25) ‘kararsızım’ yanıtını veren katılımcıların bu önermede ‘katılıyorum’ seçeneğine yöneldiği görülmektedir. Buradan katılımcıların personel istihdam politikasının değişmesini gerektiğini düşündüğü; fakat farklı meslek mensuplarının kütüphanelerde görev almasını istemedikleri görülmektedir.

3.26. Konu Uzmanlığı Lisans Eğitimi Yeterliliği

Üniversitelerin bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde lisans veya lisansüstü eğitim düzeyinde sürdürülen müfredatın sürekli olarak güncellendiği bilinmektedir. Konu uzmanlığına yönelik derslerin Türkiye’de bazı üniversitelerin bilgi ve belge yönetimi bölümlerinin lisans veya lisansüstü programlarında okutulduğu bilinmektedir. Katılımcıların belirli yaş aralıkları içerisinde hizmetlerini sürdürdükleri ve bunların bazılarının geçmiş dönemlerde mezun oldukları bilinmektedir. Bunların konu uzmanlığı ile ilgili olarak eğitim almamış olma olasılıkları da bulunmaktadır. Bu kapsamda eğitimli olmayı konu uzmanlığı çalışmalarında ne oranda önemsediklerini saptayabilmek amacıyla uygun bir önerme ile veri derlemesi yoluna gidilmiştir.

Bu bağlamda katılımcılara ‘konu uzmanlığı becerileri ve gelişimi konusunda lisans eğitimi sırasında yeterli eğitim verilmemektedir’ önermesi sunulmuştur. Konuya ilişkin veriler Tablo 3.27’de verilmiştir.

Tablo 3.27: Lisans döneminde konu uzmanlığı eğitimi

	Kütüphaneci		Yönetici		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Katılıyorum	60	67,5	18	72	78	67,8
Kararsızım	21	23,3	6	24	27	23,5
Katılmıyorum	6	6,7	0	0	6	5,2
Fikrim Yok	3	3,3	1	4	4	3,5
Toplam	90	100	25	100	115	100

Tablonun toplam değerlerine bakıldığında katılımcıların %67,8’inin önermeye katılım gösterdiği görülmekledir. Katılımcıların unvan bazında bakıldığında kütüphaneci ve yöneticilerin önermeye katılım dağılımı hemen hemen eşit düzeye denk gelmektedir. Katılımcılardan yöneticilerin lisans döneminde yeterli eğitim almadıkları düşünülürken aynı zamanda kütüphanecilerin de konu uzmanlığı ile ilgili yeterli eğitim almadıkları görülmektedir.

3.27. Konu Rehberliği Önermelerinin Değerlendirilmesi

Konu rehberleri, konu uzmanlığı kapsamında oluşturulan rehberlerdir. Kullanıcılara yardımcı olmak amacıyla oluşturulmaktadır. Kütüphanecilerin konu rehberleri hakkında sahip olduğu düşünceler, aynı zamanda o alanı ne oranda önemsedikleri ve ilerleyen dönemlerde o alan üzerinde yürütülecek çalışmalara ne oranda destek verebileceğinin öncül verileri olarak düşünülebilir. Bu bağlamda çalışmada katılımcıların konu uzmanları tarafından oluşturulan rehberlere ne oranda farkında olduklarını saptamaya yönelik birtakım önermelere yer verilmiştir.

Anket çalışmasının dokuzuncu bölümünde katılımcılara konu rehberleri ile ilgili dört önerme yönlendirilmiştir. Konuya ilişkin veriler derlenerek Tablo 3.28’de sunulmuştur.

Tablo 3.28: Konu rehberi değerlendirmesi

	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
1- Konu rehberinin amacı seçilen konudaki temel kaynaklar hakkında bilgi vermektir.	103	89,6	10	8,7	2	1,7	115	100
2- Konu rehberi kişisel araştırma yapmayı kolaylaştırmak için kullanılır.	102	88,7	11	9,6	2	1,7	115	100
3- Konu rehberinin kapsamı geniştir ve oluşturulduktan sonra gözden geçirilir.	84	73	26	22,6	5	4,3	115	100
4- Konu rehberi, kütüphaneciler ve kullanıcılar tarafından kolay kullanabilir ve değerlendirebilir olmalıdır.	112	97,4	3	2,6	0	0	115	100

Katılımcıların tabloda yer verilen dört önermenin tamamına büyük oranda katılım gösterdiği görülmektedir. Bu durum, rehberlerin oluşturulma amacı ve hizmet alanlarına yönelik doğru tespitler yaptıklarını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, konu rehberinin amacına yönelik ilk önerme üzerinde büyük oranda (%89,6) görüş birliği içindedirler. "Konu rehberi kişisel araştırma yapmayı kolaylaştırmak için kullanılır" önermesine katılımcılara sunulmuş ve %88,7 oranında katılım gerçekleşmiştir. "Konu rehberinin kapsamı geniştir ve oluşturulduktan sonra gözden geçirilir" önermesine katılım bir miktar düşmesine rağmen %73 düzeyindedir. Son önermeye katılım ise %97,4 oranındadır. Önermelere 'katılmıyorum' yanıtını verenlerin oranı ise çok düşük kalmıştır.

3.28. Konu Uzmanlığı Önermelerinin Değerlendirilmesi

Kütüphanecilikte konu uzmanlığı, pek çok alt alandan oluşan ve uzmanlık gerektiren faaliyet bütünüdür. Danışma hizmetlerinden teknik hizmetlere, kullanıcı hizmetlerinden eğitim ve web hizmetlerine kadar pek çok konuda hizmeti kapsayan çalışma alanıdır. Bu alanları ve alanların amaçlarını doğru tanımak ve saptamak, bu alanlarda hizmet verenlerin en başta sahip olmaları gereken özellikler içerisinde yer

alın. Alanı tanıma ve saptama, aynı zamanda bu sahanın ne oranda önemsendiğini de gösteren bir göstergedir. Bu nedenle kütüphanecilerin konu uzmanlığı ile ilgili çok genel yargıları nasıl değerlendirdiklerini belirleyebilmek ve disiplin mensupları arasında konu uzmanlığı ile ilgili eğilimi saptayabilmek amacıyla çalışmada katılımcılara birtakım önermeler yöneltilmiştir.

Anket çalışmasının dokuzuncu bölümünde yer alan beş önerme bu başlık altında değerlendirilmektedir. Önermeler konu uzmanlığı ile ilgili genel çerçeve çizmektedir.

Tablo 3.29: Konu uzmanlığı genel değerlendirme

	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyoru		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
1.Konu uzmanları yıl içinde belirli aralıklarla lisans, lisansüstü ve doktora öğrencilerine literatür tarama eğitimi düzenlemelidir.	101	87,8	12	10,4	2	1,7	115	100
2.Makale okuma, hazırlama ve düzenleme faaliyetleri konu uzmanlığı kapsamında yürütülen faaliyetlerdendir.	68	59,1	34	29,6	13	11,3	115	100
3.Bilimsel yayın hazırlamada büyük öneme sahip olan kaynakça yönetim yazılımlarının tanıtım ve eğitimi konu uzmanlarının sorumluluğundadır.	68	59,1	28	24,3	19	16,5	115	100
4.Kütüphanelerde genel olarak bibliyografik hizmetler alanında uzman kişiler tarafından verilmektedir.	62	53,9	34	29,6	19	16,5	115	100
5.Konu uzmanları kullanıcıya bilgiyi nasıl arayacağını, kendi başına öğrenmeye nasıl sağlayacağını yani öğrenmeyi öğrettiği için aynı zamanda bilgi okuryazarlığı eğitimi de vermiş olmaktadır.	98	85,2	13	11,3	4	3,5	115	100

Tablo 3.29'da katılımcıların verilen beş önermeye büyük oranda katıldığı görülmektedir. Katılımcılar "konu uzmanları yıl içinde belirli aralıklarla lisans, lisansüstü ve doktora öğrencilerine literatür tarama eğitimi düzenlemelidir"

önermesine %87,8 oranında katılım göstermişlerdir. Kullanıcı araştırmalarına yönelik olan ikinci önermede ise birinci önermeye göre katılım oranı biraz daha düşüktür (%59,1). Aynı önermede kararsızım yanıtı veren katılımcıların oranı ise %29,6'dır. Yine kullanıcıların çalışmalarında büyük yarar sağlayacak programlara yönelik olarak verilen "bilimsel yayın hazırlamada büyük öneme sahip olan kaynakça yönetim yazılımlarının tanıtım ve eğitimi konu uzmanlarının sorumluluğundadır" önermesine katılım oranı ikinci önerme ile aynı oranda çıkmıştır (%59,1). Kütüphanede verilen bibliyografik hizmetler ile ilgili olarak yöneltilen "kütüphanelerde genel olarak bibliyografik hizmetler alanında uzman kişiler tarafından verilmektedir" önermesine katılım %53,9 oranında çıkmıştır. Aynı önermede kararsızım yanıtını veren kullanıcılar %29,6 oranındadır. Konu uzmanlığı ve bilgi okuryazarlığı ilişkisine yönelik olarak verilen son önermede ise katılım oranı %85,2 olarak saptanmıştır. Bu beş önermeye 'katılmıyorum' yanıtını verenlerin aritmetik ortalama oranı, yalnızca yaklaşık %12 gibi düşük bir değere denk gelmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Bilgi teknolojilerinin gelişimi, hayatın her evresinde olduğu gibi kütüphanelerde de önemli yapısal dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Günümüz insanı, dijital çağla birlikte yaşam alanlarının tamamında söz konusu değişim ve dönüşüme şahitlik etmektedir. Çağla birlikte gelen olanaklar günümüz insanının kamusal süreçlerden beklentilerini teknolojik odaklı olmaya yönlendirdiği gibi; toplumun davranışlarının değişmesine de yol açmaktadır. Kullanıcıların ihtiyacı olan bilgiyi çağa uygun araçlar ve hizmet türleri içinde almak istemeleri, bilginin merkezi olan kütüphaneleri de bu hizmeti sağlamada değişik ortam ve koşullar tasarlamaya yönlendirmiştir.

Üniversitelerin temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilen ve araştırma süreçlerinde yararlanılması gereken merkezlerin başında yer alan kütüphanelerin aslında değişen çağa ayak uydurmak zorunda oldukları bilinmektedir. Böylece kullanıcıları için gelecekte de en iyi hizmeti sağlayabilecek birer araştırma yuvası olarak kalabileceklerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ve gelişmiş diğer bazı ülkelerde 60 yılı aşkın süredir var olan; ülkemizde ise son 15 yıldır adı duyulmaya başlayan konu uzmanlığı hizmeti, kütüphanelerde kullanıcıların kendi profiline uygun olarak alabilecekleri önemli hizmetlerden biridir.

Çalışmanın konusunu temelde konu uzmanlığı oluşturmakla birlikte; konu uzmanlığının Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde hizmet veren personel üzerinde tanınırlığı ve etkilerini kapsayacak şekilde alt alanları bulunmaktadır. Çalışmada ayrıca konu uzmanlarının sorumlulukları incelenip ülkemizde konu uzmanlığının genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Türkiye'de bu konuya yönelik çalışmaların yok denecek kadar az olması, bu konuyu araştırmak ve camiada farkındalık oluşturmak açısından önemlidir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, ülkemizde konu uzmanlığının gelişimini irdelemek ve meslektaşlar arasında konuya ilişkin farkındalık değerlendirmesi yapmaktır. Bununla beraber konu uzmanlığı faaliyetlerinin önemli alanlarından biri olan konu rehberliği alanı da çalışma içerisinde irdelenmiş; bu faaliyete ilişkin kütüphanecilerin tutum ve davranışlarına yönelik veriler derlenmiş ve veriler üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın amaçları doğrultusunda belirlenen hipotezler ve elde edilen bulgular sonucunda hipotezlerin değerlendirmeleri şu şekilde sıralanabilir:

Çalışmada belirlenen ilk hipotez "Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı yeteri kadar bilinmemektedir" (H1) şeklindedir. Konu uzmanı nedir? ve konu uzmanlığı nedir? nitel sorularından elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların konu uzmanı denildiğinde uzman kavramını tanımladığı görülmüştür. Kütüphane konu uzmanı olarak tanım yapan katılımcı sayısı 16'dır. Aynı durum konu uzmanlığı kavramında da ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların konu uzmanlığı farkındalığına sahip olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Bu durumda hipotez doğrulanmıştır (Tablo 3.2 ve 3.3.).

Çalışmanın ikinci hipotezi "Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı uygulamaları oldukça zayıftır" (H2) şeklinde oluşturulmuştur. Konu uzmanlığı uygulamaları ile ilgili derlenen yanıtlarda katılımcıların yalnızca %40'ının (Tablo 3.2, 3.7) konu uzmanlığı uygulamalarını hayata geçirdiklerini ve hizmetlerinde yararlandıklarını belirttikleri görülmüştür. Buradan yola çıkarak üniversite kütüphanelerine konu uzmanlığına ilişkin uygulamaların oldukça zayıf olduğu hipotezi kısmen doğrulanmıştır.

"Türkiye'de konu uzmanlığı çalışmalarını yürütme konusunda üniversite kütüphanelerinde yeterli ve yetkin personel bulunmamaktadır" (H3) çalışmanın üçüncü hipotezini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında hipotezi sonuçlandırmak için katılımcılara yöneltilen iki önermede de katılımcıların hipotezin aksine hem kendi kurumlarında hem de genel olarak konu uzmanlığı çalışmalarını yürütme konusunda yeterli ve yetkin personel bulunduğunu düşündükleri anlaşılmıştır (Tablo 3.13 ve 3.14).

Çalışmanın dördüncü hipotezi "Türkiye'de konu uzmanlığı konusunda en iyi faaliyetler özel üniversiteler tarafından yürütülmektedir" (H4) şeklinde verilmiştir. Bulgular sonucunda konu uzmanlığı konusunda en iyi faaliyetlerin özel üniversiteler tarafından yürütüldüğü sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun en iyi kanıtı konu uzmanlığı faaliyeti olan konu rehberlerinin hazırlanması ve kullanılmasında vakıf üniversitelerin devlet üniversitelerine oranla çok daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın dördüncü hipotezinin de doğru olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo 3.8).

Çalışmanın beşinci ve son hipotezi "Türkiye'de konu uzmanlığında başarılı olunmasını engelleyen en önemli sorun yetersiz bütçedir" (H5) şeklinde ifade edilmiştir. Bulgulara göre katılımcıların %31'i bu konuda emin olmadıklarını, %27'lik bölümünün ise bu görüşe katılmadıklarını ifade etmiştir. Bu sonuçlara göre hipotez doğrulanamamıştır. Konu uzmanlığında başarılı olunmasını engelleyen sorunlardan biri bütçedir. Ancak bulgulara göre bu en önemli sorun olarak görülmemektedir (Tablo 3.15 ve 3.16).

Çalışma kapsamında konu hakkında elde edilen diğer bulgular ve bulgulardan elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmaktadır:

- Katılımcılar mevcut kütüphane dermesinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesinin konu uzmanları tarafından yapılması gerektiğini savunmaktadır.

- Üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphaneciler, konu uzmanlarının akademik ve idari personelin eğitim ve araştırma faaliyetlerine yardımcı olacak yeni yayınlara dikkat çekmekte, bunlara yönelik bilgi hizmeti sağlaması gerektiğini belirtmektedir.

- Üniversite kütüphanelerinde yöneticiler ve kütüphaneciler, konu uzmanının kendi konu alanları dâhilinde akademik kadro ve kütüphane hizmetleri arasında bağlantı kurması gerektiği fikrine katılmaktadır.

- Hem devlet üniversitesi hem de özel üniversitede çalışan kütüphaneciler, konu uzmanlığı konusunda kurumlarında sürdürülen faaliyetleri yeterli bulmamaktadır.

- Devlet üniversitelerinde konu uzmanlığı gerektiren hususlarda akademisyenlerin ihtiyaçlarının önemli ölçüde karşılandığı konusunda net bir sonuç ortaya çıkmazken; vakıf üniversitelerinde %51'lik oranla karşılandığı görüşü baskın çıkmaktadır. Konuyla ilgili vakıf üniversitelerinde, devlet üniversitelerine göre daha net veriler ortaya çıkmıştır.

- Kütüphaneciler devlet üniversitelerinde okuyan lisansüstü öğrencilerin, konu uzmanlığı gerektiren konularda vakıf üniversitelerinde okuyan lisansüstü öğrencilere göre yeterli düzeyde destek görmediğini ifade etmektedir.

- Hem devlet hem de vakıf üniversitelerinin %70'ine yakınında konu uzmanlığı kapsamında geliştirilen ve web sitesi üzerinden kullanıcıların hizmetine sunulan bir konu rehberi yoktur. Konu rehberi olmayan kütüphanelerin oranı %80-85 arasında yer almaktadır.

- Ülke genelindeki üniversite kütüphaneleri için katılımcıların yanıtları değerlendirildiğinde konu uzmanlığı çalışmalarını yürütme konusunda üniversite kütüphanelerinde yeterli ve yetkin personel bulunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

- Devlet üniversitelerinde konu uzmanlığı çalışmalarını yürütmek için yeterli bütçe olmadığı sonucu ortaya çıkarken; vakıf üniversitelerinde ise tam tersi bir sonuç çıkmıştır.

- Devlet üniversitelerinde akademisyenlerin konu uzmanlığı ve/veya konu rehberliği hususlarında taleplerinin yüksek olmadığı (%52,4) görülmektedir. Vakıf üniversitelerinde talep oranı, devlet üniversitelerine oranla bir miktar yüksek çıkmıştır.

- Üniversite kütüphanelerinin genelinde konu uzmanlığı kapsamında yer alan kaynakça (bibliyografya) yönetimi yazılımlarının (EndNote, Zotero vb) tanıtımı ve eğitimine yönelik olarak toplantılar düzenlendiği saptanmıştır.

- Hem devlet hem de vakıf üniversitelerinin kütüphanelerinde makale okuma, hazırlama ve bulma eğitimlerinin kullanıcılardan gelen talepler doğrultusunda yapıldığı anlaşılmaktadır.

- Vakıf üniversiteleri ve devlet üniversitelerindeki katılımcıların bulguları değerlendirildiğinde her iki katılımcı grubu da konu uzmanlığına yönelik üniversite kütüphanelerinde başarılı hizmetler yürütülmediğini düşünmektedir.

- Kütüphaneciler, konu uzmanlığı ile ilgili ülkemizde yeteri kadar mesleki eğitim ve gelişim faaliyetlerinin düzenlenmediğini düşünmektedir.

- Konu uzmanlığı konusunda en iyi faaliyetlerin vakıf üniversiteleri tarafından yürütüldüğünün düşünüldüğü ortaya çıkmaktadır.

- Üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığının gelişim göstermesinde en önemli faktörün, yöneticinin bu konudaki tutumu olduğu anlaşılmaktadır.

- Konu uzmanlığının gelişmesini doğrudan etkileyen bir diğer faktörün personelin konu uzmanlığına bakışı olduğu gözlemlenmiştir.

- Kütüphaneciler, konu uzmanı olarak farklı formasyona sahip meslek mensuplarının kütüphanelerde görev almasına genellikle sıcak bakmamaktadır.

- Üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığının gelişebilmesi için personel istihdam politikasının değişmesi gerektiğine inanmaktadır.

- Katılımcılar çoğunlukla konu uzmanlığı becerileri ve gelişimi konusunda lisans eğitimi sırasında yeterli eğitim verilmediğini düşünmektedir.

- Konu rehberlerinin oluşturulma nedeni ve hizmet alanlarına yönelik bulgulara bakıldığında katılımcıların büyük oranda doğru tespitler yaptığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum katılımcıların çoğunun konu rehberleri hakkında temel bilgilere sahip olduklarını göstermektedir.

- Konu uzmanlarının görevlerine ilişkin bulgularda katılımcıların konu uzmanlığı hakkında bilgi sahibi olmayan katılımcılarda ise konu uzmanlığı farkındalığının oluşmaya başladığı anlaşılmaktadır.

4.2. Öneriler

Türkiye'de konu uzmanlığı çalışmalarının önemli bir kısmının vakıf üniversitesi kütüphanelerinde uygulamaya konduğu bilinmektedir. Yükseköğretim sistemi birbirini tamamlayan tek bir sistemdir ve bu nedenle bütün üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı ile ilgili gelişmelerin birbirine yakın değerleri

yakalaması gerekir. Devlet üniversiteleri kütüphanelerinde de konu uzmanlığı farkındalığının diğer türle eşit sevide olması gerekir; bu bakımdan öncelikle devlet üniversiteleri olmak üzere bütün akademik kurumlarda konu uzmanlığı üzerinde eşgüdüm mekanizmasına, tek merkezli bir yönetim ve denetim sürecine ihtiyaç bulunmaktadır. Derlenen veriler ve verilerin analiz edilmesinden sonra elde edilen sonuçlar ışığında geliştirilen öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- YÖK'ün koordinasyonu içerisinde ulusal bir konu uzmanlığı eğitim ve öğretim planı hayata geçirilmeli ve uygulanmalıdır. Belirli dönemlerde personeller için yurt dışından deneyimli konu uzmanları getirilip ve atölye eğitimleri (konu rehberleri vb. için) verilebileceği gibi personeller yurt dışına eğitime de götürülebilir. Daha sonra gelen personeller tarafından deneyim paylaşımı konferansları düzenlenmelidir. Ayrıca YÖK'ün akademisyenlerden beklentilerini karşılayacak; bilimsel yayın kalitesi ve üretimi için iyi eğitilmiş, yol gösterici ve araştırmayı teşvik edici konu uzmanlarının yetişmesi bir gerekliliktir.
- Üniversite kütüphanelerinin en önemli sorunlarından biri personel yetersizliğidir. Bu sorunun etkileri azaltılmalı ve konu uzmanı tanımı içinde personel istihdamı başlatılmalıdır.
- Konu uzmanlığı, personel, teçhizat, dijital altyapı ve özel dermeye ihtiyaç duyulan bir çalışma alanıdır. Bu bakımdan kütüphane bütçelerinin söz konusu gereksinimleri karşılayacak şekilde düzenlenmesi ve bütçenin bir bölümünün konu uzmanlığı giderleri için tanımlanmasına ihtiyaç vardır.
- Konu uzmanlığının gelişebilmesi için bu alana yönelik farkındalığı yöneticiler nezdinde de gelişmesi gerekir. Bu nedenle yöneticiler de söz konusu eğitim ve etkinliklere katılmalıdır.
- Ülkemizde yalnızca Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi bölümünde lisans ve lisansüstü programlarda konu uzmanlığı dersi verilmektedir. Diğer bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde de lisans ve lisansüstü programlarda konu uzmanlığı dersleri konulmalı, mesleğe atılmadan önce öğrencilerin bu alanda farkındalık kazanması sağlanmalıdır.

- Bilgi ve deneyim paylaşımı için uluslararası konferanslar düzenlenmeli, konunun duayeni konu uzmanları ile seminer, çalıştay gibi toplantı-eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir.
- Konu uzmanlığı kapsamında konu rehberlerinin hazırlanması ve geliştirilmesi için de etkinlikler ve eğitimler düzenlenmelidir.
- Kütüphane web sayfalarında konu rehberlerine yer verilmeli. Kullanıcı rehberi veya araştırma rehberi adı altında hizmetler sağlama yerine camiada standartlaşarak konu rehberi genel adının altında tüm rehber türleri birleştirilmelidir. Konu rehberli başlığı altında araştırmaya yönelik rehberler, kullanıcı rehberleri, tanıtım kılavuzları verilmelidir. Konu rehberi diğer rehberleri kapsayan daha geniş bir hizmet olmalıdır. Ayrıca kütüphane web sayfasında hazırlanan bu rehberler, kullanıcıların kolay ulaşacağı bir şekilde yerleştirilmelidir. Arayüzleri anlaşılır ve kullanıcı dostu olmalıdır.
- Ulusal düzeyde bilgi ve deneyim düzeyinde artış yaşandıkça ulusal konu rehberi platformları hazırlanarak konu uzmanları arasında konu rehberi paylaşımı yapılması sağlanmalıdır. Böylece oluşturulan rehberler farklı bakış açısına sahip meslektaşlar tarafından değerlendirilecek ve daha nitelikli hale dönüşebilecektir.
- Dünya'da bazı üniversitelerde konu uzmanı olmak için belirli alanlarda lisans ve/veya doktora eğitimi alınması gereklidir. Ülkemizde yeteri kadar personel sağlama sorunu daha çözülememişken bu koşul aranmamalıdır. İster lisans eğitimini Bilgi ve Belge Yönetimi bölümünde tamamlayıp başka bir alanda lisansüstü eğitim almış olsun ister lisans eğitimi sonrası farklı bir alanda kendi çaba ve araştırmalarıyla bilgi birikimi oluşturmuş olsun konu uzmanı olarak görev alabilmelidir. İlerleyen zamanda personel sorunları çözümlendiğinde konu uzmanları için deneyim veya farklı alanda lisansüstü ve/veya doktora eğitimi alma şartları konabilir.
- Bilgi ve belge yönetimi bölümlerini lisans seviyesinde tamamlayan kütüphaneciler, konu uzmanlığını daha nitelikli olarak sürdürebilmeleri için ilgi duydukları farklı alanlarda lisansüstü düzeyde eğitim görebilirler. Her ne kadar çalışmada katılımcıların görüşü ters yönde olsa da, herhangi bir alanda lisans eğitimini tamamlamış kişilerin de bilgi ve belge yönetimi bölümünde lisansüstü eğitim ve/veya doktora eğitimi alarak konu uzmanı olması

sağlanmalıdır. Farklı alandan gelen kişilerin konu uzmanlığı çalışmalarına farklı bir bakış açısı kazandıracağı düşünülmektedir.

- Konu uzmanları her akademik birimde uygun bir ders içerisinde öğrencilere kendini ve yaptığı işi anlatmak üzere görevlendirilmelidir.
- Üniversitelerde yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarında bölümlere akademik danışmanlık hizmeti sağlamalıdır. Hatta ilerleyen dönemlerde tez çalışmalarına yardımın yanı sıra tez değerlendirme kurullarında da danışman olarak konu uzmanlarına yer verilebilir.
- YÖK tarafından kütüphanelerde konu uzmanlığı için yıl içerisinde belli dönemlerde toplanan, yürütme ve denetleme sorumluluğuna sahip bir kurul oluşturulmalıdır. Bu kurul kütüphaneleri değerlendirmeli gerekli eksikliklerin gidermelerinde yol göstermelidir.
- Konu uzmanlığı alanında daha iyi deneyime sahip kütüphaneler ve kütüphaneciler arasında bilgi ve deneyim paylaşımının yapılabilmesine olanak sağlayan mekanizmalar oluşturulmalıdır.

Çalışmada konunun sadece kütüphane kısmı araştırılmıştır. Konu ile ilgili ileride yapılacak olan çalışmalarda kullanıcı kısmının da araştırılıp birlikte değerlendirilmesiyle daha sağlıklı bir sonuç elde edileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AASL/AECT (American Association of School Librarians/Association for Educational Communication and Technology). (1998) Information Literacy Standards for Student Learning. Chicago, ALA.

Agyen-Gyasi, K. (2008). The need for subject librarians in Ghanaian academic library. *Electronic Journal of Academic and Special Librarianship,* 9(3): 1-5.

Akkaya, M. A. ve Polat, C. (2017). Kütüphane Bilgi Kaynaklarının Etkin Kullanımında Konu Uzmanlığı ve Konu Rehberleri [Bildiri]. N. Çakmak, S. Baytur ve S. Akça (Ed.). *Akademik Kütüphanelerde Kaynak Yönetimi Sempozyumu, 12-14 Ekim 2017*, (ss. 13-20). Ankara: ÜNAK

Al, U.ve Al, P. (2003). Elektronik bilgi kaynaklarının seçimi. *Bilgi Dünyası*, 4(1): 1-14.

American Library Association (1989). Presidential Committee on Information Literacy: final report. Chicago: ALA. 09 Nisan 2019 tarihinde http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/whitepapers/presidential.cfm adresinden erişildi.

Alar, H. (2004). Atatürk Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin kütüphane kullanım sıklıklarını etkileyen değişkenler üzerine bir araştırma. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 26: 305-322.

Alkan, N. (2002). Günümüzde tıp ve sağlık bilimleri kütüphaneciliği. [Bildiri]. F. Rukancı ve diğerleri (Yay. haz.). *Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri, 24-26 Ekim 2002,* (s. 17-33). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Alkan, N. (2008). Klinik Tıp Kütüphaneciliği. *Bilgi Dünyası*, 9(2): 315-347.

Altıparmak, M., Kurt, İ.D. ve Kapıdere, M. (2011). Elektronik öğrenme ve uzaktan eğitimde açık kaynak kodlu öğrenme yönetim sistemleri. *Akademik Bilişim'11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı bildirileri* içinde. (ss. 319-327). Malatya: İnönü Üniversitesi.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri: SPSS Uygulamalı.* Sakarya Yayıncılık.

Auckland, M. (2012). *Re-skiling for research: An investigation into the role and skills of subject and liasion librarians required to effectively support the evolving information needs of researchers*. London: Research Libraries UK.

Arlı, M. ve Nazik, H. (2003). *Bilimsel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Aziz, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Kitap.

Babcock, H. (1941), 43rd Annual Meeting of the Medical Library Association at Ann Arbor.

Brains, S. (2013). Teaching 'old' librarians new tricks. *SconulFocus,* 58: 8-11.

Bramscher, P.F., Butler, J.T. (2016). LibData to LibCMS: One Library's Evolutionary Pathway To A Content Management System. *Library Hi Tech*, 24(1): 14-28.

Brewerton, A. (2011). '…and any other duties deemed necessary:' an analysis of subject librarian job descriptions. *SconulFocus*, 50, 60-67.

Brown, R.A., Wolski, M. ve Richardson J. (2015). Developing new skills for research support librarians. *The Australian Library Journal*, 64(3): 224,234.

Biddiscombe, R. (2002). Learning Support Professionals: The Changing Role of Subject Specialists in UK Academic Libraries. *Program*, 36(4): 228-235.

Binici, K. (2013). Bilgi Erişiminde Konu Rehberleri: Türkiye'deki Kütüphaneler Üzerine Bir Değerlendirme. [Bildiri]. G. Güneş, T. Çakmak, N. Özel. (Ed.). *ÜNAK 2013 Konferansı, Bilgi Sistemleri Platformlar, Mimariler ve Teknolojiler: Bildiriler Kitabı, 19-21 Eylül 2013, (ss. 104-115).* İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Business Dictionary, (2018). 15 Mayıs 2018 tarihinde http://www.businessdictionary.com/ adresinden erişildi

Chalukya, B. (2015). Akademic libraries and user education. *E-Library Science Research Journal*, 3(5): 1-6.

Cochran W. G. (1977). Sampling Techniques. New York: John Wiley & Sons.

Corall, S., Keates J. (2011). The subject librarian and the virtual learning environment: A study of UK universities. *Program*, 45(1): 29-49.

Corrall, S., Kennan, M.A. ve Afzal, W. (2013). Bibliometrics and research data management services: Emerging trend in library support for research. *Library Trends*, 61 (3): 636-674.

Cornell Üniversitesi, (2018). 15.06.2018 tarihinde https://www.cornell.edu/academics/library.cfm adresinden erişildi.

Çakın, İ. (1983). Üniversite-kütüphane ilişkisi. *Türk Kütüphaneciliği Bülteni*, 32(2): 61-64. 21.04.2018 tarihinde http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/923-1845-1-PB.pdf adresinden erişilmiştir.

Dahl, C. (2001), Electronic pathfinders in academic libraries: an analysis of their content and form. *College and Research Libraries*, 62(3): 227-37.

Dalton, M. ve Pan, R. (2014). Snakes or ladders? Evaluating a LibGuides Pilot at UCD Library. *The Journal of Academic Librarianship*, 40: 515-520.

Danton, J.P. (1967). The Subject specialist in national and university libraries, with special reference to book selection. *Libri*, 17(1): 42-58.

Dunsmore, C. (2002), A qualitative study of web-mounted pathfinders created by academic business libraries, Libri, 52(3): 137-56.

Fleming, H. (1990). *User education in academic libraries*. London: Library Association Publishing Limited.

Fordham, A.E. (2018). The collection development planning process. 21 Kasım 2017 tarihinde

http://faculty.libsci.sc.edu/bob/class/clis724/SpecialLibrariesHandbook/collection.htm adresinden erişildi.

Gaston, R. (2001). The changing role of the subject librarian, with a particular focus on UK developments, examined through a review of the literatüre. *New Review of Academic Librarianship,* 19-36.

Glassman, N.R. ve Sorensen K. (2010). From pathfinders to subject guides: one library's experience with libguides. *Journal of Electronic Resources in Medical Libraries*, 7(4): 281-291.

Gökçe, B. (1988). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma.* Ankara: Savaş Yayınları.

Guttsman, W.L. (1973). Subject specialisation in academic libraries: some preliminary observations on role conflict and organizational stress. Journal of Librarianship, 5(1): 1-8.

Hardin, A. ve Stankus, T. (2016). The 2016 rankings: the top 25 U.S. universities publishing articles that advanced subject specialized librarianship 2011–2015. *Science & Technology Libraries,* 35(3): 1-5.

Harvard Üniversitesi (2018). 15.06.2018 tarihinde https://library.harvard.edu/ adresinden erişildi.

Hemmig, W. (2005). Online pathfinders: Toward an experience-centered model. *Reference Services Review,* 33(1): 66–87

Hoodless C. ve Pinfield S. (2016). Subject vs. functional: should subject librarians be replaced by functional specialists in academic libraries?. *Journal of Librarianship and Information Science*, 50(4): 345-360.

Humphreys, K. (1967). The Subject specialist in national and university libraries. *Libri*, 17(1): 29-41.

Işık, D. (2010). *Üniversite kütüphanelerinde kullanıcı eğitimi: Ankara'daki devlet üniversitesi kütüphanelerindeki uygulamalar ve elektronik ortamda kullanıcı*

eğitimi için öneriler. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Johnson, P. (2018). *Fundamentals of collection development and management*. United States: ALA Editions.

Kaplan-Leiserson, E. (2001), E-learning glossary in learning circuits, 9 Nisan 2019 tarihinde www.learningcircuits.org adresinden erişildi.

Kapoun, J. M. (1995). Re-Thinking the library pathfinder. *College & Undergraduate Libraries*, 2(1): 93–105

Kurbanoğlu, S.S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4): 723-747.

Mashroofa, M.M. (2013). Subject specialization of librarians of science and technology libraries in Sri Lanka [Bildiri]. *IFLA WLİC, 1 June 2013,* (ss. 1-17). Singapore.

McMullin, R. ve Hutton J. (2010). Web subject guides: Virtual connections across the university community. *Journal of Library Administration,* 50(7): 789-797.

Noh, D., Kim. S., Ahn, I. ve Noh, Y. (2011). Progress toward subject specialization in Korean academic libraries. *The Journal of Academic Librarianship,* 37 (2): 177-182.

Odabaş H. ve Polat, C. (2008). Bilgi Toplumunda Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Bilgi Okuryazarlığı [Bildiri]. *Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı,* 27-30 Mart 2008, Antalya.

Odabaş, H. ve Polat, C. (2011). Türkiye'de üniversite kütüphaneleri standartları. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* 4-5: 321-346.

ODLIS, (2019). 2 Nisan 2019 tarihinde https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_s.aspx adresinden erişildi.

Özel, N. (2016). Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerinin değerlendirilmesi: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası,* 17(2): 247-264.

Pinfield, S. (2001). The changing role of subject librarians in academic libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*, 33 (1): 32-38.

Polat, C. (2006). Bilgi çağında üniversite eğitimi için bir açılım: bilgi okuryazarlığı öğretimi. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 29: 249-266.

Polat, C. (2017). *Bilgi kaynaklarının türleri.* 25.11.2017 tarihinde https://polatcoskun.wordpress.com/2017-2018/guz/lisans-dersleri/bby213-derme-yonetimi/ adresinden erişildi.

Singh, S. (1992). User education in university libraries; what, why and how?. *Academic Library Effectiveness*, (s. 66-70). New Delhi: EssEss Publications.

Springshare, (2019). 09 Nisan 2019 tarihinde https://www.springshare.com/libguides/ adresinden erişildi.

Stevens, C.H., Canfield, M.P. ve Gardner J.J. (1973). Library pathfinders: a new posibility for cooperative reference service. Association of College & Research Libraries, 34(1): 40-46.

Staley, S.M. (2005). *Academic subject guides: a case study of use at San José State University.* San José State Universitesi. Yüksek lisans tezi, ABD.

Stitz, T., Laster, S., Bove F.J. ve Wise, C. (2011). A Path to providing user-centered subject guides. *Internet Reference Services Quarterly*, 16(4): 183-198.

Subjectplus, (2019). 9 Nisan 2019 tarihinden http://www.subjectsplus.com/ adresinden erişildi.

Tchangalova, N. ve Feigley, A. (2008). Subject guides: putting a new spin on an old concept. *Electronic Journal of Academic and Special Librarianship*, 9(3).

TDK, (2018). 15 Mayıs 2018 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/ adresinden erişildi.

Tyckoson, D.A. (2001). What is the best model of reference library?. *Library Trends,* 50 (2): 183-196.

UCLA Kütüphanesi, (2018). 15 Mayıs 2018 tarihinde http://www.library.ucla.edu/ adresinden erişildi.

Uçak, N. (2004). Değişen bilgi ortamının danışma hizmetine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği,* 18(4): 407-417.

Vileno, L. (2007). From paper to electronic, the evolution of pathfinders: A review of the literatüre. *Reference Services Review,* 35(3): 434-451.

Walden Üniversitesi, (2018). 15.06.2018 tarihinde https://academicguides.waldenu.edu/library adresinden erişildi.

Wang, M. ve Hwang, M. (2004). The e-learning library: only a warehouse of learning resources. *The Electronic Library,* 22 (5): 408-415.

White, G. W. (1999). Academic subject specialist positions in the United States: a content analysis of announcements from 1990 through 1998. *Journal of Academic Librarianship,* 25(5): 372-382.

Yale Üniversitesi, (2013). 15.06.2018 tarihinde https://guides.library.yale.edu/?b=s adresinden erişildi.

Yalvaç, M. ve Bayraktutan F. (2004). Elektronik öğrenme nesnelerine erişim ve metadata. 29 Kasım 2017 tarihinde http://old.neu.edu.tr/docs/byam/byam_(156).pdf adresinden erişildi.

Yılmaz, E. (2017). Dijital Çağda Kütüphanecilerin Değişmeyen Rolleri. Hüseyin Odabaş, Mehmet Ali Akkaya (Ed.). *Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkileri* (s. 153-180). Ankara: Hiperyayın.

Yılmaz, K. ve Horzum, M. B. (2005). Küreselleşme, bilgi teknolojileri ve üniversite. *Eğitim Fakültesi Dergisi,* 6 (10): 109-121.

Yourdictionary. (2017). 21 Kasım 2017 tarihinde http://www.yourdictionary.com/collection-development adresinden erişildi.

YÖK, (2018). Üniversiteler. 22 Mayıs 2018 tarihinde http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz adresinden erişildi.

Zencir, M. ve Ünel, A. (2009). Suna Kıraç Kütüphanesi Danışma Hizmetlerinde Bir WEB 2.0 Uygulaması LIBGUIDES. [Bildiri]. *Bilgi Çağında Varoluş: "Fırsatlar ve Tehditler" Sempozyumu, 01-02 Ekim 2009*, (ss. 210-215). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.

EKLER

EK-1 Türkiye'de Üniversite Kütüphanelerinde Konu Uzmanlığı Çalışmaları Anketi Örneği

Türkiye'de Üniversite Kütüphanelerinde Konu Uzmanlığı Çalışmaları Anketi

Araştırmanın amacı, Türkiye'de üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı alanında sürdürülen faaliyetlerin durumunu saptamak ve mevcut durumla ilgili sorunları belirlemektir. Aynı zamanda araştırmanın bir diğer amacı kütüphanecilerin genelde konu uzmanlığı ile ilgili, özelde ise görev yaptıkları yerlerde konu uzmanlığı faaliyetlerine yönelik değerlendirmelerini öğrenmektir. Elde edilen veriler yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacak olup, katılımcıların kişisel verilerinin gizliliğine dikkat edilecektir.

Anket formunu cevaplayarak araştırmaya katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Ali Can Uçar
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Kütüphanesi
Halkalı Mah. Halkalı Cad. No:2
Küçükçekmece/ İstanbul
ali.ucar@izu.edu.tr

Cinsiyetiniz

- Kadın
- Erkek

Yaşınız

Kısa yanıt metni

Çalıştığınız kurum

- Devlet Üniversitesi
- Özel/Vakıf Üniversite

Çalıştığınız kurumun adı

Kısa yanıt metni

Yönetici pozisyonunda çalışıyorsanız görev veya makam unvanınız nedir?

Kısa yanıt metni

1. Konu uzmanı nedir? (Lütfen bir-iki cümle ile açıklayınız)

Uzun yanıt metni

2. Konu uzmanlığı nedir? (Lütfen bir-iki cümle ile açıklayınız)

Yanıtınız

3. Kütüphanenizde belirli bir alana yönelik (tıp, hukuk, sanat, müzik vs.) hizmet veren kütüphaneci(ler) var mı ?

- ◯ Evet
- ◯ Hayır

4. Kütüphanenizde aşağıdaki hizmetlerden hangileri verilmektedir?

- ☐ Araştırma desteği
- ☐ Elektronik öğrenme desteği
- ☐ Akademik danışmanlık
- ☐ Konu rehberliği
- ☐ Bilimsel yayın hazırlama desteği
- ☐ Diğer: _____

5. Aşağıda konu uzmanı – kütüphane dermesi ilişkisi ile ilgili verilen önermeleri size en uygun şekilde yanıtlayınız.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Mevcut kütüphane koleksiyonunun değerlendirilmesi ve geliştirilmesi konu uzmanları tarafından yapılmalıdır.	◯	◯	◯
Belirli konu alanlarında derme geliştirme faaliyeti yürütülürken o konuda uzmanlaşmış kütüphanecilerden yardım alınmalıdır.	◯	◯	◯
Konu uzmanı, akademik ve idari personelin eğitim ve araştırma faaliyetleri için yeni çıkan yayınlara dikkat çekerek bunlara yönelik bilgi hizmeti sağlamalıdır.	◯	◯	◯
Üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlarının kendi konu alanları dahilinde akademik kadro ve kütüphane hizmetleri arasında bağlantı kurması gerekmektedir.	◯	◯	◯
Üniversite kütüphanelerinde uzaktan eğitim öğrencileri için kütüphane elektronik öğrenme programlarını oluşturma ve yürütme ile birlikte kullanıcılara internet konu rehberleri de hazırlanmalıdır.	◯	◯	◯

6. Aşağıda konu uzmanı – kullanıcı ilişkisi ile ilgili verilen önermeleri çalıştığınız kurum kütüphanesinin durumunu dikkate alarak yanıtlayınız.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Fikrim yok
Konu uzmanlığı konusunda kurumumda sürdürülen faaliyetleri yeterli buluyorum.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı gerektiren hususlarda akademisyenlerin ihtiyaçları önemli ölçüde karşılanmaktadır.	○	○	○	○
Lisansüstü öğrenciler konu uzmanlığı gerektiren konularda kütüphanemizden yeterli düzeyde destek görmektedirler.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı kapsamında geliştirilen konu rehberleri kütüphanemiz web sitesi üzerinde kullanıcıların hizmetine sunulmuştur.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı için kütüphanemizde yeteri kadar personel bulunmamaktadır.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı çalışmalarının yürütülmesi için kütüphanemizde yeterli bütçe yoktur.	○	○	○	○
Kütüphane yönetici(ler)imiz konu uzmanlığı adı altında yeni bir hizmet geliştirilmesini gerekli görmemektedir.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı konusunda kütüphanemizde herhangi bir faaliyet yürütülmemektedir.	○	○	○	○
Kütüphanemizde konu uzmanlığı alanıyla ilgilenecek deneyimli personel istihdam edilmiştir.	○	○	○	○
Üniversitemiz akademisyenlerinin konu uzmanlığı ve/veya konu rehberliği hususlarında herhangi bir talepleri olmamaktadır.	○	○	○	○

Kütüphanemizde konu uzmanları yoksa da araştırmacılara konu uzmanlarının yapabileceği kadar rehberlik desteği verilmektedir.	○	○	○	○
Kütüphanemizde konu uzmanları tarafında kullanıcılara literatür taraması eğitimi verilmektedir	○	○	○	○
Konu uzmanlığı kapsamında kaynakça (bibliyografya) yönetimi yazılımlarının (EndNote, Zotero vb) tanıtımı ve eğitimine yönelik olarak kütüphanemizde konferanslar düzenlenmektedir.	○	○	○	○
Kütüphanemizde makale okuma, hazırlama ve bulma eğitimleri kullanıcılardan gelen talepler doğrultusunda yapılmaktadır.	○	○	○	○
Kütüphanemizde bibliyografik hizmetler eğitimi yeterli düzeyde verilmemektedir.	○	○	○	○

7. Aşağıda konu uzmanı – kullanıcı ilişkisi ile ilgili verilen önermeleri genel olarak Türkiye'de hizmet veren diğer üniversite kütüphanelerinin durumunu dikkate alarak yanıtlayınız.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Fikrim yok
Konu uzmanlığına yönelik uygulamalar konusunda üniversite kütüphanelerinde başarılı hizmetler yürütülmektedir.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı çalışmalarını yürütme konusunda üniversite kütüphanelerinde yeterli ve yetkin personel bulunduğunu düşünmüyorum.	○	○	○	○
Konu uzmanlığında üniversite kütüphanelerinde başarılı olunmasını engelleyen en önemli sorun bütçedir.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı ile ilgili ülkemizde yeteri kadar mesleki eğitim ve gelişim faaliyetleri düzenlenmemektedir.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı konusunda en iyi faaliyetler özel üniversiteler tarafından yürütülmektedir.	○	○	○	○

Ülkemiz üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı ile ilgili yapılan uluslararası faaliyetlere ilgi gösterilmektedir.	○	○	○	○
Üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığının gelişim göstermesinde en önemli faktör yöneticinin tutumudur.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı ile ilgili üniversite kütüphanelerinin büyük çoğunluğunda herhangi bir çalışma yapılmamaktadır.	○	○	○	○
Üniversite kütüphanelerinde konu uzmanlığı yeteri kadar bilinmemektedir.	○	○	○	○
Üniversite kütüphanelerinde personelin konu uzmanlığına bakışı bu alanın gelişmesinde doğrudan etkilidir.	○	○	○	○
Konu uzmanları olarak farklı formasyona sahip meslek mensuplarının kütüphanelerde görev almasına kütüphaneciler genellikle sıcak bakmamaktadır.	○	○	○	○
Konu uzmanlığı becerileri ve gelişimi konusunda lisans eğitimi sırasında yeterli eğitim verilmemektedir.	○	○	○	○
Üniversite kütüphanelerine konu uzmanlığının gelişebilmesi için personel istihdam politikasının değişmesi gerekmektedir.	○	○	○	○

8. Kütüphanenizde, kütüphane olanakları ile hazırlanmış konu rehberleri var mı?

- ○ Evet
- ○ Hayır

9. Aşağıdaki önermeleri size en uygun şekilde yanıtlayınız.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Konu rehberinin amacı seçilen konudaki temel kaynaklar hakkında bilgi vermektir.	◯	◯	◯
Konu rehberi kişisel araştırma yapmayı kolaylaştırmak için kullanılır.	◯	◯	◯
Konu rehberinin kapsamı geniştir ve oluşturulduktan sonra gözden geçirilir.	◯	◯	◯
Konu rehberi, kütüphaneciler ve kullanıcılar tarafından kolay kullanabilir ve değerlendirebilir olmalıdır.	◯	◯	◯
Konu uzmanları yıl içinde belirli aralıklarla lisans, lisansüstü ve doktora öğrencilerine literatür tarama eğitimi düzenlemelidir.	◯	◯	◯
Makale okuma, hazırlama ve düzenleme faaliyetleri konu uzmanlığı kapsamında yürütülen faaliyetlerdendir.	◯	◯	◯
Bilimsel yayın hazırlamada büyük öneme sahip olan kaynakça yönetim yazılımlarının tanıtım ve eğitimi konu uzmanlarının sorumluluğundadır.	◯	◯	◯
Kütüphanelerde genel olarak bibliyografik hizmetler alanında uzman kişiler tarafından verilmektedir.	◯	◯	◯
Konu uzmanları kullanıcıya bilgiyi nasıl arayacağını, kendi başına öğrenmeye nasıl sağlayacağını yani öğrenmeyi öğrettiği için aynı zamanda bilgi okuryazarlığı eğitimi de vermiş olmaktadır.	◯	◯	◯

Konu hakkında belirtmek istediğiniz öneri, sorun veya yorumlarınızı yazınız.

Yanıtınız

E-posta adresiniz

Yanıtınız

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Ali Can UÇAR

Doğum Yeri: ELAZIĞ

Doğum Tarihi: 20.11.1991

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite: Atatürk Üniversitesi

Fakülte: Edebiyat Fakültesi

Bölüm: Bilgi ve Belge Yönetimi

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce: Orta Düzey

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum: TUSAŞ – Türk Havacılık Uzay Sanayii

Görevi: Kurumsal Doküman Yönetimi Uzmanı

Deneyim: 2 yıl

İLETİŞİM

Adres: TUSAŞ – Türk Havacılık Uzay Sanayii

E-mail: alicanucr16@gmail.com